

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK DÖNEMİNDE DEĞİŞEN KADIN İMGESİ: MUHİT DERGİSİ
ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Bahar KURUSAKIZ

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK DÖNEMİNDE DEĞİŞEN KADIN İMGESİ: MUHİT DERGİSİ
ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Bahar KURUSAKIZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Çağla D. TAĞMAT

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK DÖNEMİNDE DEĞİŞEN KADIN İMGESİ: MUHİT DERGİSİ
ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çağla D. TAĞMAT

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....(Başkan)

.....

.....(Danışman)

.....

.....

.....

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Türk devriminin lideri olan Mustafa Kemal Atatürk, modernleşme sürecinde kadının toplumdaki yerine özel bir önem atfetmiştir. Bu sayede de, Atatürk döneminde, birçok alanda kadın-erkek eşitliğini sağlayacak radikal değişimlere imza atılmıştır. Böylece, Türk Kadını Osmanlı Devleti döneminde sahip olmadığı birçok hak elde etmiştir. Kurucu kadro kamusal ve ekonomik alanlara dâhil edilen ve bu alanlarda varlık gösteren kadınlardan okumalarını, çalışmalarını ve bir yandan da eşleriyle birlikte ortak alanları paylaşmalarını, aile içindeki ilişkilerine önem vererek geleneksel rollerini sürdürmelerini ve en önemli görevi olan anneliği yerine getirmelerini sağlamayı hedeflenmiştir.

Çağdaşlaşmanın ve devrimlerin yerleşmesi konusuna önem veren kurucu kadro, Türk basınından da bu yönde bir yayın politikası takip etmesini beklemiştir. Milli Mücadele döneminde, Anadolu Hareketi ile uyumlu bir tutum sergileyen Türk basını, Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte resmi ideoloji ile işbirliği içine girerek devrimleri halka benimsetmeye ve yerleştirmeye yönelik bir yayın politikası takip etmiştir. Buna paralel olarak da inşa edilmeye çalışılan yeni ve modern kadın imajının destekleyen bir yayın politikası benimsemişlerdir.

Bu çalışmada, 1928-1933 yılları arasında, Ahmet Cevat Emre liderliğinde, 4,5 yıl Kemalist bir çizgide yayın yapan Muhit dergisinin ortaya çıkarmaya çalıştığı Türk Kadını profili analiz edilmiştir. Muhit dergisi, Türk Kadını'nı kamusal ve ekonomik alanda görsel olarak kendisini daha iyi ifade etmesi için cesaretlendirmiş, sahip olduğu haklar ile ilgili olarak bilgilendirmiş, yeni hakların kazanılması konusunda destek olmuştur. Bir yandan da resmi ideolojinin kadınlardan sürdürmesini beklediği geleneksel ev içi rollerini nasıl daha iyi yapabilecekleri konusunda bilinçlendirmiştir.

Bu bağlamda kurucu kadro ile son derece uyumlu bir yayın politikası takip ettiği tespit edilen Muhit dergisinin tek ve önemli eksiği ise yalnızca şehirli, eğitilmiş bir hedef kitlesine odaklanması olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Muhit, Kadın, Türk Kadını, Basın, Devrim.

ABSTRACT

Mustafa Kemal Atatürk, the leader of the Turkish revolution, gave special importance to the place of women in society during the modernization process. In this way, radical changes that will ensure equality between men and women in many fields were made during the Atatürk period. Thus, Turkish women gained many rights that they did not have during the Ottoman Empire period. The Kemalist ideology aimed at enabling women who were included in the public and economic spheres to study, work and share common spaces with their spouses. Maintain thresmoeir traditional roles by giving importance to their relationships within the family, and fulfill the most important duty of motherhood.

The Kemalist cadre of giving importance to modernization and the establishment of revolutions, expected the Turkish press to follow a publishing policy in this same direction. During the National Struggle period, the Turkish press, which displayed a harmonious attitude with the Anatolian Movement, cooperated with the official ideology with the establishment of the republic and followed a publishing policy aimed at adopting and placing the revolution to the public. Parallel to this, they adopted a publishing policy that supports the new and modern image of women that was beingbuilt.

In this study, the profile of Turkish Women, which Muhit magazine, which published in a Kemalist line for 4.5 years between 1928-1933, under the leadership of Ahmet Cevat Emre, tried to reveal, was analyzed. Muhit Magazine encouraged Turkish women to express themselves better visually in the public and in the economic arena, informed them about their rights, and supported them in gaining new rights. On the other hand, it raised awareness of how they can fairly perform the traditional domestic roles that the official ideology expected women to maintain.

In this context, the only and important shortcoming of Muhit magazine, which was determined to have follow the editorial policy that were highly compatible with the Kemalist staff, was the focus a limited urban and educated narrow target audience.

Keywords: Atatürk, Muhit, Women, Turkish Women, Press, Revolution.

ÖNSÖZ

Kemalist bir ideoloji etrafında şekillenen Türk modernleşmesi birçok açıdan kendi özgü unsurlar barındırmaktadır. Bu özgünlük içinde Türk Kadınına verilen özel önem birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Bu nedenle kadın konusu farklı disiplinler ve bakış açıları ile ele alınan bir çalışma sahası haline gelmiştir.

Bu dönemde, Türk basını da resmi ideoloji tarafından sınırları belirlenen modernleşme hamlelerini kalıcı hale getirmek için hükümet ile son derece uyumlu ve destekleyici bir yayın çizgisi benimsemiştir. Kadın konusunda da hükümeti destekleyen tavrını sürdüren Türk basını inşa edilmeye çalışılan Türk Kadının imgesini sütunlarına taşımıştır.

1928 yılında bir magazin dergisi olarak yayın hayatına başlayan resimli aylık aile mecmuası Muhit, zamanla Kemalizm'in bayrağını taşıyan bir düşünce dergisine dönüşmüştür. Magazin ve düşünce dergisi vasıflarının dışında aynı zamanda bir aile ve kadın dergisi olan Muhit'te döneminin ideolojisine uygun olarak bir kadın tipi yaratmaya çalışmıştır.

Tez çalışmam boyunca bana sürekli yol gösteren ve yararlı önerilerde bulunan değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Çağla Derya Tağmat'a; teze farklı perspektiflerden bakmam ve birçok başlık üzerine yeniden düşünmem konusunda beni teşvik eden Değerli Hocalarım Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan ve Prof. Dr. Nejla Günay'a, hayatım boyunca her türlü desteği benden esirgemeyen, beni yetiştiren Songül Kurusakız ve Kenan Kurusakız'a, ihtiyacım olan moral ve motivasyonu sağlayan canım kardeşlerim Özlem Arslan, Fatoş Kurusakız, Mehmet Turan Kurusakız'a ve yol arkadaşım Mustafa Mutlu'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Bahar KURUSAKIZ

Ankara-2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. Konuya Dair Genel Bakış	1
2. Yöntem, Kavramlar ve Kaynakça Üzeri	4

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK MODERNLEŞMESİNDE KADININ YERİ

1.1. Osmanlı Son Döneminde Kadın.....	13
1.2. Modern Türkiye ve Kadın.....	17
1.3. Devrimler ve Kadın.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET CEVAT EMRE VE MUHİT

2.1. Ahmet Cevat Emre'nin Hayatı, Görüşleri ve Toplumsal Olaylara Bakışı.....	25
2.1.1. Çocuk, Kadın ve Eğitime Bakışı.....	32
2.1.2. Meslek Yaşamı ve İdeolojik Dünyası.....	35
2.1.3. Dil Devrimi Üzerine Düşünceleri.....	39
2.2. Muhit'in Yayın Hayatına Başlaması.....	42
2.3. Muhit'in Yazar Kadrosu ve İdeolojik Çizgisi.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHİT'TE KADIN FİGÜRÜ

3.1. Muhit'te Siyaset ve Kadın.....	56
-------------------------------------	----

3.2. Aile Yaşamı ve Çocuk Bakımı	64
3.3. Giyim Kuşam ve Moda	75
3.4. El İşleri ve Kadın	84
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	92
EKLER.....	105

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	:Adı geçen makale
Bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
CHF	:Cumhuriyet Halk Fırkası
ev.	:eviren
Der.	:Derleyen
Ed.	:Editör
İ.	: İctima
İTC	:İttihat ve Terakki Cemiyeti
KHF	:Kadınlar Halk Fırkası
S.	:Sayı
s.s	:Sayfa sayısı
SCF	:Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF	:Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TKB	:Türk Kadınlar Birliği
TTK	:Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayıncılık
Yay. Yön.	:Yayın Yönetmeni

GİRİŞ

1. Konuya Dair Genel Bakış

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk toplumunu modernleştirmek için siyasal, toplumsal, hukuksal, kültürel ve iktisadi alanlarda birçok radikal değişiklikler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu değişim ve dönüşümün nerdeyse hemen hemen her alanında Türk Kadınının konumu ise yeniden ele alınmıştır. Toplumun geri kalmışlığının sebebi; kadının toplumdaki statüsünün erkeğin statüsünün çok gerisinde yer almasına bağlanmıştır. Bu noktada kadını özgürleştirmek ve kadının sosyal statüsünü erkeğe denk bir seviyeye getirmek devrimleri yerleştirmek için önemli bir hamle olarak görülmüş ve Türk Kadını bir nevi, Cumhuriyet devrimlerinin aynası olarak kabul edilmiştir.

Modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk Türk Kadının toplumsal konumunu değiştirmek ve her alanda erkeğe denk bir seviyeye getirmek için gayret sarf etmiştir. Bu amaçla kadınlara yönelik birçok reform hareketleri gerçekleştirilmiştir. Bu sayede de Türk Kadınına eğitimden hukuka, siyasetten ekonomiye; neredeyse her alanda birçok hak verilmiş ve böylece Türk Kadını özgürleşmesi amaçlanmıştır.

Milli Mücadele döneminden itibaren Türk basınının kendisi ile uyum halinde çalışmasını bekleyen Kemalist kadro, Cumhuriyet'in ilanından sonra da inşa edilmeye çalışılan modern Türkiye'ye karşı basında oluşan ve oluşabilecek her türlü olumsuz tutuma karşı her fırsatta ciddi önlemler almaktan geri durmamıştır. Bu dönemde kurucu kadronun basından beklentisi; devrimler çerçevesinde devletle uyumlu bir yayın politikası takip etmesi olmuştur.

Ancak basının halifeliğin kaldırılması tartışmalarındaki tavrı Cumhuriyet döneminin ilk İstiklal Mahkemesinin Türk basınına karşı kurulmasına neden olmuştur. İlerleyen süreçte de basının Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması olan aşırı ilgi iktidarı rahatsız etmiştir. Doğu'da patlak veren Şeyh Said İsyanı ve sonrasında ilan edilen Takrir-i Sükûn süreci Türk basını için kapatılma ve yeni bir yargılama sürecine sebebiyet vermiştir.

Takrir-i Sükûn Kanunu sonucunda oluşan muhalefetsiz ortam Kemalist kadronun yapmayı düşündüğü devrimleri hayata geçirmesi açısından uygun bir zemin hazırlamıştır. Geleneksel düzene aykırı olan devrim hareketleri muhafazakâr ve ihtiyatlı grupların direnci ile karşılaşmadan yapılabilmektedir. Bu dönemde çıkarılan birçok kanun Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşmesi için gerekli toplumsal altyapıyı meydana getirmiştir.¹

Takrir-i Sükûn döneminde gerçekleşen bir diğer yenilik ise Latin esaslı Türk alfabesinin kabul edilmesidir. Özellikle edebiyat, basın-yayın gibi alanları yakından ilgilendiren ve halkın sosyal ve eğitim alanında ciddi bir dönüşüme girmesini sağlamıştır. Türk basını bu süreçte ciddi sorunlar karşılaşmış ve bunalım yaşamıştır.

Ancak devlet desteğiyle yaşadığı bunalımı atlarmayı başaran Türk basını kısa sürede kâra geçmeye başlamıştır. Harf devrimi ile okuma oranının artması sayesinde gazetelerin tirajları ilerleyen yıllarda bir hayli artmıştır. Latin harflerine geçiş döneminin ilk günlerinde yaşanan yazım yanlışları da zamanla aşılmış ve basın bu konuda tam anlamıyla büyük bir başarı sağlamıştır.² Türk basını dört ay gibi bir sürede değişime uyum sağlamış ve Kemalizm'e olan bağlılığını ispatlamıştır.

Takrir-i Sükûn Kanununun kaldırılmasından sonra Türk basını bir rahatlama dönemine girmiştir. Muhit dergisi de bu dönemin süreli yayınlarından olmuştur. Özellikle derginin magazin dergisinden bir düşünce dergisine geçiş süreci de kanun kaldırılma tarihiyle paralellik göstermiştir.

Türk basını, Türk Kadınlarını yeni hakları konusunda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, kamuoyunun tepkisinin ölçülmesi noktasında son derece teşvik edici ve cesaretlendirici bir görev üstlenmiştir.

Türk Kadınının yasal eşitliğinin sağlanması Cumhuriyet döneminde kadınlarla ilgili atılan en önemli adım olmuştur. 1926 yılında Medeni Kanunun kabul edilmesiyle toplumsal ve ekonomik alanda eşitlik elde eden Türk Kadını, 1930

¹ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2008, s.100; Cemil Koçak, “*Siyasal Tarih (1923-1950)*”, **Türkiye Tarihi 4- Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul, 2011, s.152-153.

² Bilal Şimşir, **Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008, s.228.

yılında belediye, 1934 yılında da genel seçimlere katılma hakkı elde ederek siyasal alanda eşit oy hakkı kazanmıştır.³

Cumhuriyet'in ilk dönem çalışmalarında kadın hakları konusu demokratik toplum düzeninin bir gerekliliği ve kadınların kurtuluşu olarak değerlendirilirken⁴ son dönem araştırmacıları konuyu daha farklı şekillerde ele almışlardır. Özellikle Türk Kadınlarının eşit oy hakkını Batılı kadınlar gibi kadın hareketi aracılığıyla mücadele ederek kazanmadığı, kurucu kadro tarafından “Batılılaşmak” hedefinin gerçekleştirme amacıyla tanındığı üzerine odaklanılmıştır.⁵

Bu hakların kurucular tarafından “bir amaç için araç”⁶ olarak tanındığı görüşü birçok araştırmacı tarafından benimsenmiştir. Cumhuriyet döneminde kadınlara yönelik izlenen politikaların simgesel bir öneme sahip olduğunun altı çizilmiş ve reformların stratejik amaçlarının ne olabileceği üzerine tartışmalar başlamış ve bu durumda farklı yorumları beraberinde getirmiştir.

Cumhuriyet dönemi ile laik-ulus devlet kurma sürecinde İslam'ın kurum ve değerlerine açılan savaşta kadının yasal olarak “eşit yurttaş” haline getirilerek simgeleştirildiği yorumu yapılmıştır.⁷

Bir başka yorumda da Türk Kadınlarına siyasal haklar verilerek Batıya, Türk demokrasisinin Batılı demokrasilerden daha ileri olduğu gösterilmeye çalışıldığı söylenmiştir.⁸

Üzerinde uzlaşılan bir değer yorumda da, yeni kadın kimliğinin; “işinde eğitilmiş meslek kadını, dernek faaliyetlerine katılan örgütçü kadın, iyi eğitilmiş bir anne, kamusal alanlarda kocasına eşlik eden kadın ve modayı takip edip Batılı tarzda giyinen kadın” imajlarının birleştirilerek kurulduğu yönünde olmuştur.⁹ Kadınların

³ Emel Doğramacı, “Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını”, *Erdem*, S. 1, 1985, s. 114-115.

⁴ Afet İnan, *Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Tarih Boyunca Türk Kadınına Hak ve Görevleri*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1982, s.181, 183.

⁵ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Yurttaşlar, Bacılar*, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s. 74.

⁶ Fatmagül Berktaş, “Cumhuriyet'in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak”, *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98*, ed. Ayşe Berktaş Hacimirzaoglu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.3.

⁷ Berktaş, *a.g.m.*, s.4.

⁸ Nermin Abadan-Unat, “Toplumsal Değişme ve Türk Kadını”, der. Neriman-Unat Abadan, *Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği*, Ankara, 1979, s.27.

⁹ Ayşe Durakbaşı, “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve ‘Münevver Erkekler’”, *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98*, ed. Ayşe Berktaş Hacimirzaoglu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.46.

iyi anne ve eş olma rolünü her zaman muhafaza etmesi beklenmiş ve zamanla bu role ulusu eğiten öğrenmen görevi ve yurtsever vatandaş imajı eklenmiştir.¹⁰

Bir diğer yorumda kurucu kadronun kadınlara bazı haklar vermesi ve onlar için bazı fırsatlar yaratmasının nedenlerini ekonomik kalkınma ve batı tipi modernleşmeyi sağlamak olarak değerlendirilmiştir. Kemalizm'in sınıf çelişkilerini reddettiği gibi cinsiyet egemenliğini de görmezden geldiği söylenmiş ve kadınlara sağlanan hakların ulusal gelişimin bir yöntemi olarak kullanıldığı belirtilmiştir.¹¹ Ataerkil düzende, cinsel bir nesne olarak sayılan, kadınların sınırları yıkabileceğine duyulan korkusuyla eve kapatıldığı yeni düzende kamusal alana çıkılmasına izin verildiği ancak bu korkunun sürdüğü ve buna çözüm olarak da kadının kamusal alanda cinsiyetsizleştirildiği, aile ve toplum hayatında da anne rollünün benimsetilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.¹²

Nitekim 1923-1938 yılları arasında kurucu kadro, Türk devrimi kapsamında yeni bir birey yaratma çabası içerisine girmiştir. Yeni kadın yaratma çabası bu projenin en önemli basamaklarından birisini oluşturmuştur. Atatürk, modern bir ülkenin inşasında kadın-erkek ilişkilerinde radikal birtakım değişiklikler yapılması gerektiğine inanmıştır. Türk Devrimi ile birlikte Türk kadını, siyasal ve toplumsal hayatta daha görünür bir hale gelmeye başlamıştır.

2. Yöntem, Kavramlar ve Kaynakça Üzerine

Dönem olarak 1928-1933 yılları arasını, ancak öncesi ve sonrasıyla Atatürk dönemini kapsayan, araştırma evreni olarak ise Muhit dergisini odak noktasına alan bu çalışmanın asıl işaret etmek istediği konu Türkiye'de değişen kadın algısıdır. Dolayısıyla bu tez aslında modernleşen Türkiye'de kadının nasıl algılandığının yanı sıra devrim ilkelerini; ideolojik bir çizgi olarak benimseyen süreli bir yayında çizilmek istenen kadın portresini incelemeyi ve ortaya koymayı amaçlamaktadır.

¹⁰ Ayşe Kadioğlu, “Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.93.

¹¹ Zehra Arat, “Kemalizm ve Türk Kadını”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, /Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.52-53.

¹² Berktaş, a.g.m., s.3.

Tezin odaklandığı zaman dilimi Türkiye’de devrimlerin gerçekleştiği, dünyada ise ağırlıklı olarak 1929 ekonomik Krizin patlak verdiği ve etkilerinin devam ettiği bir dönemdir.

Türk modernleşmesinde genel anlamda yaşanan şekilsel ve zihinsel dönüşüm içerisinde Kemalist bir yayın olan Muhit’in genel perspektifi ve bu perspektif içerisinde Türk Kadını için çizdiği ve oluşturduğu modernleşme resminde kadına nasıl baktığı ve kadın okuyucularına ne tür yazı ve bilgilerle ulaşmaya çalıştığı ortaya konulacaktır.

Bu bağlamda yayın hayatı boyunca Muhit’in genel çizgisinin yanı sıra Kemalist ideoloji kapsamında kadının nasıl konumlandığı araştırmaya değer bir konudur. Bu tezin amacı da Muhit dergisinin Modern ve Kemalist Türkiye için nasıl bir kadın figürü çizdiğinin araştırılması ve analiz edilmesidir.

1928 yılında yayın hayatına başlayan ve 1932’ye kadar Kemalist çizgide yayınlar yapan Muhit Dergisi Ahmet Cevat Emre liderliğinde gerek sosyal gerekse kültürel anlamda Türk Devriminin benimsetilmesi için çeşitli yazılarla Atatürk döneminde adından bahsettiren bir yayın olmuştur.

Kemalizm ifadesini ilk kez kullanan yayın olması bu dergiyi benzerlerinden ayırırken, yayın kadrosunda kadınlara yer vermesi de derginin modern çizgisini gözler önüne sermiştir.

Yaklaşık 4,5 yıllık yayın hayatı süresince Türk toplumunun gündemini oluşturan konulara yer veren dergi, sanat, spor, gündelik yaşam gibi konulara ek olarak ideolojik ve politik konulara da yer ayırmıştır.

İdeolojik olarak nitelendirilebilecek olan yazılar Ahmet Cevat Bey tarafından kaleme alınırken, aile, kadın ve çocuk gibi konular da ihmal edilmemiş, dönemin pek çok kadın aydını da bu dergide görüşlerini açıklama fırsatı bulmuştur.

Muhit yayınlandığı 1928-1933 yılları arası dönem boyunca ülkede tartışılan birçok konuda fikir beyan etmekten geri durmamıştır. Muhit yayın hayatının başlarında daha çok magazin yönü ağır basan nitelikte bir dergiyken zamanla dönemin toplumsal değişmelerini ve düşünce dünyasını yansıtan bir dergi haline gelmiş sonrasında zamanla tekrar magazinleşmiştir.

Diğer yandan devrimlerin gibi evrimlerin Türk kadınlarına etkisi üzerine birçok değerli çalışma bulunmaktadır. Aynı zamanda Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türk Kadınının basındaki imgesi üzerine de çalışmalar mevcuttur. Fakat bu değişimin Muhit dergisi bağlamında nasıl bir yön bulduğuna dair geniş bir çalışma bulunmamaktadır.

Muhit dergisi ile ilgili literatür taraması yapılırken elde edilen bazı bilgiler ile bu araştırmanın bulguları arasında bazı farklılıklar gözlenmiştir. Bu nedenle derginin yayın hayatına başladığı tarih ve derginin sayısı ile ilgili olan bu farklara bir açıklama getirilme gereği duyulmuştur.

Türk Dili ve Edebiyatçılar Ansiklopedisi'nde "Muhit" maddesinde derginin 30 Teşrinisani (Kasım) 1928 tarihinden 1932 tarihine kadar 44 sayı yayınlandığı ifade edilmektedir.¹³ Bu ifade bazı çalışmalarda da aynı şekilde kendine yer bulmuştur.¹⁴ Öncelikle derginin ilk sayısı 30 Teşrinisani 1928 tarihinde değil, 1 Teşrinisani 1928 tarihinde yayınlanmıştır.¹⁵ Yapılan incelemeye göre derginin ilk iki sayısının aynı ay içinde yayınlanması bu karışıklığa sebebiyet verdiği yorumu yapılabilir. Ayrıca derginin 3. sayısı Kânunuevvel (Aralık) 1928 tarihinde değil, Kanunisani (Ocak) 1929 tarihinde yayınlanmıştır.

Derginin son sayısını işaret eden 1932 yılı da yine birçok kaynaktan yinelenmiştir.¹⁶ Muhit'in ilk 46 sayısı ve son olarak Ekim 1932 tarihli 48. sayılı dergilerinin tamamında; ya ilk sayfasında ya da sayının iç kapağında "Resimli Aylık Aile Mecmuası" ifadesine yer verilmiştir. Derginin 47. sayısında ise ilk kez "Resimli Aylık Aile ve Mektep Mecmuası" ifadesi yer almıştır ve bundan sonra 1932 yılının son iki sayısı olan 49 ve 50. sayılarda da bu ifade kullanılmıştır. Muhit'in 1933'teki son beş sayısının kapağında da bu ifade bulunmaktadır ve yine 47. sayı ve sonrasındaki sayılarında; daha önceki 46 sayının iç kapağında benzer şekilde yer alan Muhit yazısına rastlanmamıştır. Bu sebeplerden dolayı 1932 yılı derginin son sayısını

¹³ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 6. Cilt, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984, s.430.

¹⁴ Fatma Sezen, **Kenan Hulusi Koray'ın Muhit Dergisindeki Nesir Yazıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012, s.29.

¹⁵ Bkz. EK-1

¹⁶ **Ana Britannica**, 8. Cilt, s.168; **Meydan Larousse-Büyük Lügat ve Ansiklopedisi**, 4. Cilt, s.240; Atilla Özkırımlı, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, II. Cilt, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987, s.442; İhsan Işık, **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, Cilt:3, Elvan Yayınları, Ankara, 2007, s.1180.

çıkardığı kabul edilmiş olabilir. Ancak derginin 55 sayısının; yani tamamının son sayfasında yer alan künye bilgileri şöyledir: Muhit, Resimli Aylık Aile Mecmuası, Başmuharir, İmtiyaz sahibi ve Neşriyat Müdürü¹⁷; Ahmet Cevat.

Yine Türk Dili ve Edebiyatçılar Ansiklopedisi'nin "Muhit" maddesinde "*Derginin neşriyatı harf inkılâbının yapıldığı senelere rastlar. Bu sebeple ilk yedi sayısı Arap ve Latin harfleri ile karşılıklı olarak yayımlanır.*" bilgisi mevcuttur.¹⁸ Bu bilgi başka çalışmalarda da yinelenmiştir. Hâlbuki Muhit'in sadece ilk iki sayısında eski ve yeni harfler birlikte kullanılmıştır. Muhit, Kanunisanı 1929 tarihli 3. sayısından itibaren tamamen Latin harfleri ile yayınlanmıştır.

Öncelikle bu tezin temel asıl kaynağı Muhit dergidir. Ayrıca Temuçin Faik Ertan ve Yasemin Doğaner gibi araştırmacıların Muhit ile ilgili çalışmaları da, bu tezin başvuru kaynakları olmuştur. Bu çalışmalardan ilkinde Muhit Kemalizm bağlamında ele alınmış diğeri de basın tarihindeki yeri incelenmiştir.

Bunun dışında da, Muhit ile ilgili genel anlamda yapılan çalışmaların sayıca azlığı bu derginin çok farklı açılardan çalışılması ve incelenmesi konusunu zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Temel doküman da Muhit olmuştur. Muhit dergisinin nüshalarına ulaşmak için Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Milli Kütüphane ve SALT Galataya başvurulmuştur. Derginin 48 sayısı TTK Kütüphanesinde mevcut olmasına rağmen yıpranmalardan dolayı yalnızca ilk 12 sayısı araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Milli Kütüphanede derginin tüm sayıları eksiksiz olarak görünmesine rağmen bazı sayılar, sayfalar ve kapaklar mevcut değildir.

Ayrıca derginin yalnızca ilk sayısına Hakkı Tarık Us Koleksiyonu'ndan sanal olarak ulaşılabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı, bu çalışmada, derginin 53 sayısının mevcut olduğu SALT Galatadan faydalanılmıştır. 54. ve 55. sayılara da Milli Kütüphaneden ulaşılmıştır.

¹⁷ 53, 54, ve 55. sayıların Neşriyat Müdürü; Reşat Ekrem'dir. 16.-24. sayılarda Tahrir Müdürü Kemalettin Şükrü'dür.

¹⁸ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 6. Cilt, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984, s.430.

Öncelikle Muhit dergisi bir kadın dergisi olma iddiasında değildir, kendisini “*resimli aylık aile mecmuası*” olarak tanımlamıştır. Ancak derginin tüm sayıları tarandığında kadınlar için hazırlanan haberlerin, yazıların, makalelerin ve içeriklerin derginin önemli bir bölümünü oluşturduğu gözlenmiştir.

Özellikle derginin başlangıç taramalarında derginin 19., 24. ve 36. sayılarına ek olarak verilen fihristler büyük kolaylık sağlamıştır. Ayrıca her sayının sonunda yer alan fihristlerde gayet düzenli ve yol gösterici olmuşsa da çalışmanın ilerleyen aşamalarında fihristlerde verilen bazı sayfa sayıları ile içerikteki kimi sayfa sayılarının da tutmadığı ve hatalı olduğu gözlenmiştir.

Daha sonra bu fihristler ve içerik taramalarıyla dergide kadın ile ilgili ön plana çıkan siyaset, aile ve çocuk, moda ve el işi konuları belirlenmiştir. Bu konularda tezin üçüncü bölümünü oluşturan başlıklar olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın bu safhada iki aşamalı bir tasnifleme yapılmıştır. İlk aşamada tespit edilen konular başlıkları altındaki haberler, yazılar, makaleler ve içerikler okunup tasniflenerek künyeleri hazırlanmıştır. İkinci aşamada da haber, yazı, makale takibi yapılarak aynı zamanda anlamlı bir metin inşa etmek amacıyla da ikinci bir künye tasniflemesi yapılmıştır. Daha sonraki süreçte tasniflenen içerikler konu başlıkları altında dönem gelişmeleri ve okuyucu kitlesi gibi unsurlar göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir.

Tüm bu aşamaların sonunda ve bu tez kapsamında belirlenen amaç doğrultusunda, Muhit dergisi ile ilgili birtakım sorular tespit edilmiştir. Tezin öncelikli amacını da yinelemek gerekirse, Muhit’in inşa etmeye çalıştığı kadını tespit etmek ve bu kadın tipinin yaşayan kadını ne şekilde yansıttığını ortaya koymaya çalışmaktır.

Bu tez çalışması boyunca ilgili bölümlerde aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır. Söz konusu soruları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Muhit’in sahibi Ahmet Cevat Emre kimdir?
- Muhit yayın hayatına nasıl başlamıştır, genel ideolojisi ve çizgisi nedir, yazar kadrosunda kimler vardır?
- Muhit bir magazin dergisi mi yoksa bir düşünce dergisi midir?

- Ahmet Cevat Emre'nin kadınlara dair görüşleri nelerdir ve bu görüşler Muhit dergisini ne derece etkilemiştir?
- Muhit'in Batılı kadınlara bakış açısı nasıldır?
- Muhit aile ve toplumda kadını nasıl konumlandırmıştır?
- Muhit Türk Kadını'nı ne derece yansıtmaktadır?
- Muhit kadınlara nasıl bir rol biçmiştir ve bu rol geleneksel rollerden farklı mıdır?
- Muhit'in kapak resimlerinde yer alan görseller ne ifade etmektedir?
- Moda çerçevesinden bakıldığında kadın giyim ve kuşamı Muhit'te nasıl yer almıştır?
- Muhit'in hedef kitlesi hangi kadınlardır ve hedef kitlesini belirlerken ne gibi kriterler belirlemiş olabilir?
- Muhit üzerinden mevcut kadını anlamlandırmak, okumak mümkün müdür?
- Eğer Muhit bir kadın tipi inşa etmeye çalışıyorsa bunda başarılı olmuş mudur?
- Oluşturmaya çalıştığı kadın tipi anlaşılır mıdır?
- Muhit'te kadınlara yönelik şekilsel mi yoksa zihinsel bir değişim mi vardır?
- Muhit'in zihniyet değişimine katkısı var mıdır?

Öte yandan bu tezde başta Kemalizm olmak üzere, yapılan incelemeler dâhilinde pek çok kavrama yer verilmiştir. “Kemalizm” ve “Kemalist” kavramı, Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele'nin başına geçmesiyle beraber, bu mücadeleyi ve bu mücadele etrafında yer alan kişileri adlandırmak amacıyla hem ülke içinde hem de ülke dışında kullanılmaya başlanmıştır.¹⁹ Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Millî Mücadele döneminde özellikle yabancı basında Kemalistler ifadesi sıklıkla yer almış bu ifadenin Türkiye'de kullanımı ise Atatürk döneminde yaygınlaşmıştır.

¹⁹ Hakan Uzun, “*Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları*”, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:IX, Sayı:20-21, 2010/Bahar-Güz, s.254-255.

Başlangıçta bir hareketi tanımlamak için kullanılan Kemalizm kavramı 1930'lu yıllarda Türk toplumunun gereksinimlerini karşılamaya çalışan bir ideolojiye dönüşmüştür. Zira 1930'lara gelene kadar pek çok alanda radikal ve hızlı değişimle yaşansa da, bunların halka yeterince yansımadağı ve toplumun gereksinimlerini tam anlamıyla gideremediğı, özellikle Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesinde ve büyük buhranın ülkeye olan etkilerinde su yüzüne çıkmıştır. Bu gerçeklerle karşı karşıya kalan kurucu kadro devrimin ideolojini oluşturmaya odaklanmıştır. Kurucu kadronun bu ideolojiden beklentisi devrimlerin halka daha açık bir şekilde anlatılabilmek ve bu ideoloji çevresinde toplumsal bütünleşmeyi sağlamlaştırmaktır.²⁰

Böylece Mustafa Kemal Paşa önderliğinde gerçekleşen devrimin sürekliliğini, kalıcılığını ve evrenselliğini kuramsal bir altyapı ile desteklenmesi gereksinimi doğmuştur. Bu amaçla iktidar CHP ve Halkevleriyle, iktidara yakın aydınlar da Muhit, İnkılâp,²¹ Ülkü ve Kadro gibi süreli yayınlarla Türk Devriminin ideolojik altyapısını oluşturmaya girişmiştir.

Türkiye'de bu kavram ideolojik bir kavram olarak ilk defa Ahmet Cevat tarafından Muhit dergisinde kullanılmıştır. Ahmet Cevat, Kemalizm'i demokratik bir ideoloji olarak tanımlamayı tercih etmiştir.²² Kemalizm kavramı 1935 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programına 1937 yılında da anayasaya alınmıştır.²³ Bu hamleden sonra kavram dönemin düşünürleri ve aydınları tarafından rahat bir şekilde sıklıkla kullanılır bir hale gelmiştir.

Sözlükte çevre, yöre ve etraf²⁴ olarak tanımlanan muhit kelimesi daha geniş anlamda ise "bir şeyin etrafını çeviren, bir şeyi ve bir hususu bütün yönleriyle bilen"²⁵ anlamına gelmektedir. Dergiye böyle bir isim seçilmiş olması derginin belli bir okuyucu kitlesini hedef almasına bağlanabilir. Diğer yandan da hitap ettiği kitleyi

²⁰ Temuçin Faik Ertan, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s.7.

²¹ Temuçin Faik Ertan, "*Cumhuriyetin İlk Yıllarında Muhalefete Muhalif Bir Gazete: İnkılâp*", **VI. Uluslararası Atatürk Kongresi**, Ankara, 13 Kasım 2007, s.805.

²² Temuçin Faik Ertan, "*Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm'de Öncü Bir Dergi: Muhit*", **Kebikeç**, Sayı:5, 1997, s.25-26.

²³ Suna Kili, **Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Ankara, 1998, s. 107.

²⁴ **Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük**, II. Cilt, TTK Basım Evi, Ankara, 1998, s. 1587.

²⁵ Bekir Topaloğlu, **Muhit, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslam Ansiklopedisi**, 31. Cilt, İstanbul, 2006, s.40.

sunduğu içeriklerle ve verdiği bilgilerle daha yetkin ve donanımlı bir hale getirmeyi amaçlamış olabilir.

Öte yandan Muhit ilginç bir şekilde daha birbirleriyle tanışmadan Kadrocuların önemli bir kısmını bir araya getirmiştir. Yakup Kadri, Şevket Süreyya, İsmail Hüsrev ve Mehmet Şevki dergide yazıları çıkmıştır.²⁶ Derginin yazar kadrosunda bir araya gelen küçük bir aydın grubu Muhit'in çevresinde toplanmış ve sonrasında Kadro Hareketi'ni inşa etmiştir.

Ayrıca bu tezde pek çok farklı kavram da içeriklere bağlı olarak sıklıkla kullanılmıştır. Bu çalışmanın moda ve eli işi kısımda tekstil ile ilgili olan “gode”, “roba”, “drape”, “volan”, “aplike” “prens kesim” ve “kloş”, “matlase (ya da matelesse)”, rişöye gibi teknik terimlere; “ekose”, “pike”, “jarse”, “vual”, “krep”, “krep saten”, “krep roman”, “krepdöşin”, “markize” ve “basma” gibi kumaş çeşitleri; “emprime”, batık” gibi kumaş boyama yöntemlerine; “bolero”, “rob”, “robmatonto”, “ensemle (ya da tayör)” gibi giysi türleri ve ev tekstil ürünü olan “şömendötable” gibi birçok kavram kullanılmıştır. Bu kavramların anlamları da metin içinde kullanılmadan önce açıklanmıştır.

Bu tezde, Atatürk döneminde yayımlanmış olan Muhit ile ilgili yapılan sayılı araştırma içerisinde bu derginin Türk kadını için nasıl bir “yeni kadın” tipi inşa ettiği, kadınları toplum ve aile içerisinde nasıl konumlandığı, kadının sosyal hayat içerisindeki görevleri ve modernleşme çerçevesinde ona biçilen rol bugüne kadar incelenmemiştir. Bundan hareketle bu tezde Muhit Dergisi taranmış ve kadın figürüne dair nasıl bir portre oluşturduğu analiz edilmiştir.

Ayrıca derginin özellikle Kemalizm'i destekleyen bir yayın politikası takip ettiği dikkate alındığında kurucu kadronun inşa etmeye çalıştığı yeni kadının kimliğinin de bu derginin sütunlarına yansımış olabileceği de varsayılabilir.

Bu amaçlar doğrultusunda yol alan bu tez üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde Osmanlı'nın son döneminden başlanarak genel hatlarıyla Türk modernleşmesinde kadının yeri ele alınmıştır.

²⁶ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Kadrocuları ve Kadro'yu Anlamak**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul. 2003, s.127.

İkinci bölümde Muhit dergisinin sahibi Ahmet Cevat Emre'nin hayatı, görüşleri, toplumsal olaylara bakışı çocuk, kadın ve eğitime bakışı meslek yaşamı ve ideolojik dünyası dil devrimi üzerine düşünceleri, muhit dergisinin yayın hayatı ve ideolojik çizgisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde de Atatürk döneminde gerçekleştirilen modernleşmesi hareketleri ile yeniden inşa edilen kadın imgesinin Muhit dergisi sütunlarına ne şekilde yansıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca derginin hedef kitlesi belirlenmeye çalışılmış ve derginin bu kitleye ulaşp ulaşamadığı irdelenmiştir. Dergide yer verilen kadınların yaşayan kadınları ne derece yansıttığı ve aynı zamanda dergide yer verilen ve gösterilen Batılı kadınların Türk Kadınları için ne derece model olduğu analiz edilmiştir. Aynı zamanda Muhit'in Türk kadının modernleşmesine olan katkısı irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK MODERNLEŞMESİNDE KADINI YERİ

1.1. Osmanlı Son Döneminde Kadın

Osmanlı Devleti'nin, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı ile askeri ve kültürel düzeyde gelişmeye başlayan ilişkileri Türk aydınını kadın hakları konusunda düşünmeye itmiş ve kadının eğitimi, hukuku gibi meselelerde ilk görüşler oluşmaya başlamıştır. Tanzimat dönemi gelişmeleri ise oluşmaya başlayan fikir tohumlarının ilk filizlerini verdiği dönem olmuştur. Kadınlar için ilk kez ilköğretim üzerinde eğitim alma olanağı sağlanmış; kız öğrenciler için “rüştiye” ve “darülmallimat” açılmıştır. Bu sayede kadınlar çalışma hayatında öğretmen olarak rol almaya başlamıştır. Yine bu dönemde ilk kez hukuk alanında kadınlar konusunda İslami ve örfi hukukun dışında bir karar alınmış; “arazi mirası” meselesinde kadınlar erkeklerle eşit hakka sahip olmuştur.²⁷

Bu dönemde kadınlar basın hayatına ilk adımlarını atmış ve kadın dergileri yayımlanmaya başlamışlardır. Bu dönemde kadınlara yönelik ilk süreli yayın Terakki gazetesi tarafından 1869 yılında “Muhadderât(Müslüman kadınlar)” alt başlığı ile çıkartılmıştır.²⁸ Ayrıca Tanzimat döneminde kadın meselesi edebiyatta bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla edebiyat eserlerine konu olmaya başlayan kadın, zamanla bu alanlarda da etkin hale gelmeye başlamıştı. Özellikle kadınların basın ve edebiyat alanlarında faaliyet gösterebilmelerinin temel sebebi de eğitim alanında yaşanan gelişmelerdir.

İkinci Meşrutiyet döneminin yarattığı özgürlük ortamı kadınlara verilen hakların genişlemesine sebep olmuştur. Kadınlar sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda yer alabilmek için kurdukları dernekler ve basın vasıtasıyla isteklerini örgütlü bir şekilde ortaya koymaya başlamıştır. Bu dönemin eğitim reformları sayesinde kadınlara yönelik eğitim kurumları açılmaya başlamıştır. İlk kız liseleri, güzel sanat okulları, konservatuar, terzilik, hemşirelik ve ticari dersler veren eğitim

²⁷ Şefika Kurnaz, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını(1839-1923)**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilimsel Serisi 4, Ankara 1991, s.127-128.

²⁸ Serpil Çakır, **Osmanlı Kadın Hareketleri**, Metis Yayınları, İstanbul, 2011, s.60-61.

kurumlara açılmıştır. Kadınların yükseköğretime adım atması da İkinci Meşrutiyet dönemin de gerçekleşmiştir. 1914'te açılan İnas Darülfünunu 1917'de ilk mezunları vermiştir. Dönemin hukuk reformları da kadının toplum ve aile hayatındaki yeri ile ilgili yeni düzenlemeler getirmiştir. İlk olarak, 1911 yılındaki hukuk reformu ile erkeklerin lehine olan zina suçundan kadın ve erkeğe eşit ceza verilmesine hükmedilmiş; 1917 yılındaki Hukuk-i Ali Kararnamesi ile de kadın hakları güvence altına alınarak *“kamu otoritesinin aile işlerine karışacağı”* hükmü getirilmiştir. Bu kararname ile kızların evlenmeleri için yaş sınırı on yedi olarak belirlenmiş ve çok evlilik konusunda da kadının rızası şartı getirilmiştir.²⁹

Öte yandan İkinci Meşrutiyet döneminin sağladığı özgürlük ortamı kadınların sosyal alanlara katılmalarına ve geleneksel ev içi rollerinden sıyrılmalarına katkı sağlamıştır. Dolayısıyla meşrutiyetin hürriyet ruhundan kadınlar da etkilenmiştir denilebilir. Tanzimat döneminde yayımlanmaya başlayan kadın dergileri bu dönemde doruk noktaya ulaşmıştır. 1908 yılında ilk olarak “Demet, Mehasin, Kadın” dergileri yayınlamıştır. Ayrıca, İkdam, Tanin, Servet-i Fünun, Sabah ve Milliyet gibi, dönemin gazetelerinde kadın yazarlara da yer vermeye başlanmıştır. Dergiler kadın konusunu özellikle eğitim ve sosyal hayata katılım yönleriyle ele almıştır. Kadınların yaşadığı haksızlıklar, Batılı kadınların kazandıkları haklar ve bazı ülkelerdeki kadınların durumları hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde yayınlanan diğer kadın dergileri “Musavver Kadın, Kadın, Kadınlar Dünyası, Erkekler Dünyası, Güzel Prenses, Kadınlık, Siyanet, Seyyale, Hanımlar Alemi, Kadınlar Alemi, Kadınlık Hayatı, Bilgi Yurdu Işığı, Türk Kadını, Genç Kadın, Kadın Duygusu, İnci, Diyanet, Kadınlar Saltanatı, Hanım, Ev Hocası, Süs ve Firuze”dir.³⁰

Kadınlar basın aracılığıyla kendilerini ve Batılı kadınları tanıma olanağı bulmuştur. Dolayısıyla basın, yalnızca Osmanlı son dönemindeki siyasi gelişmeleri etkileyen ya da şekillendiren bir araç olmakla kalmayıp, genel anlamda düşün dünyası ve özel anlamda da kadın düşün dünyasına inebilen bir mekanizma olarak görev görmüştür. Bu dönem tıpkı Milli mücadele döneminin düşünsel alt yapısının hazırlık aşaması olduğu gibi Cumhuriyet dönemi kadın modernleşmesinin de

²⁹ Cemile Burcu Kartal, “II. Meşrutiyet’tin Cumhuriyet’e Mirası: “Makbul Kadınlar”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:38, Mart 2008, s.218, s.222-223.

³⁰ Kartal, *a.g.m.*, s.224.

temellerinin atıldığı bir dönem olmuştur. Kadınların anne ve eş kimlikleri dışındaki çeşitli kimlik ve rollere de sahip olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Yeni kadın imajını önce kadınlara anlatmak sonra da tüm topluma yaymak amaçlanmıştır. Bu nokta da kadın derneklerinin de etkisi oldukça büyük bir öneme sahiptir. “*Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti*”nin yayın organı olan “*Kadınlar Dünyası*” dergisi ile kadınların sorunları dile getirilmiş ve hak taleplerinde bulunulmuştur.³¹ Bu sayede kadınlar bir yandan kendileri birey olarak ifade etme fırsatı bulmuş ve bir yanda da bu bireysel isteklerini örgütlü bir hale getirmiştir. Tabii olarak tüm bu faaliyetler, sosyal ve siyasal gelişmeler Türk Kadınının çalışma hayatına girmesine temel oluşturmıştır.

İkinci Meşrutiyet döneminde kurulan ilk kadın cemiyeti, yardımlaşma derneği niteliğinde olan, Cemiyet-i İmdadiyye, dönemin kadın yazarı, Ahmet Cevdet Paşa’nın kızı Fatma Aliye Hanım tarafından 1908 yılında kurulmuştur. Bu dönemde kadın hukukunu savunmaya yönelik kurulmuş diğer dernekler “Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, Teali-i Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Cemiyet-i Hayriyye-i Nisaiyye”dir. Hilal-i Ahmer Kadınlar Şubesi, Balkan savaşlarında ve Birinci Dünya Savaşında cephe gerisinde büyük fayda sağlamıştır. “*Muhtaç Asker Ailelerine Muavenet Cemiyeti*” de seferberlik sebebiyle yoksul kalan ailelere yönelik yardım faaliyetlerinde bulunmuştur.³² Dolayısıyla kadının özünde bulunan fedakârlık, yardımseverlik, koruma kollama gibi duygular benzer cemiyetler aracılığıyla aktive edilmiş, aynı zamanda kadın vazife üstlenen bir varlık olarak gösterilmeye başlanmıştır.

Öte yandan, 20. yüzyılın ilk yarısında başlayan savaşlar, kadınların yavaş yavaş iş hayatına ve üretime eklenmesinin önünü açmıştır. Birinci Dünya Savaşı döneminde cephede yaşanan kayıplar kadınların “*erkeklerin alanı olan alanlarda*” istihdam edilmesine sebep olmuştur. Bu dönemde kadınlar resmi dairelerde memur olarak çalışmaya başlamıştır. Kadınların istidamın sağlamak amacıyla “*Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyyesi*” kurulmuştur.³³ Bu kurum vasıtasıyla

³¹ Çakır, a.g.e., s. 406-407.

³² Zafer Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014, s. 4, 19.

³³ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasal Partiler, C.I*, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s.482.

kadınlar orduda gönüllü olarak görev almaya başlamıştır. İstanbul’da oluşturulan “*Birinci Ordu-i Hümayun’a Merbut Birinci Kadın İşçi Taburu*”nda da kadınlar geri hizmette işçi ve memur olarak istihdam edilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu cemiyet dönemin önemli gündem maddelerinden birini oluşturan “*özendirici nüfus politikasının*” yürütülmesi görevini icra etmiştir. Osmanlı Devleti’nde böyle bir konu ilk kez gündeme gelmiştir. Cemiyet, aile hayatının çökmesini önlemek için bünyesinde görev alanlara zorunlu evlilik ilkesi getirmiştir. Erkekler için en geç yirmi beş, kadınlar için ise yirmi yaş evlenmek için sınır olarak belirlemiştir. Evlenen ve çocuk sahibi olan cemiyet mensuplarına belli oranlarda zamlar yapılmıştır. Cemiyet çiftleri tanıştırmak için gazetelerin baş sayfalarına adayların özgeçmişlerini ihtiva eden ilanlar yayınlamıştır. Evliliğe özendirmek için ödüller dağıtıp gösterişli düğünler düzenlemiştir.³⁴

Kadınların askeri alandaki hizmetleri Birinci Dünya Savaşı ile sınırlı kalmamıştır. Birinci Dünya Savaşı dönemi bir prova olarak düşünülürse kadınların varlığının asıl hissedildiği dönem Millî Mücadele dönemi olmuştur denilebilir. Milli Mücadele döneminde de kadınlar hem cephe de hem de cephe gerisin aktif rol oynamıştır.³⁵ Milli Mücadele esnasında kadınlar ordunun ihtiyacı olan cephaneyi gerek kağnılarında gerekse sırtlarında taşımış, askerler için giysi hazırlamış, ordunun yiyecek ihtiyacını karşılamış; kısaca vatan savunması için üzerine düşen bütün vazifeleri yerine getirmiştir.³⁶ Türk Kadını adeta Milli Mücadele’nin bir sembolü haline gelmiştir. Savaş sırasında gösterdikleri faydalardan dolayı madalya verilen ve rütbeleri yükseltlen kadınlar olmuştur.³⁷

Ayrıca bu dönemde kadınlar mitingler, dernekler ve basın ve yayın faaliyetleriyle vatanın savunulmasına katkı sağlamışlardır. İşgal kuvvetlerini protesto amacıyla ülkenin birçok yerinde gerçekleşen mitinglerde Halide Edip, Münevver Saime Hanım gibi pek çok kadın Anadolu insanına seslenmiş ve bağımsızlık ateşini harlamıştır. Dönemin toplumsal koşulları gereği erkeklerle aynı cemiyette

³⁴ Zafer Toprak, “*Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti, Kadın Askerler ve Milli Aile*”, **Tarih ve Toplum**, Sayı:51, Mart 1988, s.34-38.

³⁵ Ersin Müezzinoğlu, Yakup Kaya, “*Milli Mücadele Sonrasında Türk Kadınına Siyasal Haklar Tanınmasına Yönelik Arayışlar (1923-1924)*”, **Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:2017, Sayı:18, s.141.

³⁶ Özlem Baykal, **Fotoğraflar Üzerinden Mili Mücadele’de Türk Kadını**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, 2019, s. 1.

³⁷ İnan, **a.g.e.**, s.103-106.

çalışamayan kadınlar, ülkenin bütünlüğünü, bağımsızlığını savunmak ve Anadolu'nun birliğini sağlamak için, 9 Kasım 1919 tarihinde “*Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*”ni kurmuştur.³⁸ Dönemin en önemli kadın cemiyetin olan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, işgalci kuvvetlere ve İstanbul Hükümetine çektikleri telgraflarla vatanın işgal edilmesini protesto etmişleridir.³⁹ Bu dönemde basında en çok dikkat çeken iki kadın yazar Halide Edip ve Müfide Ferit'tir. Halide Edip Milli Mücadele'yi tanıtan ve Türk halkını cesaretlendiren “Dağa Çıkan Kurt, Ateşten Gömlek ve İzmir'den Bursa'ya” gibi eserler vermiştir.⁴⁰

Kadınların kalemleri ile Milli Mücadele'ye destek verebilmelerinin temel sebebi İkinci Meşrutiyet döneminde aldıkları eğitimidir. Türk Kadınlarının halkı mücadeleye çağırması psikolojik açıdan son derece önemlidir. Milli Mücadele'nin anlatıldığı birçok edebi eser de yine kadın yazarların imzaları vardır.

2.1. Modern Türkiye ve Kadın

Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından Türkiye her anlamda yeni bir yola girmiştir. Bu dönemde kadın kimliği yeniden ele alınarak yeni bir kadın tipi yani “modern kadın” kimliği inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu yeni kadın tipi modern Türkiye'nin ideolojisinin kalıplarını temsil etmektedir. Bu noktada Türk kadınının aile içindeki rolü için Batılı ailelerdeki kadınların konumları örnek alınmıştır. Kendisini geliştirmeye ve toplum içinde söz sahibi yapılmaya çalışılan bu yeni kadın tipine biçim olarak geçmişten çok farklı bir görüntü verilmek istenmiştir.⁴¹

İnşa edilmeye çalışılan “yeni kadın” kimliğinin şekillenmesinde Türk devriminin önderi olan Mustafa Kemal Paşa'nın görüşleri bir hayli etki olmuştur. Mustafa Kemal Paşa 31 Ocak 1923 tarihinde İzmir eski gümrük binasında yaptığı konuşmasında sözlerine “*Şuna kani olmak lazımdır ki, dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir*” diyerek başlamış ve şöyle devam etmiştir:

³⁸ İnan, **a.g.e.**, s.109, 126-127.

³⁹ Bekir Sıtkı Baykal, “*Milli Mücadele’de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C:I, S.II, 1985, s.413.

⁴⁰ Kurnaz, **a.g.e.**, s.113.

⁴¹ Leyla Kırkpınar, “*Türkiye’de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın*”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.16.

“... Bizim heyeti içtimaiyemizin ademi muvaffakiyetinin sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz tekâsül ve kusurdan neşet etmektedir... Binaenaleyh bizim heyeti içtimaiyemiz için ilim ve fen lâzım ise bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın iktisap etmeleri lâzımdır. ... Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti lâıkiyle anlaşılır. ... Bugünün levazımından biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerim temindir. Binaenaleyh kadınlarımız da âlim ve mütefennin olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün derecatı tahsilden geçeceklerdir. Sonra kadınlar hayatı içtimaiyede erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin muin ve müzahiri olacaklardır.”⁴²

Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında özellikle kadın-erkek eşitliğinin önemine vurgu yapmış ve Türk Kadının toplumda olması gereken konumu işaret etmiştir. Yine Mustafa Kemal Paşa, Hilal-i Ahmer Kadınlar Şubesinin 21 Mart 1923 tarihinde düzenlediği etkinlikte yaptığı konuşmasında Türk Kadını hakkındaki düşüncelerini daha detaylı bir şekilde ifade etmiştir. Milli Mücadele sırasında gösterdiği çaba ve sergilediğin fedakârlık için Türk Kadınına minnetlerini sunarak haklarını teslim etmiştir. Ancak yabancıların gözünde Türk Kadınlarının dış görünüşlerinden kaynaklanan yanlış bir imgeye sahip olduğundan yakınmıştır. Mustafa Kemal Paşa bu noktada dini referans noktalarının yanlış değerlendirildiğini belirterek şu ifadeleri kullanmıştır:

“... Şehirlerdeki kadınlarımızın tarzı telebbüs ve tesettüründe iki şekil tecelli ediyor; ya ifrat, ya tefrit görülüyor. Yani ya ne olduğu bilinemiyen, çok kapalı, çok karanlık bir şekli haricî gösteren bir kıyafet veyahut Avrupa’nın en serbest balolarında bile kıyafeti hariciye olarak arzedilemeyecek kadar açık bir telebbüs. Bunun her ikisi de şeriatın tavsıyesi, dinin emri haricindedir. Bizim dinimiz kadını o tefritten de, bu ifrattan da tenzih eder.

⁴² “İzmir’de Halk Konuşması 31.01.1923”, **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri**, C.II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997, s.89-90.

O şekiller dinimizin muktezası değil, muhalifidir. Dinimizin tavsiye ettiği tesettür hem hayata, hem fazilete uygundur. Kadınlarımız şeriatın tavsiyesi, dinin emri mucibince tesettür etselerdi ne o kadar kapanacaklar, ne o kadar açılacaklardı. Tesettürü şer'î, kadınlar için mucibi müşkilât olmayacak, kadınların hayatı içtimaiyede, hayatı iktisadiyede, hayatı maişette ve hayatı ilimde erkeklerle teşriki faaliyet etmesine mâni bulunmayacak bir şekli basittedir. Bu şekli basit heyeti içtimaiyemizin ahlâk ve adabına mugayir değildir.”⁴³

Kadınların giyimi noktasında İslam ve Türk kültürünün hakkıyla araştırılması gerektiğinden dem vurarak kadınların toplumsal hayattaki konumunu ele almıştır. Mustafa Kemal Paşa her iki konuşmasında da kadın-erkek eşitliliğinin önemine vurgu yapmakla beraber kadınların en önemli vazifesinin de “iyi annelik” olduğunu ifade etmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasından sonraki süreçte Mustafa Kemal Paşa, kadınların yalnızca ev içindeki geleneksel rollerine geri dönmelerini değil, toplumsal ve iktisadi alanlarda çok daha faal olmalarını beklemiş ve bu konuda kadınları teşvik etmeye çalışmıştır. Her ne kadar kadınlar geçmişten farklı olarak siyasal ve sosyal ortamlarda kendilerine yer edinmeye başlamış olsalar da genel olarak Osmanlı’dan miras kalan toplum yapısı ile ilişkili olarak kadınlar, erkeklerin gerisinde kalmış, siyasal, toplumsa yaşamın içerisinde yeteri kadar var olmayı başaramamıştır. Kadınlar, ev içinde ve aile yaşamında içerisinde ikinci planda kalmış, kadınların görevlerinin geleneksel ev işleri ve çocuk bakımıyla sınırlandırılmıştır. Avrupalıların gözünde Türk kadını, erkeğinin “kölesi” ve kendi ayakları üzerinde durmayı başaramayan özgürlükten yoksun bir karakterdir.⁴⁴ Cumhuriyet ile birlikte yeni bir Türk kimliği ve modern bir toplum yaratma çabası içerisine giren kurucu kadro, toplum yapısını da çağdaş bir görünüm kazandırmayı amaçlamış, bu bağlamda da Türk kadınına toplumsal, siyasal ve iktisadi yaşama entegre etmek ve erkekle aynı konuma getirmek amacıyla birçok yeni adım atmıştır. Yapılan devrimlerin ve yeni rejiminin kalıcı olmasını isteyen Mustafa Kemal Paşa, kadınla erkeğin eşit bir

⁴³ “Konya Kadınları ile Konuşma 21.03.1923”, *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*, C.II., s.151-155.

⁴⁴ Gürhan Yellice, “Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Kadınına Modernleştirme Girişimler, *Türk ve Dünya Basını (1926-1934), Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 2018,C.16, S:24, s.324.

seviyede olmasının hayati bir önem arz ettiği fikrindeydi. Bu sebeplerden dolayı, kadınları aile içinde erkekle eşit bir konuma getirmek, toplumsal hayatta onlarla eşit toplumsal, siyasal ve iktisadi haklarla bezemek üzere politikalar geliştirmiş ve kadınların eğitim olanakları, sağlığı, iş yaşamı ve görselliği ile de ilgilenmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın ısrarla üzerinde durduğu konulardan birini de kadınların eğitimi meselesi oluşturmıştır. Zira sağlıklı bir toplum için dengeli ve tutarlı bir aile yapısını gerekli kılmaktadır. Bir toplumun sosyal yapılarının sağlam olması için kadınlarının iyi eğitim almaları gerektiğinin farkında olan Mustafa Kemal Paşa, bütün yurt gezilerinde ve Meclis konuşmalarında kadınların eğitimi konusunu dile getirmiştir.⁴⁵

2.3. Devrimler ve Kadın

Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan devrim hareketlerine karşı bazı dinci ve tutucu kesimler direnç gösterme eğiliminde olmuştur. Oysa Mustafa Kemal Paşa ve çevresi dini otoritenin hâkim olduğu eski düzene son vererek şeriatın ideolojik ve politik gücünü yıkmaya çalışmıştır. Bu noktada şeriat için hassas bir konu olan kadının üzerinden verilecek mücadele Kurucu kadro tarafından ciddiyle ele alınmıştır. Mustafa Kemal Paşa Şapka Devrimini takip eden günlerde İnebolu Türk Ocağında kadınları giyimi ile ilgili şu sözleri söylemiştir:

“Esnayı seyahatimde köylerde değil bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok kesif ve itina ile kapatmakta olduklarını gördüm. Bilhassa bu sıcak mevsimde bu tarz kendileri için mutlaka mucibi azap ve ıstırap olduğunu tahmin ediyorum. Erkek arkadaşlar bu biraz bizim hodbinliğimiz eseridir. Çok afif ve dikkatli olduğumuzun icabıdır. Fakat muhterem arkadaşlar, kadınlarımız da, bizim gibi müdrik ve mütefekkir insanlardır. Onlara mukaddesatı ahlâkiyeyi telkin etmek, millî ahlâkımızı anlatmak ve onların dimağını nur ile nezahetle teşhiz etmek esası üzerinde bulunduktan sonra fazla hodbinliğe lüzum

⁴⁵ Nilgün Nurhan Kara, “Türk Çağdaşlaşmasının Bir Ögesi: Atatürk ve Kadın”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 17, S: 1, Mart 2019, s.239.

*kalmaz. Onlar yüzlerini cihana gösterebilirler. Ve gözleriyle cihani dikkatle görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.”*⁴⁶

Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında Cumhuriyet’in ilanı öncesindeki konuşmalarından farklı olarak doğrudan peçeyi hedef almış ve hiçbir dini referans noktalarına değinmemiştir. Her ne kadar Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun ile kadınların giyimi ile bir düzenleme yapılmasa da peçe ve örtüden kurtulmak için uygun ortam hazırlanmıştır.⁴⁷ 30 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu’da yaptığı konuşmada ise yine kadın-erkek eşitliğine vurgu yaptıktan sonra doğrudan kadınların hal ve davranışlarına yönelik şu sözleri sarf etmiştir:

*“Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir bez veya bir peştemal veya buna mümasil bir şeyler atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya yere oturarak yumulur. Bu tavrın mâna ve medlulü nedir? Efendiler, medeni bir millet anası, millet kızı bu garip şekle, bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hal milleti çok gülünç gösteren bir manzardır. Derhal tashihi lâzımdır.”*⁴⁸

Mustafa Kemal Paşa evli kaldıkları süre boyunca, toplumsal hayatı ve kadınlarla ilgili reformları gerçekleştirirken, eşi Latife Hanım’ın yanında olmasına özellikle dikkat etmiştir. Zira Latife Hanım modern Türk Kadınının toplumda alması gereken yeri temsil etmektedir. Ayrıca kadının yaşadığı dönüşüm Latife Hanım üzerinden Türk ve dünya basınına yansımıştır. Kültürel alanda yapılan devrimlerde ise Afet İnan ismi adeta bir sembole dönüşmüştür.⁴⁹

Cumhuriyet’in ilanından sonra kadınların eğitimi konusunda atılan en somut adım 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabul edilmesi olmuştur. Kanun sayesinde eğitim öğretimde birlik sağlanmış ve karma eğitime geçilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin birlikte tüm eğitim kademelerinde eğitim öğretim görmesinin önü açılırken dinsel eğitim de yasaklanmıştır. 20 Nisan 1924’te yürürlüğe giren

⁴⁶ İnebolu’da Bir Konuşma 28.8.1925”, **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri**, C.II. , s.221.

⁴⁷ Gülay Arıkan, “Atatürk, Cumhuriyet ve Kadın Hakları”, **Erdem**, Cumhuriyet Özel S:2, C.11, S:32, 1998, s.362.

⁴⁸ “Kastamonu’da İkinci Bir Konuşma 1925”, **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri**, C.II. , s.227.

⁴⁹ Leyla Kırkpınar, “Cumhuriyet ve Kadın”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C:3, S:8, 1998, s.96-97.

Anayasa'nın 87. maddesi ile de ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir.⁵⁰ Karma eğitime geçme süreci 26 Aralık 1925 - 8 Ocak 1926 tarihleri arasında düzenlenen Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısında yeniden değerlendirilmiş ve “yatılı olmayan ortaokullarda karma eğitim yapılmasına” karar verilmiştir.⁵¹

Kadınların siyasal hakları konusu mecliste ilk defa seçim kanununun değiştirilmesi sırasında gündeme gelmiştir. Meclis 1 Nisan 1923 tarihinde seçime gitme kararı vermiştir. Mevcut yasal düzenleme her elli bin erkek nüfusu için bir mebus seçilmesini önermektedir ancak savaş sebebiyle yaşanan insan ve toprak kayıpları nüfusun önemli ölçüde azalmasına yol açmıştır. Bu sebeple kanunda değişikliğe gidilmesi için yasa tasarısı hazırlanmıştır. 3 Nisan 1923 tarihli oturumda her elli bin erkek nüfusu için bir mebus seçilmesini öngören yasanın yirmi bine indirilmesi önerilmiştir.⁵² Hüseyin Avni (Ulaş) Bey kadınların henüz oy kullanacak olgunluğa erişmediğini söyleyerek her yirmi bin erkek için bir mebusun seçilmesinin uygun olduğunu söylemiştir. Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey kadınların da hesaba katılmasını önermiştir. Ancak meclisin büyük bir kısmı Tunalı Hilmi Bey'in konuşmasını tamamlamasına izin vermemiş ve şiddetli şekilde bu öneriye karşı çıkmışlardır.⁵³

Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki kadın hareketlerinin en etkili isimlerinden olan Nezihe Muhittin ve bir grup kadın kadınların sosyal ve ekonomik haklarını geliştirdikten sonra siyasal haklarını sağlama düşüncesiyle 16 Haziran 1923 tarihinde “*Kadınlar Halk Fırkasını*” kurmuşsa da hükümet böyle bir oluşuma izin vermemiştir.⁵⁴ Kısa ömürlü, bir girişimden ibaret olan fırkaya yabancı ve ulusal basının dikkatini çekmeyi başarmıştır.⁵⁵ Cemiyet'in başkanı Nezihe Muhittin ve kurucu üyeleri amaçlarından vazgeçmeden, nizamnamelerini heyetin onayından

⁵⁰ Ali Rıza Erdem, “Atatürk'ün Kadına ve Kadın Eğitimine Verdiği Önem”, **Belgi Dergisi**, S:9, Kış 2015/I, s.1273.

⁵¹ Mehmet Okur, “*Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları*”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.5, S:1, 2010, s.212.

⁵² İhsan Şerif Kaymaz, “*Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S:46, Güz 2010, s.343.

⁵³ **TBMMZC**, c. 8, İ. 17, 3 Nisan 1339/ 1923, s.317-321.

⁵⁴ Zehra Toska, “*Cumhuriyetin Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar*”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berkay Hacımiraçoğlu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.81-83.

⁵⁵ Saime Yüceer, “*Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması*”, **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C:9, S:14, 2008/1., s.138.

geçebilecek bir şekilde yeniden düzenleyerek, 7 Şubat 1924 tarihine “*Türk Kadınlar Birliği*” adında bir dernek kurmuştur. Derneğin amacı; “*Türk kadınıni sosyal ve siyasi haklar konusunda her türlü sorumluluğu alabileceği düzeye erıştirmektir.*”. Hak taleplerini derneğin yayın organı olan Kadın Yolu dergisinde dile getirmişlerdir.⁵⁶ Latife Hanım bu oluşumun kadınlara siyasal hakların verilmesi mücadelesini desteklemiştir.⁵⁷

Meclis’te 1924 Anayasası görüşmeleri sırasında kadınların seçme ve seçime hakları konusu bir kez daha gündeme gelmiştir. Anayasa tasarısının 10 ve 11. maddeleri “18. yaşını bitiren her Türkün mebus seçimlerine katılabileceğini” ve “30 yaşını bitiren her Türk’ün mebus seçilebileceğini” öngörölmüştür. Bazı mebuslar bu ifadelerden yola çıkarak bu hakların kadınları da kapsadığını ileri sürmüş ve bu hakların kadınlara verilmesini gündeme getirmişlerdir. Ancak komisyon “her Türk” ifadesini “her erkek Türk” şeklinde deęiřtirerek⁵⁸ kadınlara siyasal haklarını tanıma konusunu bir kez daha rafa kaldırmıştır.

Türk Kadınları Milli Mücadele döneminde erkeklerle yan yana eşit şartlarda mücadele etmiş olsa da sıra yeni bir devlet kurmaya geldiğinde henüz siyasal olarak kendisini temsil edemeyeceğine karar verilmiş ve yeni kurulan devletin bürokrasi kadrosunda kadınlara yer verilmemiştir.

1924 Anayasası ile her ne kadar kadınların siyasal katılım haklarının önünü kapatılmış olsa da kadınlar 1927 seçimleri sırasında siyasal talepleri dile getirmekten vazgeçmemiştir. Kadınlar Birliği 25 Mart 1927 tarihli kongresinde tüzüğüne “kadınların siyasi hakları sağlamayı” hedefleyen bir madde koymuştur. Bu madde önce İstanbul Valiliği tarafından reddedilse de daha sonra hükümet tarafından kabul edilmiştir.⁵⁹ Ancak kadınların tüm bu çabalarına rağmen kadınlara siyasal hakların tanıyan yasal düzenleme yapılmadığından dolayı tüm bu girişimler bir sonuca

⁵⁶ Meral Balcı, Mervenur Tuzak, “*Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi*”, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, 2017, s.47.

⁵⁷ Serpil Sancar, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 157.

⁵⁸ Bernard Caporal, **Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını**, C.III., Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 1999, s.56.

⁵⁹ Toska, *a.g.m.*, s.87.

ulaşamamıştır.⁶⁰

1927 yılının sonuna doğru Nezihe Muhittin ve Türk Kadınlar Birliği yöneticilerinin bazı faaliyetleri hkmette rahatsızlıklara yol amaya başlamıştır. Bir yolsuzluk iddiası zerine Nezihe Muhittin'e TKB'den el ektirilmeye çalışılmıştır. Geçici olarak faaliyetleri durdurulan ve tüzüğü feshedilen TKB'nin yaptığı olağanüstü kongrede Sadiye Hanım başkan seçilmiş ve Nezihe Muhittin de Birlikten ihraç edilmiştir. Sadiye Hanım kısa bir zaman sonra yoğunluğunu ileri sürerek istifa edince, Nezihe Muhittin'in tasfiye hareketinin lideri Latife Bekir Birliğin başkanı seçilmiştir. Latife Bekir başkan seçilmesinden ve Birliğin kendi feshettiği 1935 tarihine kadar hkmetle hiç ters düşmemiş ve İzmir mebusu seçilmiştir.⁶¹

⁶⁰ Yüceer, *a.g.m.*, s.141.

⁶¹ Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılâp**, Metis Yayınları, İstanbul,2003, s.234-244.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET CEVAT EMRE VE MUHİT

2.1. Ahmet Cevat Emre'nin Hayatı, Görüşleri ve Toplumsal Olaylara

Bakışı

Ahmet Cevat, 1 Eylül 1876 tarihinde Girit'in Resmo şehri dışındaki Kadiri tekkesinde dünyaya gelmiştir. Dedesi, Suda'da Topçuoğulları olarak bilinen Sakallı Mehmet Baba, burada postnişinsiz kalınca Girit fatihlerinden Veliyeddin Paşanın manastırdan çevirdiği, Kadiri tekkesine şeyh olarak verilmiş ve burada Sakallıoğulları olarak anılmaya başlanmıştır. Resmo'da iki kez belediye reisliği yapan dedesi Mustafa'nın aracılığıyla 9 yaşında yetim kalmış Feride Hanım'ın kızı Yıldız ve Hasan evlendirilmiştir. Ahmet de Yıldız ve Hasan'ın tek çocuğudur.⁶²

Ahmet'in⁶³ babası Hasan Efendi aile çiftliklerinin satılmasının ardından zahire ticareti yapmaya başlamıştır. Hasan Efendi, Ahmet 3,5 yaşındayken bir bostan kuyusuna düşerek hayatını kaybetmiştir. Bu olayın ardından Ahmet annesi Yıldız Hanım ile beraber, ikinci evliliğini İbrişim Hasan Ağa ile yapmış olan anneannesi Feride Hanım'ın köyü olan Kalevis'e yerleşmişlerdir. Çocukluğu annesi ve anneannesi ile beraber bu köyde geçmiştir. Kalevis'e yerleştikten çok kısa bir zaman sonra, 1881 yazında, köyleri Rum İhtilâlcileri tarafından basılmıştır.⁶⁴ Ancak ilk olmayan bu isyanlar⁶⁵ ilerleyen yıllarda çok daha azılı bir şekilde tekrar vuku

⁶² Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1960, s.3-5.

⁶³ Asıl adı Ahmet olan Ahmet Cevat Kuleli Askeri İdadisi'ne girmesine vesile olan Cevat Paşa'nın adını mahlas olarak kullanmaya başlamasını hatıratında şu sözlerle açıklamıştır: "*Kulelide, ders nazırının odasında, birer birer imtihana çekildik. İsmimi sordular: Ahmet Cevat dedim, birinci defa, İstanbul'da tahsilime sebep olan zatın ismini mahlas olarak kullanıyordum.*" Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.27.

⁶⁴ Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.4-18.

⁶⁵ "1821 yılında başlayan Yunan isyanı Girit'e kadar uzanmış ve dağ köylerindeki gayri Müslimler ayaklanmıştır. Ayaklanma Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa tarafından bastırılmıştır. Girit gayri Müslimleri, 1830 yılında üç koruyucu devlet tarafından kurulan Yunan Krallığı'na adanın ilhak edilmediğini görünce tekrar ayaklanmıştır. İsyân 1831'de Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa tarafından bastırılmıştır. Mehmed Ali Paşa 15 Temmuz 1840 tarihli Londra Anlaşması gereği Girit üzerindeki tasarrufunu kaybetmiş ve 1941'de gayri Müslimler yeniden ayaklanmıştır. Ancak bu isyanı bastırmak kolay olmamıştır. Yunanistan'ın büyük Yunanistan kurma hayali 1864 yılında yedi adanın kendilerine verilmesi üzerine tekrar uyandırmıştır. Bu maksatla ve adayı Osmanlılar'dan koparmak için halkını ayaklanmaya teşvik etmiştir. Bu yüzden Girit 1866'da ilk defa geniş ölçüde bir ayaklanmaya yaşanmıştır. Osmanlı Devleti 1878'de Rusya ile savaşa girince gayri Müslimler bu fırsata

bulmuştur.

Yıldız Hanım, Hasan Efendi'nin tasfiye edilen zahire ticarethanesinden gelen para ile Türk mahallesinden bir ev ve bir dönümlük tarla satın almıştır. Bu tarla hem evin ihtiyacını karşılamış bununla beraber cüzi bir miktar da gelir sağlamıştır. Ancak Feride Hanım'ın küçük dokuma tezgâhı evin asıl geçim kaynağı olmuştur. Buradan sağlanan para ile birçok hayvan alan aile geçim kaynaklarını çeşitlendirmiştir.⁶⁶

Ahmet ilköğrenimine Kalevis'teki köy okulunda başlamıştır. Okulun hocası cami imamıdır ve okulda yalnızca erkek öğrenciler vardır. Burada yalnızca Arapça ve elifba öğretilmektedir. Okulun hocası rika bilmediği için öğrencilere sülüs öğretmiş ancak Ahmet sülüsü becerememiştir. Feride Hanım torununun Rum çocukları gibi okuyup yazmasını istediği için ilkokulun tatil olduğu perşembe öğleden sonra ve cuma günleri Rum okuluna gitmesi için bu okulun öğretmeninden izin almıştır. Ahmet burada Rumca ve matematik öğrenmiştir. Gümrük memuru olan komşuları Cafer Bey de rika öğretmiştir.⁶⁷ Ahmet, Cafer Bey sayesinde Türkçe konuşmayı da öğrenmiş ve bu durumu şu sözlerle anlatmıştır: *“Cafer Bey, benimle Türkçe konuşur, dersi Türkçe anlatırdı. Yanıma gelen iki subay Çanakkaleli Türktü. Onlarla Türkçe konuşurlardı, ben de dinlerdim, yavaş yavaş, yedi yaşında Türkçe konuşmağa başlamış ve epey alışmışım.”*⁶⁸

Cafer Bey'in Ahmet'in öğrenim hayatına tek katkısı bunlarla sınırlı kalmamıştır. Görev yeri değişince 9 yaşındaki Ahmet'i yanına almıştır. Ahmet Yerapetre kasabesindeki ilkokulun sonuncu sınıfına kabul edilmiştir. Burada birkaç ay okuduktan sonra Cafer Bey'in görev yeri tekrar değişince Ahmet Kandiye İdadisi'nin sınavını geçerek öğrenim hayatına burada devam etmiştir. Bir süre sonra Cafer Bey ve Yıldız Hanım evlenmişler ancak evlilikleri uzun sürmemiştir. Cafer Bey'in ailesinin Kandiye'ye gelmesi üzerine kalabalıktan rahatsız olan Yıldız Hanım oğlu Ahmet'i de alarak Resmo'ya gitmek durumunda kalmıştır. Zira artık Kalevis köyü Rumların enosis talepleri karşısında artık Türkler için yaşanamaz bir hale gelmiştir ve

değerlendirmek için yeniden bir isyan hareketi başatsa da bu isyan başarıya ulaşamamıştır.” Cemal Tükin, *Girit, Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslam Ansiklopedisi*, 14. Cilt, İstanbul, 1996, s.89-90.

⁶⁶ Ahmet Cevat Emre, *İki Neslin Tarihi*, s.6, 7.

⁶⁷ İlhan Altıntaş, *“Ahmet Cevat Emre'yi Anarken-Hayatı ve Eserleri”*, **Karınca Kooperatif Postası**, Sayı: 303(29), 1962, s.8.

⁶⁸ Ahmet Cevat Emre, *İki Neslin Tarihi*, s.7-11.

Feride Hanım ve eşi de Suda'ya geçmişlerdir. Hasta olan Cafer Bey de bir yıl sonra hayatını kaybetmiştir.⁶⁹

Resmo'da Hasan Efendi'nin ailesinden kimse kalmamıştır. Cafer Bey'in amcası olan Gümrük Müdürü Halim Bey, Yıldız Hanım ve Ahmet'e evinin kapısını açmıştır. Ahmet Resmo'da iki yılda rüştiyeyi tamamlamıştır. Burada aldığı Fransızca eğitiminin ilerleyen yıllarda hayatına önemli katkıları olacaktır.⁷⁰

1890 yılında Girit Valisi olan ve ilerleyen zamanda da sadrazam olacak Cevat Paşa, Resmo'daki rüştiyesinin en başarılı beş öğrencinin İstanbul Kuleli İdadisi'ne gönderilmesine aracılık etmiştir. Ahmet kendisine destek olan Cevat Paşa'nın adını mahlas olarak kullanmaya başlamıştır. Başarılı ve sevilen bir öğrenci olan Ahmet Cevat Kuleli İdadisi'nden sonra 1894 yılında Harbiye'ye geçmiştir.⁷¹

Ahmet Cevat Harbiye yıllarında memleket meseleleri üzerine kafa yormaya ve dönemin yasaklı kitaplarını⁷² okumaya başlamıştır. Özellikle bu dönemde doruk noktasına ulaşan gayrimüslimler ile ilgili konular zihnini en çok meşgul eden meselelerden biri olmuştur. Bu konuya olan hassasiyetinin bir sebebi de doğduğu ve büyüdüğü yer olan Girit'te de sürmekte olan Rum isyanlarıdır. Bir Giritli olarak çocukluk döneminde adada şahit olduğu ve hala sürmekte olan isyanlar Ahmet Cevat'ı bir hayli derinden etkilemiş ve bu konunun çözüme ulaşması için belli kesimlerle ilişki içine girmekten kaçınmamıştır. Diğer yandan dönemin hürriyet, adalet ve diğer kavramlarına da kayıtsız kalmamıştır. Diğer bir deyişle iç meselelerle ilgilenmiştir. II. Abdülhamit'in Kanun-ı Esasiyi ilan etme şartıyla tahta çıkması konusundaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kanunu Esasiyi bu padişah veya bir başkası ilan etse de kurtuluş yolu tutulamayacaktır. Sultan Azizi tahttan indirebilecek, beşinci Muradı tahta çıkaracak, Abdülhamid'i pazarlıkla ve elinden imzalı taahhüt kâğıdı alacak derecede kuvvetli bir başvekil olan Mithat Paşa, memleketimizi padişahsız idare etmeyi hayalinden bile

⁶⁹ Emre, *İki Neslin Tarihi*, s.14,15-20

⁷⁰ Emre, *İki Neslin Tarihi*, s.22.

⁷¹ Altıntaş, *a.g.e.*, s.8.

⁷² Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Ziya Paşa, Şinasi, Şair Eşref, Sezai gibi yazarların kitapları ve türlü tarih kitapları.

geçirememiştir! Hâlbuki hedef bu olmalıydı!”⁷³

Ahmet Cevat, Harbiye yıllarında okul arkadaşı Mahir Sait’in dayısı için gönderdiği bir pusula sebebiyle suçlu bulunmuştur. Mahir Sait, herhangi bir tevkif olursa altıncı belediye dairesi reisi olan amcası Mühîp Bey’e evinde bulunan gizli evrakların, hafiyelerin evi basması durumunda, ele geçirilebilme ihtimalini haber vermek istemiştir. Nöbetçi olan Ahmet Cevat bir hademe ile pusulayı Münîp Bey’e ulaştırmıştır. Ancak ertesi gün eşyaları aranmış; Hariciye Nazırı Hasan Rıza Paşa tarafında sorgulanmıştır. Ahmet Cevat önce suçlamaları inkâr etse de Mahir Sait’in itirafı üzerine pusulayı yazdığını kabul etmiş ve Mahir Sait ile birlikte Taşkışla Harp Divanı’na gönderilmiştir. Ahmet Cevat Divan’a gönderilmeden önce tutuklu bulunduğu kahve ocağının tuvalet penceresinden kaçmışsa da daha sonra yakalanacağı düşünerek teslim olmuştur. Ahmet Cevat Yıldız Saray’ı mabeyincisi tarafından sorgulanmış ve İTC üyesi olmakla itham edilmiştir. Ahmet Cevat bu suçlamayı asla kabul etmemiştir. Ancak Harbiye’den arkadaşları olan İsmail ve Giritli Abdülhalim’in, Ahmet Cevat’ın İTC’ne üye olduğunu düşündüklerini beyan etmeleri üzerine Taşkışla Harp Divanı’da yargılanmıştır. Mahkeme boyunca kendisine isnat edilen suçu inkâr etse de yargılama sonucunda idamına hükmedilmiştir. Ahmet Cevat kendisine tebliğ edilmeyen idam kararını padişahın affı ile Fizan’a sürgüne gönderildiği gece Şeref Vapuru’na bindiğinde öğrenmiş ve padişahın affının sebebini de şu şekilde açıklamıştır:

“Gazetelerle ilan edilen affı-şahanenin esasını, ancak çok, çok sonra, öğrenebilmiştim: Abdülhamit, başyaverini, genç Türklerle pazarlığa girişmek üzere Avrupa’ya göndermişti. En evvel satılan Türk inkılâpçı Mizan gazetesini çıkaran, tarih profesörü Dağıstanlı Murat Bey (Ebulfaruk) olmuştu. Mizanın neşrini tatil etmek mukabilinde Abdülhamit ona 15.000 altınla İstanbul’da bir yalı vermişti; 30 altın maaşla da Şurayı-Devlet (Danıştay) azası tayin olunmuştu; padişah, bu pazarlık arasında, Taşkışla mahkûmlarını affetmeğe de söz veriyordu.”⁷⁴

⁷³ Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.35.

⁷⁴ Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.37-52.

Bu dönemde yaşanan sürgün olaylarının da içinde bulunan Ahmet Cevat için II. Abdülhamit döneminin çok da rahat geçtiği söylenmez. Ahmet Cevat'ın da aralarında bulunduğu II. Abdülhamit döneminde gerçekleşen en büyük sürgün olayı “Şeref Kurbanları” adıyla da bilinen sürgündür. İTC'nin 1896 yılındaki başarıya ulaşamayan darbe girişimi ardından II. Abdülhamit'in saltanatını korumak için 1897 yılında büyük bir sürgün hareketi başlamıştır. Darbe girişiminde sonra tekrar ayağa kalkmaya çalışan İTC'nin İstanbul şubesinin faaliyetleri izlenmeye başlanmış ve kayda değer bir ipucu bulununca da fırkayla bağlantısı olan kişiler tutuklanmıştır. Tutuklanan 630 kişinin 324'ü ise öğrencidir. Taşkışla Harp Divanı'nda yargılanan bu kişilerden 81'i suçlu bulunarak 8 Eylül 1897'de Şeref Vapuru'na bindirilerek Fizan'a sürülmüştür. 15 Eylül 1897'de Trablusgarp'a indirilen “Şeref Kurbanları” valinin yardımlarıyla Trablusgarp'ta kalmışlardır.⁷⁵

Şeref Kurbanları içinde yer alan Ahmet Cevat, askeri hapisanedeyken 1897 yılında Yusuf Akçura ve Ali Fahri ile beraber, ilk ciddi gazetecilik deneyimi olan, “Hatıra” adında dört sayfalık bir gazete çıkarmışlardır.⁷⁶ Daha sonra padişahın ikinci affı ile Trablusgarp'ta kalmak üzere serbest bırakılmışlardır.⁷⁷

Bu sıralarda ise Girit'te yaşanan gerginlik doruk noktasına ulaşmış ve Osmanlı Devleti her ne kadar Dömeke'de Yunan ordusunu mağlup etse de daha sonra adadan çekilmek durumunda kalmıştır. Burada yaşayan Müslüman halk ise adayı terk etmeye başlamıştır. Ahmet Cevat'ın 16 yaşındayken Resmo'da nişanlandığı Ratibe Hanım ve onun ailesi ile önce İzmir'e taşınmış daha sonra Ahmet Cevat'ın Trablusgarp'ta yaşamak üzere serbest bırakılmasının ardından da hep beraber İzmir'den Trablusgarp'a geçmişlerdir. Ahmet Cevat ailesini geçindirmek için önce bir süre Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Valilik için yaptığı bir çeviri vesilesiyle vilayet gazetesinde yazar olarak göreve başlayan Ahmet Cevat aynı zamanda bir yanda da İtalyanca öğrenmeye başlamıştır.⁷⁸

⁷⁵ Abdullah Acehan, “Osmanlı Devleti'nin Sürgün Politikası ve Sürgün Yerleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C:1, S:5, Sonbahar 2008, s.23.

⁷⁶ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 3 Cilt. Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984, s.41.

⁷⁷ Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.59-60.

⁷⁸ Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.63-71.

Ahmet Cevat annesinin ısrarları neticesinde 1899'da Ratibe Hanım ile nikâhlanmıştır. Bu evlilikten dört çocuğu olmuştur. 1900 yılında Cahit⁷⁹, 1902 yılında Suat, 1908 yılında Muzaffer ve 1915 yılında da Leman dünyaya gelmiştir. Ahmet Cevat bu dönemde kendisini okumaya vermiş ve düşün dünyasını felsefi, edebi ve ilmi eserlerle genişletmiştir. Ahmet Cevat, felsefi bilgi ve mantık merakının kaynağı olarak rüştiye dördüncü sınıftayken okutulan Arapça İsagucu'ya bağlamaktadır. O dönemki okumalarını da şöyle özetlemektedir:

“Y. Hayati'nin kitapları arasında bulduğum Sırrı Paşanın bir eseri bana hilkat sırlarım merak ettirmişti. Zindanda, tıbbiyeli arkadaşların elinden L. Buchner'in Force et Matiere kitabını almıştım, bunu okumağa bana Ali Ağa (Onbulak) delalette bulunmuştu. Madde olmadıkça kuvvet, enerji olmaz, kâinat içinde hiçbir şey kaybolmaz ve yeniden hiçbir şey yaratılmaz prensipleri hilkat sırları üzerinde gözlerimi açmıştı: zihnimde yaratan ve yaratılan birleşiyordu.

Pozitivizmin ve tekâmülcü felsefenin kurucusu olan Herbert Spencer'in 'Les Premiers Principes' (ilk prensipler) isimdeki kitabıyla hilkat sırlarının bilinebilen ve bilinemeyenlerini kavrayabildim. Sonsuzluk, sonsuz kâinat, insan aklı için bilinemeyen bir sırdır. Bu sır 'hiçbir şey kaybolmaz ve hiçbir şey yaratılmaz' prensibiyle birlikte, zihnimde daha büyük bir kuvvetle, yaratanla yaratılanın aynı sonsuz varlık olduğunda hiçbir şüphe bırakmadı. Bilinebilen prensiplerin başında causaute (illiyet: nedenlik) prensibi gelir: her hadisenin bir illeti (nedeni) vardır. Bu prensip beni uzun zaman meşgul etti.

Her şeyden önce, zekâmızın, aklımızın prensiplerini merak ediyordum. Zekâ üzerinde, yazılmış olan çok mühim bir eser: Hippolite Tainein 'del' Intelugeance' isimdeki kitabını getirtip okumağa ve tercüme etmeğe başladım. Taine, Zeka bilimine, her şeyin kendisi yerine konabilen substitut (bedel)leri araştırmakla başlar. Mesela, köpeğin kendisine bu ismi verdiğimiz gibi, resminden

⁷⁹ 1900 yılında dünyaya gelen oğluna da Hüseyin Cahit'e olan hayranlığı nedeniyle Cahit adını vermiştir. Bknz: Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.78.

de -ister yağlı boya tablosu, ister gayet basit bir kalem çizgisi olsun - hayvanı tanır, köpek deriz. Dünyada kaç cins köpek varsa, her cinsinin kaç türlü resmi yaptırır, hepsine köpek deriz. Her şeyin yüzlerce ve binlerce bedeli olur ve zekâ bütün bu bedellerden aynı şeyin bilgisini hâsıl eder.”⁸⁰

Ahmet Cevat H. Taine’nin Zekâ adlı eserinden etkilenmekle kalmamış ve ilk kısmının tercümesini yaparak İstanbul’a göndermiştir. Çevrisi, o dönemde başında Hüseyin Cahit’in bulunduğu, Servet-i Fünun dergisinde basılmıştır.⁸¹

Trablusgarp’ta kalması zorlaşan Ahmet Cevat 1905 yılında İtalya üzerinde Girit’e geçmiştir. Resmo’da evkaf memuru olarak işe başlayan Ahmet Cevat bir süre sonra ailesini de yanına getirmiştir. Bir yanda da Ruslara Fransızca dersleri vermiştir.⁸²

11 Temmuz 1908’de Meşrutiyet’in ikinci kez ilan edilmesi Ahmet Cevat için bir kırılma olmuştur. On bir yıllık sürgün hayatı sona ermiş ve bir İtalyan vapuru ile önce İzmir’e geçmiştir. İzmir’de Yeni Asır gazetesinde gayrimüslimleri ve görenekleri konu alan bir yazısı yayınlanmıştır. Bir süre sonra İstanbul’a geçen Ahmet Cevat kısa bir süre Tanin gazetesinde çalıştıktan sonra Şuray-ı Ümmet gazetesine geçmiştir. Şuray-ı Ümmet gazetesinin görevlisi olarak bir süre Sofya’da bulunmuştur. Sofya’dan döndükten sonra, Volkan ve Serbesti gibi Meşrutiyet karşıtı gazetelere karşı, Siper-i Saika gazetesini çıkarmıştır. 31 Mart olayından sonra siyasi faaliyetlerden çekilen Ahmet Cevat öğretmenlik mesleğine yönelmiştir. Satı Bey tarafında çağdaş bir kurum haline getirilen, Tevfik Fikret, Fazıl Ahmet, Hamdullah Suphi, İhsan Sungur gibi kişilerin bulunduğu, Darülmuallimin’de Türkçe dersleri vermeye başlamıştır. Bu dönemde yayınladığı “Lisan-ı Osmaniye” adlı eseri sebebiyle “Gramerci Cevdet” olarak anılmaya başlanmıştır. Dostluk kurduğu Tevfik Fikret sayesinde öğretmenlik mesleğine Robert Koleji’nde devam etmiştir.⁸³

Balkan Savaşı sırasında Rumeli’de yaşananlar karşısında kayıtsız kalamayan Ahmet Cevat yeniden siyasi faaliyete başlamıştır. Balkan Mezalimi Yayın Komitesi

⁸⁰ Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.75-78.

⁸¹ İsmail Hakkı Baltacığlu, “Ahmet Cevat Emre ile Görüşüm”, **Yeni Adam**, Sayı: 470, 30 Aralık 1943, s.6-7.

⁸² Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.82-101.

⁸³ Ahmet Cevat Emre, **Atatürk’ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi**, İstanbul, 1956, s.13.

(Neşr-i Vesaik Cemiyeti) genel sekreteri olarak Avrupa'ya gitmiş, Berlin, Londra, Paris gibi şehirlerde bulunmuştur. Balkan Savaşı'nda yaşanan faciaları anlattığı “Kırmızı Siyah” isimli eserini kaleme almıştır.⁸⁴ Ayrıca bu dönemde “Türklerin Japonlar gibi çalışma mecburiyetinde olduğu” kanaatine varan Ahmet Cevat'ın kooperatifler üzerine kaleme aldığı eser de Türkiye'de kooperatifçilik ile ilgili ilk kitap olmuştur.⁸⁵ “İktisatta İnkılâp: İstihlak Teavün Şirketleri” adını taşıyan bu eser 1913 yılında yayınlanmıştır. Eser ayrıca meşrutiyet reformlarını ve İTC'nin ideolojisini savunan bir niteliktedir.⁸⁶

2.1.1. Çocuk, Kadın ve Eğitime Bakışı

Birinci Dünya Savaşı'nın seyrini değiştiren Çanakkale zaferinin kazanılmasından ve İstanbul'un düşman kuvvetlerinin saldırılarından kurtarılmasının ardından Büyük Maarif Meclisi (Meclis-i Kebir-i Maarif) kültür kurulu üyesi Sami Bey'in girişimleriyle Darülfünun'da “Çocuk Bakımı” gibi önemli konular içeren bir dizi konferanslar verilmeye başlanmıştır. Böylece Ahmet Cevat toplumun bilinçlenmesine de katkı sağlamış ve faaliyet alanını bu konulara yönlendirmiştir. Sami Bey, Ahmet Cevat'a kadınlara yönelik bir konferans vermesini teklif etmiştir. Ahmet Cevat'ın “Aile Ahlakı” olarak adlandırdığı konferansları düzenli olarak 30-40 kadar kadın tarafından takip edilmiştir. Gazi Mustafa Kemal'in bir davetinde, konferansa katılan kadınlardan biri olan Vekil Esat Bey'in eşi, Ahmet Cevat'a bu konferansların kendisi ve arkadaşları üzerindeki kalıcı etkilerinden bahsetmiştir. Konferansların konuları Ahmet Cevat tarafından belirlenmiştir. “Moda, geçimin gelire göre ayarlanması, meslek, külfet ve nimet, aile bütçesi, geliri artırma yolları gibi sosyal ve ekonomik” konuları ele almıştır. Ahmet Cevat moda konusunu en başta ele almasının sebebini ise Maarif Kurulu'ndan bir kişinin yaşanan bütün felaketleri kadınların açık saçık gezmesine bağlayan bir yazı kaleme almasından ileri geldiğini ifade etmektedir. Bundan 14 asır önce indirilen Kur'an-ı Kerim'in o günkü hür Medine kadınlarının bir nevi modasını belirlediğini ifade eden Ahmet Cevat bugünün kadınlarının Medine kadınları gibi giyinmelerinin gerekli olduğu

⁸⁴ Altıntaş, a.g.m., s.8.

⁸⁵ Baltacığlu, a.g.m., s.7.

⁸⁶ Remzi Saka, “Meşrutiyet Türkiye Kooperatifçiliği Ahmet Cevat Emre”, **Karınca Kooperatif Postası**, Sayı:303(29), 1962, s.4.

sonucunun ayetlere bakılarak belirlenemeyeceği argümanını öne sürmüştür.⁸⁷ Böylece yavaş yavaş modernleşme konusundaki fikirlerini de kadınlar üzerinden ifade etme fırsatı bulmuştur.

Ahmet Cevat'ın konusu aile ve kadın olan konularda konferans vermesinin sebeplerinden biri de 1912 yılında basılan “Aile Arasında Malûmat-ı Ahlâkıyye ve Medeniye Dersleri” ve “Bizde Kadın” adlı kitaplarıdır. Ahmet Cevat'ın özellikle “Bizde Kadın” adlı eserinde kadının aile ve toplum içindeki rolünü üzerindeki değerlendirmeleri ve eleştirileri kayda değer bir nitelik taşımaktadır. Ahmet Cevat yukarıda da belirtildiği gibi yalnız ve güçlü iki kadın olan annesi ve anneanesi tarafından yetiştirilmiş ve bu kadınlara olan hayranlığını da dile getirmekten çekinmemiştir. Dolayısıyla onun aile yaşamındaki kadın etkisinin ya da başka bir deyişle hayattaki güçlü kadın figürünün meslek yaşamına yansıdığını söylemek mümkündür. Hatta bu etki kaleme aldığı eserlere ve hatta toplumsal katkı bağlamındaki faaliyetlerine de yansımıştır.

Bizde Kadın adlı eserinde eserinde, erkeğin aileyi, kadını ihmal ve terk ettiğini ifade eden Ahmet Cevat erkeğin kadına bakışını ve tavrını şu sözlerle anlatmıştır;

“Erkekler kadınlara kaşı cidden öyle bir mişvar-ı bi-imtizaç ve bi-ahenk ihtiyar etmişlerdir ki (ahenksiz ve uyumsuz bir tavır takınmışlardır ki) ne’vin devamı başka surette kabil olsa tamamiyle kadınsız yaşamak isteyecekleri fikri hasıl olmuştur. Erkek en samimi musahabetlerini (sohbetlerini) -varsa- en ciddi düşüncelerini, tasavvurlarını, tertiplerini yine erkeklere saklıyor. Kahvelerde kağıt oynamak, akşam çakıntısına gitmek, politikadan bahsetmek mesirelerde kaba bir hovardalık etmek, âlem yapmak: erkeklerimizin aradığı zevkler!”⁸⁸

Bu sözlerle erkeklerin kafasındaki kadın algısını, davranış ve fikir eksikliğini dile getiren Ahmet Cevat oldukça eleştirel bir üslup kullanmıştır.

⁸⁷ Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.217-218.

⁸⁸ Ahmet Cevat Emre, **Bizde Kadın**, Tarih ve Toplum Kitaplığı, 1988, s.5-6.

Diğer yandan, İstanbul’da yaşayan bir kadın için sokakların son derece tehlikeli olduğunu söyleyen Ahmet Cevat, erkeklerin sokaktaki kadınlara karşı yakışıksız davranışlarını eleştirmektedir. Yalnızca bayram günleri sokağa çıkan kadınların genel olarak eve hapsedildiğini ve havadan, güneşten mahrum hayatlar sürerken sağlıklarının bu durumdan olumsuz etkilendiğini dile getiren Ahmet Cevat, İstanbul’un büyük bir kısmının kadınlar için zindan olduğunu da dile getirmektedir.⁸⁹

Kadının tarihini ele alan Ahmet Cevat harem ve kadını kapama kültürünün İslam’ın icadı olmadığını tam tersi İslam’ın kadını yücelttiğini de dile getirmiştir. Kadını kapamayı, mirastan men etmeyi, bir meta gibi alıp satılmayı tamamen ataerkil bir sürecin tezahürü olarak değerlendirmiştir.⁹⁰

Ahmet Cevat esas meselenin kadına sağlam bir toplumsal konum vermek olduğunu ve kadının erkekle aynı eğitimi alması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca İslam’a göre kadının mirastan pay almaya hakkı olduğunu ve evliğin ise yalnızca kadının rızası durumunda geçerli olacağını ifade etmiş⁹¹ ve kadınlarla ilgili önerilerini şu şekilde sıralamıştır:

“Biz artık lisan-ı rıyayı keserek, ortaya dini mani göstermemeliyiz. Biz artık kadına hukuk-ı kâbilesini itaya ve kendisini o hukuktan bilfiil istifade edebilecek bir duruma getirmeye gayret etmeliyiz. İşte o zaman, o hür kadınlarla, o muktedir ve zihayat refikalarla teşkil edeceğimiz heyeti içtimaiye, kuva-yı zindeganiye malik bir heyet-i içtimaiye olur. Yoksa mevt-i içtimaimiz, inkiraz-ı millimiz, zeval-i istiklal ve hürriyetimiz pek gecikemez.

Bundan takibi icab eden hareket muayyendir. Kadının şeref ve haysiyetine ve namusuna riayetkâr olmak kahvehane hayatını terk ile kadının metrukiyet ve ihmaline nihayet vermek, kadının refikliğini ve mürebbiyeliğini layıkıyla deruhde etmek, kız mekteplerinin teksir ve ishal eylemek, bu mekteplerde bir kıymeti- iktisadiye istihsaline müsait meşagil-i beytiye derslerini tenvi ve tanzim etmek, sıhhi tenezzüh mahalleri, ahlaki tiyatrolar vücuda getirerek, buralara kadınlarımızla

⁸⁹ Ahmet Cevat Emre, **Bizde Kadın**, s.13-16.

⁹⁰ Emre, **Bizde Kadın**, s.20-26.

⁹¹ Emre, **Bizde Kadın**, s.26-32.

*beraber gitmek beşeri bir aile sıfatıyla bir masanın etrafında
toplanmak ve bütün bu islahata ruh ve kalbimizin en samimi
kuvvetlerinin vakf ve tahsis etme’’⁹²*

Ahmet Cevat, bu ifadelerle kadının toplumdaki yerinin belirlenmesi gerektiği ve hatta kadınlara nasıl davranılması gerektiğinin de altı çizilmiştir. Diğer önemli bir nokta da kadının topluma ve toplumsal yaşama nasıl entegre edilmesi gerektiği yönündeki düşünceleridir. Eğitimden kültürel hayata ve hatta ev hayatına da vurgu yapan Ahmet Cevat, yaşamın tüm alanında kadının yerinin netleşmesini savunmuştur.

2.1.2. Meslek Yaşamı ve İdeolojik Dünyası

Ahmet Cevat Birinci Dünya Savaşı yıllarda, İstanbul Darülfünununda Ural-Alтай dilleri hocası olan Prof. Giese’nin asistanı olarak üç buçuk yıl görev yapmıştır. Prof. Giese’nin ülkeden ayrılması ile onun yerinde ders vermeye başlamışsa da bir süre sonra kürsü kaldırılmıştır.⁹³ Bu dönemden sonra dilbilimi konusunda çalışmalarına ağırlık veren Ahmet Cevat bir yandan da her gün üyesi bulunduğu Matbuat Cemiyeti’nin toplantılarına katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Mütarekesi konusunda da kayıtsız kalmamıştır. Mondros Mütarekesi’nin haksızlıklarını meydana çıkarmak için Akşam ve Tasvir-i Efkâr gazetelerinde kalem oynatmıştır.⁹⁴

Ahmet Cevat bu faaliyetlerinden sonra Azerbaycan⁹⁵ maarifçilerinden ve Türk öğretmenlerinden oluşan Lisan Komisyonunun çalışmalarına katılmak için Ocak 1920’de Bakü’ye gitmiştir. Bu komisyona başkan seçilen Ahmet Cevat, iki lehçe arasındaki ses, şekil, dizilim ve anlam farklarının belirlenmesi teklif etmiş ve teklif komisyonca kabul edilmiştir.⁹⁶ Sovyet yönetimi altında yaşamaya başlayan

⁹² Emre, **Bizde Kadın**, s.33.

⁹³ Ahmet Cevat Emre, **Atatürk’ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi**, s.13-14.

⁹⁴ Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s. 223.

⁹⁵ Ahmet Cevat anılarını kaleme aldığı “*İki Neslin Tarihi*” adlı çalışmasında Sovyet yönetimini geçirdiği günlere yer vermemiştir. Anılarının bu kısmı “*Tarih Dünyası*” adlı derginin Aralık 1964, Ocak 1965 ve Şubat 1965 tarihlerinde yayınlanan ilk 3 sayısında “*1920 Moskova’ında Türk Komünistler*” adlı yazıda yer almıştır. Bu dergideki yazılara 2006 yılında yayınlanan Erden Akbulut’un “*Milli Azadlık Savaşı Anıları*” adlı çalışmasında yer verilmiştir.

⁹⁶ Erden Akbulut, **Milli Azadlık Savaşı Anıları**, (Affan Hikmet, Ahmed Cevat Emre, Kazım Kip, Cemile Selim Nerşirvanova, Ziyetullah Nevşirvanov), Tüstav, İstanbul, 2006, s.46, 47.

Ahmet Cevat, Bolşeviklik ve komünizm hakkında kendisini yetersiz gördüğünden Marksist eserler okumaya başlamıştır. Sovyet Rusya'nın Anadolu'daki Milli Mücadele'ye karşı izlediği politikaları tam anlamıyla kavramaya çalışan Ahmet Cevat şu değerlendirmede bulunmuştur:

“Komünizmi hedef tutan ve komünist ismi ile parti kuran bir memleket, kapitalist ve emperyalist devletlerin pençesi altında bulunan zayıf memleketleri mücadeleye tahrik etmeye, silah ve para vererek desteklemeyi ilkesel vazifelerinden sayar. ... Sovyet Rusya'nın büyük bir kapitalist ve emperyalist devletlerle ve onlarla bağdaşan padişah halefinin hükümeti ve mürteci kuvvetleriyle mücadele eden Mustafa Kemal Paşa'ya silah ve para ile yardım ile etmesi de komünist partili bir memleket olmanın aynı tabii ve samimi icaplarındandır.”⁹⁷

Ahmet Cevat'ın 1920 yılında katıldığı Bakü Doğu Halkları Kurultayı'nda mesele Enver Paşa'nın Müslüman memleketleri uyandırıp ayaklandırma çabalarına geldiğinde şu sözleri sarf etmiştir;

“Enver'in İslam politikası daha çok yeri ve irticaidir. Halifenin damadı olarak cihat ilan etmiş, hâlbuki İngilizler Fransızlar Müslümanlardan ordular toplayarak Türk ordularını yenmişlerdir. Onu şimdi, ezilmekte olan Müslümanları uyandırıp ayaklandırmak davası boş laflardan ibarettir. Enver'in megaloman kafasında yeni doğan bir sergüzeşti fiili teşkilatları yoktur.”⁹⁸

Bakü konferansından sonra Batum'a dönen Ahmet Cevat'a Acar Cumhuriyeti Sovyet Birliği konsolosu Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'ya Ali Bey adıyla yazdığı mektubu okutmuştur. Sakarya Meydan Muharebesi günlerinde yazılmış olan mektupta, Enver Paşa Yunan'ın galip gelmesi durumunda olaya nasıl müdahil olacağını anlatmıştır. Ahmet Cevat ise bir mağlubiyet durumunda bile Enver Paşa gibi başarısız bir komutanın durumu kurtaramayacağını, Sovyet Rusya'nın Mustafa Kemal Paşa gibi geçmişi başarılarla dolu bir komutana verdiği desteği

⁹⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s.57-58.

⁹⁸ Akbulut, **a.g.e.**, s.59.

sürdürülmesini tavsiye etmiştir.⁹⁹ Fikirleri Sovyet makamlarca önemsenen Ahmet Cevat'ın bu faaliyetleri Sovyet Rusya'nın Mustafa Kemal Paşa'ya olan itimadı güçlendirmiştir. Diğer yandan bu düşünceleriyle tarafını daha o dönemden belli etmiş ve gerçekçi bir duruş sergilemiştir.

Büyük Milet Meclisinin dolaylı daveti üzerine Anadolu'ya geçmeye çalışan, aralarında Mustafa Suphi'nin de bulunduğu, Türkiye Komünist Fırkası Heyet-i Merkeziyesi azaları 28-29 Ocak 1921 tarihinde Trabzon'da süngü ve kurşunla öldürülerek denize atılmıştır.¹⁰⁰ Batum'da iken bu olayı haber alan Ahmet Cevat, İstanbul'da da İngiliz kuvvetlerinin adı Cevat olan yazarları da tutuklamaya başladığını öğrenince yurda dönmenin mümkün olamayacağına kanaat getirmiştir. Batum'da da kalamayacağından "Vostok: Şark" dergisini çıkaran profesör Saforan'a durumunu anlatan bir mektup yazmıştır. Saforan bir telgraf ile Şark gençleri için açmakta olduğu bir okulda (Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi-KUTVA) ders vermek için Moskova'ya gelmesini teklif etmiştir. Teklif karşısında ne karar vereceğini bilemeyen Ahmet Cevat Tiflis'e "*Gürcistan aksi-inkılâbını bastıran, ... şimendiferleri organize eden Sovyet birliği lideri*", Orjonikidze'ye aldığı teklifi nasıl değerlendirmesi gerektiğini danışmaya gitmiştir. Orjonikidze teklifi hemen kabul etmesini söylemiştir. Ahmet Cevat yanında bulunan üç gençten bahsedince Orjonikidze, onları da yanında götürmesi önermiştir. Ahmet Cevat yanında bulunan Nazım Hikmet, Vâlâ Nurettin, Şevket Süreyya ve eşi ile birlikte Moskova'ya doğru hareket etmiştir.¹⁰¹ Ahmet Cevat Moskova'da "Üçüncü İnternasyonal" delegeleri için hazırlanmış bir otelde kalırken gençler ise eğitim alacakları okula geçmişlerdir. Okulun tatil dönemine denk gelen günlerini Moskova'ya yakın bir kampta geçiren Ahmet Cevat bu sırada okulun gençlerine ve hocalarına Mustafa Kemal ve Türkiye'yi anlattığı küçük konferanslar vermiştir. Böylece konferans deneyimini geliştirirken, Milli Mücadele yanlısı duruşunu da ortaya koymaya başlamıştır. Okulun açılması ile Türkiye ve Türkisantan'dan 20 kadar Türk öğrenciye medeniyet tarih dersi veren Ahmet Cevat bir yandan da konsolos adayı 7-8 kişilik Fransızca

⁹⁹ Akbulut, **a.g.e.**, s.61.

¹⁰⁰ **Mustafa Suphi ve Yoldaşları**, Sol Tarih Yayınları, İstanbul 2021, s.24-25.

¹⁰¹ İhsan Çomak, "*Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi ve Burada Okuyan Türk Öğrenciler Hakkında Bir Rapor*", **Bilig**, S:76, Kış 2016, s.95-96.

bilen bir gruba da “Türkiye’deki inkılâp hareketleri tarihi” dersi vermiştir. Bu dersi verirken de Ahmet Rasim’in Tarih-i Osmanî’den faydalanmıştır.¹⁰²

Ahmet Cevat, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Türkiye’ye dönmesinden sonra “Türkiye Komünist Fırkası Harici Büro üyeliği” görevini üstlenmiştir. Türkiye Halk İştirakiyyun Fırkası’nın, tam da Büyük Taarruz’un gerçekleşeceği dönem olan, Ağustos 1922 tarihinde Ankara’da gerçekleşen kongresine Komintern delegasyonu ile birlikte iştirak eden Ahmet Cevat “IV. Komintern Kongresi’nde” de bu fırkanın delegesi olarak seçilmiştir.¹⁰³

Ahmet Cevat’ın siyasi görüşleri komünizm çerçevesinde şekilleniyor gibi görünmesine rağmen bu yönetim tarzının Türkiye için uygun olduğunu asla düşünmemiş; bu konu ile ilgili fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir:

*“Ben memleket içinde isyan çıkarmak, halkı silahlandırıp darbe ile hükümeti devirmek programıyla komünist partilerin kurulmasına asla kabul etmem; memleketimiz için İngiliz, Labour Party (İşçi Partisi) gibi seçim kanunlarına uyarak savaşıacak bir sosyalist partisinin kurulmasını münasip ve lüzumlu görürüm. İsveç’te aynı doğru yolu tutmuştur. Türkiye için en münasip solculuk budur.”*¹⁰⁴

Ahmet Cevat komünizm ideolojisine karşı ılımlı bir yaklaşıma sahip olmasına rağmen İstanbul’a döndükten komünist damgası yemiş ve öğretmenlik mesleğinden atılmıştır. İşsiz kaldığı bu dönemde daha önce Bakü’den yolladığı halı ve seccadeleri satarak geçimini sürdürmüştür. Moskova’dan dönen Türk komünistlerin aşırı tutumlarına karşılık onlara; milliyetçi bir çerçevede, Türk devrimini kalıcı hale getirmeye ve halkını devrimlere karşı ısındırmaya yönelik faaliyetlerle Gazi Mustafa Kemal’i desteklemeyi telkin etmiştir. Ancak bu telkinleri Türk komünistlerce kabul görmemiştir. Bu dönem aslında Ahmet Cevat’ın yavaş yavaş komünizmden uzaklaştığını da söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle Kemalizm’e yaklaşmaya başlamış ve ideolojik bir değişim sürecine girmiştir.¹⁵ Şubat 1925 tarihinde gerçekleşen Türkiye Komünist Fırkası kongresine de katılan Ahmet Cevat, Mayıs ayında fırkaya yönelik tutuklamalar başlayınca fırka ile olan ilişkisine son vermiştir.

¹⁰² Akbulut, a.g.e., s.62-71.

¹⁰³ Akbulut, a.g.e., s.45.

¹⁰⁴ Akbulut, a.g.e., s.73.

Ahmet Cevat 1927 yılına kadar siyasi tedirginliklerden dolayı ortalıklarda pek görünmeden yaşamayı tercih etmiştir.¹⁰⁵

2.1.3. Dil Devrimi Üzerine Düşünceleri

Ahmet Cevat yıllar süren dil alanındaki çalışmaları nihayetinde bir yazı devrimine olan ihtiyacı görerek bu konu ile ilgili kaleme aldığı bir makaleyi Akşam ve Milliyet gazetelerine göndermiş ancak olumlu bir geri dönüş alamamıştır. Bunun üzerine en aydın insanların bile henüz yeni bir yazı hamlesi için hazır olmağını düşünerek Latin harflerinden bahsetmeden makaleyi yeniden ele almıştır ve şu başlıklar atında toplamıştır: “Lisan meselesinin umumi vaziyeti, meselenin savtiyat (fonetik) cephesinden tetkiki, meselenin şekliyat (morfoloji) bakımından tetkiki, meselenin lügat (sözlük) ve ıstılahlar (terimler) bakımından tetkiki.” Makale Hakkı Tarık ve Mehmet Asım (Us) kardeşlerin Vakit gazetesinde Ekim 1927 tarihinde çıkmaya başlamıştır. Mayıs 1928 tarihine kadar toplam 18 makale bir araya getirerek dört başlık altında “Muhtaç Olduğumuz Lisan İnkılâbı”¹⁰⁶ adıyla basılmıştır.¹⁰⁷

Ahmet Cevat’ın Vakit gazetesindeki yazıları belli ki Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın da ilgisini çekmiştir. Zira Ahmet Cevat Maarif Vekili Necati Bey’e kurulmasını emrini verdiği “alfabe komisyonu” çalışmaları için görevlendirilen 9 kişiden biri olarak seçilmiştir. Komisyonun ilk toplantısında Gazi Mustafa Kemal Paşa “Muhtaç Olduğumuz Lisan İnkılâbı” çalışmasının kendisi için epey faydalı olduğunu da bizzat Ahmet Cevat’a ifade etmiştir. Ahmet Cevat, Ağustos ayında gerçekleşen Dolmabahçe Konferansı’nda yeni alfabe üzerinden yapılan tartışmalardaki itirazlara karşı açıklamalar yapmıştır. İtirazların devam etmediği konferansta da oylama sonucunda oybirliği ile yeni alfabeye geçiş kabul edilmiştir.¹⁰⁸

Dil hareketinin başına geçen İsmet Paşa alfabe komisyonun genişleterek “Dil Encümeni”ni oluşturmuştur. Yeni üyelerin de ¹⁰⁹ dâhil olduğu Dil Encümeni, Celal Sahir’in sekreterliğinde göreve başlamıştır. İsmet Paşa’nın önerisi ile Fransızca iki

¹⁰⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s.45, 76.

¹⁰⁶ Ahmet Cevat, **Muhtaç Olduğumuz Lisan İnkılâbı Hakkında Bir Kalem Tecrübesi**, İstanbul, Marifet Matbaası, 1928.

¹⁰⁷ Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.318, 319.

¹⁰⁸ Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.324-326.

¹⁰⁹ Celal Sahir, İbrahim Necmi, Ahmet Rasim, Reşat Nuri, Fazıl Ahmet, Besim Atalay, Velet Çelebi, Ziraatçı Yaşar, Hamit Zübeyr ve Prof. Macar Meysaroş

ciltten oluşan “Larousse Universel”in çeviri ile göreve başlayan Dil Encümeni daha sonra bir Türkçe Sözlük ve ziraat terimlerini Türkçeleştirme çabasına girmiştir. Ahmet Cevat Türkçenin kelime oluşumuna yönelik “Lahikalar” ve “Türkçede Kelime Teşkili” isimli çalışmalar hazırlamıştır. Türkçenin gramerini hazırlanma görevini de üstlenen Ahmet Cevat iki yıl içinde modern gramer yöntemlerini de içeren 500 sayfalık çalışmasını tamamlamıştır.¹¹⁰

Dil Encümenin çalışmalarına son verildikten sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa emriyle Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Ardından oluşturulan Türk Dili Tetkik Heyeti’nin haberini İstanbul’da iken gazetelerden öğrenen Ahmet Cevat, Gazi Mustafa Kemal Paşa bir telgraf çekerek her türlü göreve hazır olduğunu belirtmiştir. Birinci Türk Dil Kurultay’ı için İstanbul’da bulunan Ruşen Eşref, Ahmet Cevat’a komisyona üye seçildiğini bildirmiştir.¹¹¹

1932 tarihinde gerçekleşen Birinci Türk Dili Kurultay’ında dilin sade ve öz bir hale getirmesi konusu ele alınmıştır. Kurultay’da Sadri Maksudi’nin dilden Arapça terimleri atılması, diğer dillerden ise yeni terimlerin alınmadan kullanılmasına yönelik görüşü ön plana çıkmıştır. Ahmet Cevat ise bu görüşü paylaşmamıştır zira oluşturulmaya çalışılan yazı ve bilim dilinin ırksal bir düzlemde değerlendirmenin doğru olmadığını düşünmektedir.¹¹² Görüşlerini Kurultay’ın sonunda şu şekilde özetlemiştir;

“Arapça malzemelerle ve Arabîci encümenlerce -Tanzimat ve Meşrutiyet- devirlerinde kurulmuş olan ıstılahlar sisteminin boyunduruğundan kurtulmak lüzumu hakkındaki bir yazımı Gazi çok beğenmiş ve Kurultayda okutmuştur. Kültürümüzün Avrupalılaştırılması hakkındaki ikinci yazımı da beğenmiş, fakat okutmamıştı. “İkinci tez kalsın, belletene girsin” buyurmuştu. Arkadaşlar arasında hasedi önlemek istediği anlaşıyordu.”¹¹³

Gazi Mustafa Kemal Paşa ile yakın bir ilişki tesis eden Ahmet Cevat, her ne kadar hatıratında kabul etmeyip ucube olarak tanımlasa da, Güneş-Dil Teorisi’nin

¹¹⁰ Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.327-328.

¹¹¹ Ahmet Cevat Emre, **Atatürk’ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi**, s.35.

¹¹² Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s.329, 330.

¹¹³ Ahmet Cevat Emre, **Atatürk’ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi**, s.36.

mimarlarından biridir. Üçüncü Dil Kurultayı öncesinde, Türk dilinin birçok dilden eski olduğu noktasından hareketle başka dillerin de temeli olduğu tezine bilimsel bir altyapı oluşturma fikrinin bir uzantısı olarak “Güneş Dil Teorisi” ortaya atılmış ve üzerine konuşulmaya başlamıştır.

Teori 24 Ağustos 1936 tarihli Üçüncü Dil Kurultay’da da tartışılmıştır.¹¹⁴ Teorinin temeli Dr. Kivergirsch tarafından kaleme alınan “Türk Dilinin Psikolojisi” adlı daktilo ile yazılmış çalışmadır. Ahmet Cevat hatıratında bu kişinin çalışmasını önce kendisine gönderdiğini ifade etmiştir. Ahmet Cevat, yazılanları temelsiz ve değersiz bulup kayda değer görmediğinden kimseye bahsetmediğini söylemiştir. Ahmet Cevat hatıratında kendisinden bir karşılık bulamadığı için Dr. Kivergirsch’in çalışmasını doğrudan Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya gönderdiğini yazmıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa çalışmayı önemli görüp ilgilenmesi için genel sekreter Necmi Dilmen’e vermiştir. Teori üzerine analizler yapılmaya başlamıştır.¹¹⁵ Ahmet Cevat hatıratında bu konuda kendi faaliyetleri ile ilgili kimi detayları atlamayı tercih etmiştir. Zira Türkçeyi Hint-Avrupa dilleri ile mukayese ederek Türkçenin tüm dillere kaynaklık ettiği savını desteklemiş ve iddialarını Güneş Dil Teorisi bağlamında kanıtlamaya çalışmıştır. Üçüncü Dil Kurultayı’na “Terminoloji ve Güneş-Dil Teorisi” adlı bir bildiri sunmuştur.¹¹⁶ Kurultay’da ise “Güneş-Dil Teorisi” Batılı Türkologlar tarafından eleştirilmiş ve Mustafa Kemal Paşa’nın ise analizleri yapanlara karşı güveni sarsmış ve başka bir deyişle konuya yönelik temkinli bir tavır almasına neden olmuştur.¹¹⁷ Bu bağlamda teori bir daha inmemek üzere rafa kaldırılmıştır.

1934 tarihli Soyadı Kanunu ile Emre soyadını alan Ahmet Cevat, 1935-1939 yılları arasında da Çanakkale Mebusu olarak Meclis’te görev almıştır.¹¹⁸ İlerleyen dönemde ise politikadan elini çeken Ahmet Cevat Emre 1954 yılına kadar Türk Dil Kurumunda kolbaşı ve başuzman olarak çalışmıştır. 1954-1956 yılları arasında “İki Neslin Tarihi” adlı hatıratı kaleme almıştır. Ancak dönemin siyasi iktidarı olan

¹¹⁴ Ayşe Şeyda Uzun, “Ahmet Cevat Emre’nin Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri İle İlgili Görüşleri”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, C:4, S:2, (2019), s.58.

¹¹⁵ Ahmet Cevat Emre, *İki Neslin Tarihi*, s.342-343.

¹¹⁶ Ayşe Şeyda Uzun, *Ahmet Cevat Emre’nin Türk Dili ve Türk Dili Eğitimi ile İlgili Görüşleri*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019, s.26.

¹¹⁷ Ahmet Cevat Emre, *İki Neslin Tarihi*, s.345.

¹¹⁸ *Türk Dili ve Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, 3. Cilt. Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984, s.41.

Demokrat Parti'nin baskılarının yoğunlaştırdığı bir döneme rastladığı için yayınlanması 1960 yılında gerçekleşmiştir. Zira hatıratın son kısmı Demokrat Parti dönemine karşı yoğun bir eleştiriler içermektedir. Ahmet Cevat “kansız inkılâp” olarak tanımladığı 27 Mayıs 1960 askeri darbesini de gayet olumlu karşılamış ve “*Orgeneral Cemal Gürsel ve imanlı arkadaşları -ashabı kiramı- Milli Birlik Komitesi, Türk Silahlı Kuvvetleriyle, dört saatten az bir zaman içinde, Millet Meclisini feshederek memleketini idaresini ellerine aldılar. Bu kurtarıcı darbe benim kitabım için de mutlu oldu: İntişarına engel kalmamıştı.*”¹¹⁹ demiştir. İlerleyen yaşı ve bozulan sağlığı sebebiyle 10 Aralık 1961 tarihinde de Ankara’da hayatını kaybetmiştir.¹²⁰

2.2. Muhit’in Yayın Hayatına Başlaması

Arapça kökenli olan “*muhit*” kelimesinin sözlük anlamı “çevre, yöre, etraf”tır.¹²¹ Kelimenin kökü havt (hîta, hıyâta)’tan gelmektedir. İf’al kalıbından (ihâta) türeyen muhit kelimesi “bir şeyin etrafını çeviren, bir şeyi ve bir hususu bütün yönleriyle bilen” anlamındadır.¹²²

Harf devriminin ilan edildiği 1 Teşrinisani (Kasım) 1928 tarihinde yayın hayatına başlayan, İmtiyaz Sahibi ve Mesul Müdürü¹²³ Ahmet Cevat (Emre) olan “*Resimli Aylık Aile Mecmûsı*” Muhit, Mayıs 1933 tarihine kadar aralıksız 55 sayı yayınlanmıştır.

Ahmet Cevat Muhit’in ilk sayısında kaleme aldığı “*Muhit Ne İçin İntişar Ediyor?*”¹²⁴ başlıklı yazısında derginin ne amaçla çıkarıldığını detaylı bir şekilde açıklamıştır. Bu yazı aslında dönemin basınına yönelik yoğun bir eleştiri içermektedir. Muhit’in çıkarılma gerekçesini ifade ederken kullanılan “*esashı bir boşluğu doldurma*”, “*büyük bir eksikliği giderme*” iddiaları da bunun bir tezahürüdür. Özellikle Türkiye’de diğer memleketlerde olan ilerlemeleri takip eden ve aktaran bir yayın organı olmaması; olanların ise eğlence amaçlı ve kalitesiz olması bu eleştirinin

¹¹⁹ Ahmet Cevat Emre, **İki Neslin Tarihi**, s. 361-362.

¹²⁰ Temuçin Faik Ertan, “*Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit*”, s.23.

¹²¹ **Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük**, II. Cilt, s.1587.

¹²² Topaloğlu, *a.g.m.*, s.40.

¹²³ Sorumlu Müdür ya da Yazı İşleri Müdürü

¹²⁴ Bkz. EK-2

bir başka boyutudur. Bu sebeplerden dolayı Muhit'te geniş bir yelpazede yayın yapılacağı belirtilmiştir. Gerek temel düzeyde eğitim almış gerekse daha yüksek eğitilmiş her yaştan aile bireyleri işaret edilerek hayli geniş bir okur kitlesine ulaşmak hedeflenmiştir. Muhit'in özellikle batılı dergileri model alarak bir muhteva oluşturacağı ve medeni memleketlerdeki mecmualardan geri kalınmayacağı vurgusu da oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca Ahmet Cevat yazısında okuyucularının güvenini kazanmak şunları vadetmiştir;

“Muhit'in karinleri mecmualarının:

Daima her şeyi olduğu gibi, hakikati asla değiştirmeyerek yazdığından ve hiçbir menfaat mukabilinde kendilerini aldatmadığından;

Ahlaki efsad edecek, yanlış ve muzır fikirler, hisler, telkinler; hasta ve hummalı heyecanlar verecek hiçbir yazıyı sütunlarına geçirmedeğinden;

Daima en doğru, en faydalı, en sağlıklı ve en güzel şeyleri düşünceleri, duyguları, telkinleri ve vermeye çalıştığından emin olmalıdırlar.

Çünkü ‘Muhit’ kabul ve neşredilecek ilanlarda bile aynı doğruluğu takip edecek ve bundan ayrılmayacaktır.”¹²⁵

En baştan okuyucuları ile böyle bir güven ilişkisi tesis etmeye amaçlayan dergide özellikle edebi içerikli metinlerin anneler ve babalar tarafından okunabileceği gibi çocuklar tarafından okunmasına da engel olacak içerikler barındırılmayacağı hususunu ısrarla yinelenmiştir. Muhit'in bir diğer hedefi de ev kadınlarına; ev bakımı ve temizliği, mutfak işleri, sağlık gibi pek çok konularda “iyi bir arkadaş” ve “rehber” olunacağından söz edilmiştir. Tüm bu çeşitli ve kaliteli olacağı vadedilen içeriklerden okuyucuların maddi ve manevi anlamda fayda sağlayacağı ve onların vakitlerinin boşa geçirtmekten kaçınacakları dile getirilmiştir.¹²⁶ Yazısının son kısmında yer alan ve derginin 3. sayısında da yinelenen anket ise

¹²⁵ Ahmet Cevat, “Muhit Ne İçin İntişar Ediyor?”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:1, 1 Teşrinisani 1928, s.1-2.

¹²⁶ Ahmet Cevat, “Muhit Ne İçin İntişar Ediyor?”, s.1-2.

dergi okuyucularının gerçek ihtiyaçlarına yönelik muhteva oluşturma konusundaki hassasiyet ortaya koymuş ve okuyuculara şu soruları yöneltmiştir:

“Münderecatımızın hangi kısımları, hangi nüveleri en ziyade arzu, ihtiyaç ve temennilerinize muvaffak geliyor?”

Daha ne gibi mevzuatların tadil veya ilgasını istiyorsunuz? Umumiyetle mecmuadan ne gibi şikâyetleriniz vardır?

Verdiğimiz hediyeler (ilanlar, tablolar, elbise kalıpları) sizin hakiki bir ihtiyacınıza tekabül ediyor mu? Hangilerini daha ziyade tercih ediyorsunuz?”¹²⁷

Okuyucularının düşünce ve fikirlerine değer veren Muhit, doğrudan okuyucularıyla iletişim ve etkileşim içinde olmak istemiştir. Günümüzde bile tek yönlü bir iletişim yöntemi olarak kabul edilen bir iletişim ortamı olan derginin, okuyucusu ile etkileşim halinde olmak istemesi basın dünyası için son derece ilerici bir hamle olarak da değerlendirilebilir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Muhit okuyucuları etkilemek dönemin basını için son derece iddialı ifadeler kullanmıştır ancak Muhit ile aynı dönemde yayın yapan ve benzer amaçları taşıyan birçok süreli yayında mevcuttur. Örneğin Hâkimiyet-i Milliye gazetesi 1929 yılından itibaren okuyucularının “*umumi bilgilerini arttırmak*” ve “*dünya gidişine ayak uydurması*”nı sağlamak için sosyo-kültür yazılara yer vermeye başlamıştır.¹²⁸ Bu, özellikle toplumun kültür düzeyinin artırılması amacıyla atılmış önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Günümüzdeki şekliyle aktüel haberler olarak adlandırılabilen bu yazılar ile pek çok süreli yayın, kültürel ve toplumsal gelişime katkı sağlamaya özen göstermiş, Avrupa’daki yenilikleri ve gelişmeleri takip etmekten geri kalmamıştır.

¹²⁷ Ahmet Cevat, “*Muhit Ne İçin İntişar Ediyor?*”, s.2; “*Muhit’in Mükafatlı Anketi*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, s.239.

¹²⁸ **Hayata Dair Genel Bilgiler: Hâkimiyet-i Milliye’de Altıncı Sayfa Yazıları**, der. Temuçin Faik Ertan, Çağla Derya Tağmat, Libra Kitap, İstanbul, 2019, s. 10.

Yayın tarihi harf devrimi ile paralellik gösteren Muhit 1 Kanunisani 1929 tarihinden itibaren isminin önüne “Yeni”¹²⁹ ifadesini ekleyerek adeta harf ve devriminin öncüsü olarak yayın hayatına devam etmiştir. Elbette, bu noktada Ahmet Cevat’ın Harf Encümeni Komisyonu’ndaki görevi ve dil konusundaki çalışmalarının etkisi büyüktür. Muhit, harf devriminin hemen sonrasındaki dönemin en derli toplu yayın yapan dergisi olma özelliğine de sahiptir.¹³⁰ Dergide, ilk sayıdan itibaren yer almaya başlayan yeni harfli metinlerde yazım yanlışlarının yok denecek kadar az olması da ayrıca dikkate değerdir. Muhit’in harf devrimi başta olmak üzere Türkiye’deki çağdaşlaşma ve batılılaşma hareketlerini halka benimsetme görevini üstlendiği söylenebilir.

Dergi ilk sayısından itibaren okuyucular tarafından büyük bir ilgi karşılanmış ve yine ilk sayıdaki anket okuyucular tarafından ilgi görmüştür. Üçüncü sayıdaki başyazıda, bu yoğun okuyucu talepleri sebebiyle de her sayının diğerinden daha iyi bir hale geldiği ifade edilmiştir. Yine aynı yazının son kısmında “*Muhit’in medeni yüksek Türk halkının kendi magazin seviyesine yükseltmek azmiyle sayimizi sarf etmede berdevam oluyoruz*” denilerek çağdaşlaşan Türkiye’nin kültür seviyesini arttırma hususundaki niyeti bir kere daha ifade edilmiştir.¹³¹

Derginin sayılarının fihrist kısmına “*Yazı ve resimler hususlarında münderecatlarından istifade etmiş olduğumuz bu mecmualar teşekkür ederiz*” notu düşülerek metin harici tabloların, bilmecelerin, bazı kapakların¹³² ve içeriklerin hangi yabancı dergilerden alındığı açıklanmıştır.¹³³

¹²⁹ Muhit’in kapağında 3. sayıdan itibaren yer almaya başlayan “Yeni” ifadesine 14. sayıya kadarki olan kapaklarda aralıksız olarak yer verilmiştir. 15 ve 16. sayılarda ise bu ifadeye hiç rastlanmıştır. 17. sayıdan 45. sayıya kadar olan, derginin başyazısını yer aldığı, ilk sayfasında “Yeni” ifadesi kendine yeniden yer bulmuştur. 46. sayıdan, derginin son sayısı olan, 55. sayıya kadar ise ne kapakta ne de başyazının yer aldığı ilk sayfada “Yeni” ifadesine rastlanmamıştır.

¹³⁰ Fuat Süreyya Oral, **Türk Basın Tarihi 1919-1965 Cumhuriyet Dönemi**, C.II, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1968, s.100.

¹³¹ “*Muhit’in Tekamülü*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, s.160.

¹³² Bkz. EK-3

¹³³ Bu dergiler şu şekilde sıralanabilir: Women’s Home Companion, American Magazine, Popular Science, Scherl’s Magazin, Ladies Home Journal, Good House Keeping, Child Life, Das Magazin, The House Beautiful, John Martin’s Book, Magazin for Parents, Die Woche, L’Illustration, Koralle, House, Graphic, Photoplay, Je Sais Tout, Child Magazin, Uhu, Readers Digest, Pictorial Review, Modern Priscilla, Parent’s Magazin, Sphere, World To Morrow, Wide Word, Le Miroir Du Monde, Lecture Pour Tous, Le Théatral, Lisez-moi Blue, Physical Cultur, Youth’s Companion, L’Art Vivant, Atlantic Monthly, Mimari, London News, Conferencia, Liberty, Science et la Vie, Maison Pour Tous, The National Geographic Magazine, Vu, U.R.S.S. in Construction.

Muhit'in kapaklarında görsellikleri incelendiğinde ağırlıklı olarak modern Batılı kadın resimlerinin ön plana çıktığı söylenebilir. Zaten yukarıda da belirtildiği gibi kapakların büyük bir kısmı dış basın kaynaklıdır. Bu modern kadın görsellerinden sonra kapaklarda tercih edilen görsel anne ve çocuk resimleri olmuştur. Dergi de yer alan tüm kapak görsellerindeki kadınların tamamı son derece bakımlıdır. Görsellerde dikkat çeken bir diğer unsorda tüm kadınların saçlarının kısa olmasıdır. . Muhit her ne kadar bir kadın dergisi olmasa da kapak resimlerinde sürekli kadın portreleri ya da çizimleri kullanması dikkat çekici ve yoruma açıktır.

Derginin Eylül 1930 tarihli 23. sayısında ve Kasım 1932 tarihli 48. sayılarında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın resimlerine yer verilmiştir. Derginin 23. sayısında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve 30 Ağustos'un yıl dönümü kutlanmıştır. 48. sayıda ise Birinci Dil Kurultayı ardından bir değerlendirme yapılmıştır. Tüm bu ileri olarak tanımlanabilecek hamleler Gazi Mustafa Kemal Paşa görselinin yer aldığı kapaklarla sunulmuştur. Burada elbette Ahmet Cevat'ın demokrasiye ve dil çalışmalarına verdiği önemin payı büyüktür ve bu ilerici hamleleri Mustafa Kemal Paşa'nın şahsiyeti ile bütünleştirilmiştir

Her yaştan aile bireyine hitap eden Muhit'te her ay farklı konu ve alanlara yer verilmiştir. Daha ilk sayıda konu çeşitliliği ve zenginliği meselesinde hassas olunacağı ifade edilen Muhit'teki konu başlıkları şu şekildedir: “Büyük Gazi'ye Dair, Büyük Türk İnkılâbına Dair, Aile Eğlenceleri, Aile Bahçesi, Büyük Adamların Hayatı, Çocuk Bakımı, Çocuk Eğlenceleri, Dünya Malumatı, Edebiyat, Ev Hanımın Sahifesi, El İşleri, Fen Âleminde, Folklor, Halk Hikâyeleri ve Şiirleri, Güzel Sanatlar Hikâye, Roman, İctimai Bahisler, İktisadi Yazılar, Lisan Bahisleri, Memlekete Dair, Mimari, Monolog, Sinema, Sıhhi Bahisleri, Salon Temsilcileri, Spora Dair, Şiir, Tayyareci Âleminden, Terbiye Bahisleri, Taklit-Kitabiyat, Tiyatro Bahisleri” gibi konularla beraber sıra “Metin Harici İlaveler” ve “Elbise Kalıpları (Patron)”.

Muhit'in ilk sayısından Ağustos 1932 tarihli 46. sayısına kadar 80 sayfa olmak üzere 50 kuruştan satılmıştır. Abonelik şartları da “*Türkiye için seneliği 6 lira, altı aylığı 3 lira; ecnebi memleketler için seneliği 4 dolar*” şekilde açıklanmıştır. Abonelere “Yeni Kitaplar” sayfalarından seçecekleri, yıllık abonelere ciltli, altı aylık abonelere ciltsiz olmak üzere, bir kitap posta ücreti karşılığınarak hediye edileceği

belirtilmiştir. Türkiye'nin kültür seviyesini arttırmaya yönelik bir yayın anlayışını benimsediğini ifade eden Muhit'in abone olan okuyucularına kitap hediye etmesi de tatbik etmeye çalıştığı yayın anlayışı ile örtüşmüştür. Ayrıca her sayı da bir formalık edebi ilave, bir elbise veya metin harici tablo bulunacağı bildirilmiştir. Derginin 41. sayısında künyeye “*Hediyeler ve tenzilat yalnız şahıslara mahsustur*” ibaresi eklenmiştir. Mevcut abonelik fiyatı korunurken hediyesiz olarak abone olmak isteyen okuyucular için fiyat Türkiye’de yıllık 6 lirada 4,5 liraya indirilmiştir. Böylece daha fazla okuyucuya ulaşmak amaçlanmıştır.

Dergi 43. sayıya kadar İstanbul Selamet Matbaasında basılmış, 28. ve sonraki sayılara “*Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşr olunur*” ibaresi eklenmiştir. 44. ila 51. sayılar Reklam ve Türkiye Matbaası tarafından 52. ila 55. sayılar ise Sebat Matbaası tarafından basılmıştır. 47. sayıdan, son sayısı olan, 55. sayıya kadar ise 20 kuruştan satılmıştır. Derginin ilk 46 sayısında 80 olan sayfa sayısı 47’den 55’e kadar olan sayılarında 48 sayfaya düşürülmüştür. Fiyatı da 50 kuruştan 20 kuruşa düşürülmüştür. Dergide sayfa sayısında yüzde 40 oranında bir azalma olmasına rağmen fiyatın yüzde 60 oranında azaltıldığının altı çizilerek eklerin verilmesine devam edileceğini ve böylece okuyucuların yararının yüzde 40’tan fazla olacağı belirtilmiştir.

Derginin böyle bir fiyat ve sayfa sayısı düzenlemeye gitmesinin bir sebebi 41. sayıdan itibaren başlatılan senelik hediyesiz abonelik fiyatındaki indirimi ile diğer mevcut abonelere verilen hediyelerin masrafının 3 katına çıkması olarak ifade edilmiştir. Bir diğer sebebi de, özellikle maaşlardan kesilmeye başlanan muvazene vergisinin¹³⁴ okuyucuların mecmuaya 50 kuruş vermesini zorlaştırmış olmasıdır. Bu nedenle Muhit her keseye uygun yeni bir fiyat belirleme ihtiyacı duymuştur. İlerleyen zamanda abone sayısının üç katına çıkma durumunda ise fiyatı 15 kuruşa indirerek ve ayda iki defa çıkabileceğini, bunu gerçekleştirebilmesi için de okuyuculara dergiyi tanıdıklarına tavsiye etmelerini rica etmiş ve 48 ve 49. sayılarında da bu

¹³⁴ 1929 dünya ekonomik krizi neticesinde vergi gelirlerinin düşmesi üzerine işçi ve memur maaşlarından Haziran 1932’ten itibaren alınmaya başlanan vergi.

ricayı tekrarlamıştır.¹³⁵

Muhit'in yayın hayatına devam ettiği günlerde yayıncılığın sorunlarının başında maddi sıkıntılar gelmektedir. Özellikle büyük buhranın etkilerinin yoğun bir şekilde kendini hissettirdiği bu dönemde gazete ve dergileri ayakta tutmak oldukça güç bir hale gelmiştir. Bu dönemde süreli yayınların ömrünü genellikle sahiplerinin sabrı belirlemiştir. Zira kâğıt yokluğu, abone bulma zorluğu, devlet desteğinin ve reklam gelirlerinin azlığı gibi konular dergi ve gazetelerin ayakta kalmasını zorlaştıran diğer ekonomik faktörler olmuştur.¹³⁶ Muhit de bu sıkıntıları yaşamaktan kaçamamıştır. Bu durumdan kurtulmak abone çağrı, fiyat ve sayfa sayısı azaltma gibi formüllerle bir süre daha ayakta kalmayı başarsa da Mayıs 1933 tarihli 55. sayısı ile yayın hayatı son vermek durumunda kalmıştır.

2.3. Muhit'in Yazar Kadrosu ve İdeolojik Çizgisi

Muhit, yayın hayatı boyunca her ay döneminin en önemli yazarlarını ve düşünürlerini okuyucularıyla buluşturmuştur. Dergi 19. sayısının ilavesinde yazar kadrosu ve yayın ilkeleri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Muhit memleketin irfan ihtiyacına tekâmül eden yegâne aile mecmuasıdır. İçindeki bütün yazılar ve resimler büyük bir itina ile seçilmektedir. En büyük muharrirler, halkın en çok sevdiği hikâyeciler, romancılar, şairler Muhit'te daima yazı yazarlar, Muhit sayfaları içinde ailede okunamayacak ne tek bir yazı ne de yüz kızartacak tek bir resim vardır Muhittin şiarı her hususta daima iyilik, güzellik, doğruluktur.

Muhit neşriyatında takip ettiği temiz gayenin ilhamlarını Maarif Vekâleti Milli Tamim ve Terbiye Dairesinin çok yüksek irşadında almakta olduğunu iftiharla ilan eder.”¹³⁷

¹³⁵ “Muhterem Okuyucularımıza”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:47, Eylül 1932, s.48; *Muhterem Okuyucularımıza*, **Muhit**, Sene:4, Sayı: 48, Teşrinievvel 1932, s.48; “*Muhit 5 Yaşında*”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:49, Teşrinisani 1932, s.48.

¹³⁶ Yasemin Doğaner, “*Muhit Dergisi'nin Türk Basınındaki Yeri*”, **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri 19-21 Ekim 2016 Elazığ**, Cilt 3, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018, s.1648.

¹³⁷ **Muhit**, Sene:2, Sayı:19. Sayının İlavesi, Mayıs 1930, s.1.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Muhit döneminin en derli toplu yayını yapan dergi niteliğindedir. Zira 55 sayılı derginin 19. 24. ve 36. sayılarında ilave olarak verilmiş olan fihristlerden Muhit'te yer alan isimler kolaylıkla tespit edilmiştir. 37 ile 55'e kadar olan sayıların fihristleri de incelenerek ilk sayıdan son sayıya Muhit'te yazan kişiler belirlenmiştir.

Muhit'te "Cavidan Saim, Efzaiş Suat, Emine Saffet, Fevziye Abdullah, Esma Zafir, Güzide Sabri, Halide Nusret, İffet Halim, Mebrure Hurşit, Mebrure Sami, Müfide Muzaffer, Münire Şevket, Mefharet Nazmi, Nezihe Muhittin, Nezihe Şükrü, Neyire Şevket, Semiha Sami, Semiha Vamık Şefika Muhsin ve Şüküfe Nihal" gibi gelişme sürecindeki Türk kadınlarının bazı temsilcileri de yer almıştır.

Dönemin siyasi, ekonomi, eğitim, kültür, edebiyat, sanat ve spor alanlarında tanınan birçok isim de Muhit'te kalem oynatmıştır.¹³⁸ Derginin kemik bir yazar kadrosuna sahip olduğu söylemek pek de mümkün değildir. Dergi dönemin edebiyatçılarının eserlerin yayınladığı uygun bir mecra gibi hizmet vermiştir. Muhit'te kalem oynatan birçok yazar da zamanla Türk edebiyatında adında sıkça söz edilen kişilerden olmuştur.

Muhit sahip olduğu geniş yazar kadrosu ve konu çeşitliliği ile hayli dikkat çekici bir mahiyet arz etmektedir. Türk devrimini inşa eden kadronun Cumhuriyet'in ilanından sonra yüzünü döndüğü Batı'nın kültürünü ve yaşam biçimini kabul ettirebilmesi için önemli hamlelerde bulunan bir topluma yönelik fazlasıyla uygun bir yayın politikası takip etmiştir. Muhit'in bu hamlesi her alanda yaratılmaya

¹³⁸ A. Şinasi, Abdullah Ziya, Adnan Naci, Ahmet Abdullah, Ahmet Cevat Emre, Ahmet Kasdi, Akçura Yusuf, Ali Nuri, Ali Vehbi, Avni Ali, Aziz Faik Bedri Rahmi, Behçet Kemal, Burhanettin, Celal Enver, Celal Sahir, Celalettin Ekrem, Cenap Şahabettin, Cevat Rüştü, Cevdet Kudret, Cevdet Nasuh, Cezmi Tahir, D. Bedrettin, Dr. İhsan Hadi, Dr. Mustafa Şakir, E. Manas, Ekrem Vecdet, Elif Naci, Ercüment Ekrem, Esat Demiray, Eşref Şefik, Etem İzzet, Eyüp Sabri Fahrettin Kerim, Faik Saleri, Falih Rıfkı, Faruk Nafiz, Fazlı Necip, Fehim Melih, Fikret, Fuat Ömer, Fuat, Galip Naşit, H. Gök Alp, Halit Ziya, Hamit Macit, Hasan Fehmi, Hasan Halet, Hikmet Feridun, Hikmet Şevki, Hikmet Turan, İbrahim Hoyi, İbrahim Necmi, İhsan Nuri, İhsan Şükrü İlhami, İshak Babel, İsmail Hakkı, İsmail Hüsrev, İsmail Safa, İzci Ahmet, İzzet Melih, Karman Şerif, Kazım Nami, Kazım Sevinç, Kemalettin Şükrü, Kenan Hulusi, Kerim Öner, M. Ak Doğan, M. Timurtaş, M. Turan, Mahmut Yesari Mehmet Emin, Mehmet Nezihi, Mehmet Şakir, Memduh, Muhittin Doğan, Mustafa Burhan, Mustafa Şefik, Muzaffer Hamdi, Muzaffer Reşit, Nahit Sırrı, Nazif Turan, Necip Fazıl, Nevzat Mahmut, Niyazi Sabri, Nusret Kemal, Oğuz, Orhan Seyfi, Osman Cemal, Ömer Bedrettin, Refik Galip, Remzi Turan, Reşat Ekrem, Reşat Nuri, Ruşen Eşref, Saim Nezihi, Sait Tefik, Salih Zeki, Salim Reşit, Samih Rifat Samih Saim, Selim Sırrı, Süleyman Sıdkı, Şefik Şakir, Şevket Hıfzı Şevket Süreyya, Vahdet Gültekin, Vala Nurettin, Vasfi Mahir, Yakup Kadri, Yaşar Nabi, Yusuf İsmail, Ziya İlham ve Ziyaettin Fahri bu isimlerdendir. **Muhit**, Sene:2, Sayı:19. Sayının İlavesi, Mayıs 1930, s.2.

çalışılan değerlerin halk tarafından kabul edilmesini kolaylaştıran etkenlerden birisi olmuştur.¹³⁹

Muhit yayın hayatının sürdürdüğü başta dönemin devrimleri olmak üzere tanıdığı olduğu siyasi ve kültürel olayları Ahmet Cevat'ın kalemi ile başyazılarına taşımıştır. Ahmet Cevat bu yazılarında büyük Türk inkılâbı, Kemalizm, okuma, lisan, tarih, kültür, halk dili, halkevleri, kooperatifçilik, demokrasi, maarif, sınıf meseleleri, iktisat ve Türk Kadını gibi konuları ele almıştır.

Muhit bir yandan her ay önemli hadiseleri ve gelişmeleri sütunlarına taşıırken bir yandan da Türkiye'de "Kemalizm" kavramını ilk kez kullanarak bir ideolojinin şekillenmesine öncülük etmiştir. Döneminin önemli görev ve sorumluklarını üstlenen Muhit ileriki yıllarda yayın hayatına başlayacak olan Ülkü ve Kadro gibi dergilere Kemalizm konusunda örnek olmuştur.¹⁴⁰

Kemalizm kavramı 1935 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programına alınmıştır. Bu hamleden sonra kavram dönemin düşünürleri ve aydınları tarafından rahat bir şekilde sıklıkla kullanılır bir hale gelmiştir.¹⁴¹ Bunun çok öncesinde ise Ahmet Cevat Muhit'teki yazılarında Kemalizm kavramını kullanmaya başlamıştır.

Derginin Mayıs 1929 tarihli 7. sayısından itibaren "*Büyük Türk İnkılâbına Dair*"¹⁴² adlı bir yazı dizisi yer almaya başlamıştır. Ahmet Cevat Türk Devrimi'nin henüz bilimsel olarak incelenmediğini belirterek bu yazı dizisi ile Türk Devrimi'nin tarihsel sürecini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmanın temel kaynağının da Nutuk olacağını söylemiştir.¹⁴³ Kemalizm kavramı da ilk kez derginin Temmuz 1930 tarihli 21. sayındaki bu yazı dizisinin şu satırlarında kendine yer bulmuştur:

"Büyük rehberin türk inkilabını tek mil heyetiyle tasavvur etmesi ve ona vücut vermek için senelerle devam eden dâhiyane bir taktik- takip etmesi hakiki bir inkılapçılık doktrindir; 'Kemalizm' bu inkılapçılık

¹³⁹ Temuçin Faik Ertan, "Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm'de Öncü Bir Dergi: Muhit", s.24, 26.

¹⁴⁰ Ertan, "Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm'de Öncü Bir Dergi: Muhit", s.25, 34.

¹⁴¹ Lemi Atalay, **Atatürk Dönem Düşünürlerinin Gözüyle Kemalizm ve Büyük Türk İnkılâbı**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, 2014, s.62

¹⁴² Muhit'teki "Türk İnkılâbına Dair" adlı yazı dizisi 18 yazıdan oluşmaktadır. Bu yazıların 17 tanesi Ahmet Cevat imzasını taşıırken yalnızca Aralık 1929 tarihli 14. sayıda yer alan "Cumhuriyet Nasıl İlan Oldu" başlıklı yazı Ruşen Eşref'e aittir.

¹⁴³ Ahmet Cevat, "*Büyük Türk İnkılâbına Dair*", **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, s.482.

doktrinine verilebilecek isimdir. Esir milletler ve bir daha esarete düşmek istemeyenler bu doktrini en büyük bir dikkat ile tettebbu' etmeli ve onun ilham edeceği mücadele vasıta ve silahlariyle hürriyet ve istiklallerini kurtarmalı ve korumalıdır

Tatbikat noktai-nazarından Kemalizmin birinci safhası mütarekenin başından başlar, ikinci safhasına da son meclisi-mebusanın dağılmasıyla girilir.”¹⁴⁴

Ahmet Cevat’ın kaleminden çıkan bu yazı dizisinin son yazısı derginin Ekim 1930 tarihli 24. sayısında yayınlanmıştır. Bundan sonra da “*memlekete dair*” ve “*içtimai musahabe*” başlıkları altındaki kimi yazılarda Kemalizm kavramı ele alınmaya devam edilmiştir. Ahmet Cevat’ın derginin 25. sayısında kaleme aldığı “*Memleketin Siyasi ve İçtimai Meseleleri*” başlıklı yazısında Kemalizm’in üçüncü ve son safhasını da Serbest Cumhuriyet Fırka’nın kurulmasına ve belediye seçimlerine katılmasını öne sürerek şu sözlerle açıklamıştır: “*Kemalizm’in son safhası memleketi medeniyetin en fa’al şeraiti içindeki modern demokrasilerin normal siyasi hayatına götürmek üzere inkişaf ediyor.*”¹⁴⁵

Ahmet Cevat ülkede modern bir demokrasinin tesis edilebilmesi için, doğal olarak, çok partili bir siyasal sisteme geçilmesi gerektiğine inanmış ve bu nedenle de SCF’nin kurulmasını desteklemiştir. Ülkedeki olumsuz iç gelişmeler sebebiyle SCF’nin kısa bir zaman sonra kapatılması üzerine Ahmet Cevat bu durumun sorumlusu olarak fırkanın yöneticilerini işaret etmiştir. Mustafa Kemal Paşa’ya olan hayranlığının dile getirmekten çekinmeyen Ahmet Cevat, Mustafa Kemal Paşa’nın “dehası ve iktidarı” ile gerekli demokratik adımların atılacağı ümidini koruduğunu belirtmiştir ve şu sözlerle demokrasi vurgusunda bulunmuştur: “*Memleket, bir an önce tek fırka sisteminden kurtulmaya muhtaçtır. ... Büyük Gazi elbette hükümlerinde yanılmamışlardır ve memleketin muhtaç olduğu geniş, serbest, açık münakaşa ve mürakaba şehrahma götürecektir.*”¹⁴⁶ Ahmet Cevat bundan sonraki yazılarında da demokrasi söyleminden vazgeçmemiş ve derginin ilerleyen

¹⁴⁴ Ahmet Cevat, “*Büyük Türk İnkılâbına Dair 15-Kemalizmin İkinci Safhası*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:21, Temmuz 1930, s.162.

¹⁴⁵ Ahmet Cevat, “*Memleketin Siyasi ve İçtimai Meseleleri*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:25, Teşrinisani 1930, s.1.

¹⁴⁶ “*Gazi Hazretlerinin Seyahatleri*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:26, Kanunuevvel 1930, s.7.

sayılarında “*Tek Fırka Çok Fırka Münakaşası-Kemalizm Faşizm ve Bolşevizm Mukayesesi*”, “*Kemalizm ve Demokrasi*” başlıklı yazılar kaleme almıştır.

1931 yılının Nisan ayındaki yazısında, demokraside SCF’nin de katıldığı belediye seçimleriyle atılan adımların gerisinde kaldığından yakınan Ahmet Cevat, seçimlerin hala tek partiyle yapılmasından, tek dereceli ve kadınların seçimlerde oy kullanma hakkının olmamasından kaynaklanan rahatsızlıkları dile getirmekten çekinmemiştir. Ahmet Cevat bunun kaynağı olarak da ülkedeki iç gelişmeleri işaret etmektedir. Çok partili sisteme geçiş deneyimini başarısızlığı, basının teşkilatsızlığı ve Menemen Olayı gibi hadiseler aslında demokrasi ile ilgili atılan adımlar için uygun zamanın gelmediğini göstermektedir. Demokrasinin inşa edilebilmesi için kamuoyunun buna hazır hale getirilmesinin gerekliliğinden söz etmiştir. Ancak bu demokratik adımların yine Mustafa Kemal Paşa önderliğinde atılacağı inancını koruyarak “ ...okuyucularımız *Kemalizm memleketimizde en muvafık demokrasiyi kurmak gayesini takip ettiği hususunda hiçbir şüphe besleyemezler.*”¹⁴⁷ demiştir.

Dergide 1931 yılı Kemalizm bahsinin en çok ele alındığı dönem olmuştur. Elbette bunda dönemin siyasi gelişmelerinin payı vardır. Özellikle Mayıs 1931’de kabul edilen Cumhuriyet Halk Fırkası’nın 1931 yılı programı ile paralel bir söylem hâkimdir. Her ne kadar “Kemalizm” kavramı bu programda yer almasa da Ahmet Cevat bu kavramı çekinmeden kullanmaya devam etmiş ve sürecin bu kavramı olgunlaştıracağını görmüştür.

Ahmet Cevat Mayıs 1931 tarihli yazısında “*Dördüncü Büyük Millet Meclisi*” başlıklı yazısında meclisi “*Kemalizm’in büyük bir şaheseri*” olarak tanımlamış ve gelecekte herkesin Meclis’te temsil olunacağını ve bunun Kemalizm sayesinde olacağını altını çizmiştir. “*Kemalizm içtimai sınıfları birbirleriyle mücadeleye mahkûm ve mecbur telakki etmiyor, cemiyeti refah, saadet ve kuvvet içinde yetiştirmek için ahenktar bir surette ve yardımlaşarak çalışan muhtelit meslek sahibi zümreleri halinde görüyor. Bunun içindir ki başka memleketlerde kanlı mücadeleler neticesinde elde edilen sınıf hakları, şimdi bizde, sırf kemalizmin tedrici tatbikatiyle her sınıfa temin olunuyor. C. H. Fırkası bütün içtimai sınıfların ilerleme ve yükselmesini düşünen ve bunun için en te’sirli tedbirleri alan bir siyasi teşekküldür.*

¹⁴⁷ Ahmet Cevat, “*Kemalizm ve Demokrasi*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, s.2-3.

Bütün Milliyetçi, laik ve Cumhuriyetçi Türkler için şefkatli bir kucaktır. Büyük Ticaret, büyük Sanayi ve mali sermaye ilerlerken amele ve çiftçi orduları da yetişir. Burjuvazinin bütün zümreleriyle beraber şehir ve köy proletaryası da husule gelir.” sözleriyle devam ettiği yazıda yeni dönemde Meclis’e farklı sınıflardan otuz kadar da bağımsız mebusun seçilmesini bir ilerleme olarak değerlendirip bunu çok partili sisteme geçiş için politik bir adım olarak tanımlamıştır.¹⁴⁸ Ahmet Cevat farklı sınıflardan değindiği bu yazıdan sonra derginin Haziran sayısı için kaleme aldığı makalede doğrudan sınıf konusunu ele almıştır. Yine Kemalizm çevresinde ele aldığı yazısında, Kemalizm’in büyük prensiplerinden birinin de “*sınıflar arasında ahengi*” sağlamak olduğunu dile getirmiştir. Toplumsal sınıfları üretim şekillerine göre kategorize ettiği yazısında bu sınıfların arasında yaşanabilecek herhangi bir mücadelesinin doğuracağı olumsuz sonuçlarını anlatmaya çalışan Ahmet Cevat Türkiye’de bu sınıfların henüz gelişme aşamasında olduğunu ifade etmektedir. Bu gelişmenin Kemalizm sayesinde ahenkli bir şekilde inşa edilmesi durumunda bu yapının gelecekte güçlü bir hale geleceğini belirtmiştir.¹⁴⁹

Bir sonraki sayıda yazının aynı yazının devamı yer almıştır. Bu yazıda ise sınıflar arası ahengi sağlamanın büyük bir vazife olduğunu ancak bir o kadar da güç bir durum olduğunu anlatmış ve bu güçlükleri ele almıştır. Öncelikle Doğu’daki ağalık ve beylik (feodal) gibi yapılarının Cumhuriyet ile bağdaşmadığını ancak o coğrafyalar da hala hüküm süren bir yapı olduğunu dile getirmiş ve Türk köylüsünün hür olduğunun ve köylü çocuklarının gelecekte her ne olmak istiyorlarsa o olabilmelerinin önünde resmi bir engel bulunmadığını ifade etmiştir. Ancak bunun ön koşulunun ise birçok sebepten fakir hatta yoksul kalan köylünün zengin edilmesi suretiyle mümkün olabileceğini savunmuştur. Ahmet Cevat’ın bu yazısında üzerinde durduğu bir diğer konu da güçlü bir üretim ve dış ticareti sağlayacak yerli bir zümrenin varlığına olan ihtiyaçtır.¹⁵⁰

Günün “*büyük sınıai demokrasilerinin*” ahenktar bir iş bölümüne ve istikrarlı bir dış işbirliği sağlayamadığını ifade eden Ahmet Cevat tarihteki en ahenktar cemiyetlerin Atina demokrasi döneminde inşa edildiğini söylemiştir. Bunu sağlayan

¹⁴⁸ Ahmet Cevat, “Dördüncü Büyük Millet Meclisi”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, s.5.

¹⁴⁹ Ahmet Cevat, “Sınıflar Arasında Ahenk”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:32, Haziran 1931, s.1-3.

¹⁵⁰ Ahmet Cevat, “Sınıflar Arasında Ahenk-2”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:33, Temmuz 1931, s.1-2.

prensiplerini de “*serbestlik, müsavilik*¹⁵¹ ve *kardeşlik*” olarak tanımlamış ve bu üç prensibin sağlanabilmesi ancak kanunların varlığı ile mümkün olacağını ifade etmiştir.¹⁵²

Muhit ilerleyen sayılarında siyasi meseleler yerine kültür alanında yapılan devrimlere yönelmiştir. Yazı, dil ve tarih alanındaki çalışmaları, Darülfünun, okuma alışkanlığı ve halkevleri faaliyetleri gibi konulara yer verilmiştir. Şubat 1932’de açılan halkevleri “*Kemalizm’in yeni büyük bir teşebbüsü olarak içtimai hayat için bir yükseliş hamlesi*” olarak değerlendirilmiştir.¹⁵³ Ahmet Cevat’ın yakından ilgilendiği yazı ve dil konusu da Muhit’te kendine genişçe yer bulan konulardan birisi olmuştur. Bu konu; çeşitli Türkçe yazılar, halk dili, Türk grameri, elifbeden alfabeye, lisan meselesi gibi başlıklarla ele alınmıştır.

Muhit yayınlandığı 1928-1933 yılları arası dönem boyunca ülkede tartışılan birçok konuda fikir beyan etmekten geri durmamıştır. Muhit yayın hayatının başlarında daha çok magazin yönü ağır basan nitelikte bir dergiyken zamanla dönemin toplumsal değişmelerini ve düşünce dünyasını yansıtan bir dergi haline gelmiştir.¹⁵⁴ Ancak dergi yayın hayatının son döneminde ise tamamen magazinleşmiştir.

Muhit’in yayın hayatını sürdürdüğü dönem devrimlerin hızla hayata geçirildiği bir zaman dilimiyle paralellik göstermektedir. Türkiye’nin kültürel anlamda ciddi bir değişim sürecine girdiği günlerde Kemalist yönetim genç Cumhuriyet’in prensiplerini halka benimsetmeyi temel bir hedef olarak belirlemiştir. Bu noktada doğal olarak yönetimin basından beklentisi de bu hedefe paralel bir yayın politikası takip etmesi olmuştur.

Muhit’in İmtiyaz sahibi ve Neşriyat Müdürü olan Ahmet Cevat harf meselesi ile ilgili kaleme aldığı yazılarla Mustafa Kemal Paşa’nın dikkatini çekmiştir. Bu sayede onunla iyi bir ilişki tesis etmiş ve Kemalist çevreye kendisini kabul etmiştir. Ahmet Cevat da Mustafa Kemal Paşa gibi Osmanlı Devleti’nin yıkılış dönemine şahitlik etmiştir. Doğduğu büyüdüğü toprakların ülkeden kopuşuna engel olmak için

¹⁵¹ Müsavilik: Fertlerin asalet veya servet sebebi ile kanun karşısında imtiyazlı bulunmaması.

¹⁵² Ahmet Cevat, “*Ahenktar Cemiyet*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:36, Teşrinievvel 1931, s.1-2.

¹⁵³ Ahmet Cevat, “*Halk Evleri*”, **Muhit**, Sene: 3, Sayı:41, Mart 1932, s.16.

¹⁵⁴ Temuçin Faik Ertan, “*Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit*”, s.23.

neler yapılması gerektiği üzerine kafa yormuş olan Ahmet Cevat'ın yolu da farklı dönemlerde de olsa tıpkı Mustafa Kemal gibi Harbiye'den geçmiştir. Okulda atılması ve sürgün edilmesi Ahmet Cevat'ın hayatında sürüklenmelere ve savrulmalar sebep olmuştur. Özellikle Sovyet yönetimi altında geçirdiği günlerde karşılaştığı ve yine Ahmet Cevat için yeni olan fikirler onun düşün dünyasında yeni pencereler açmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra ise ülke gündemine ve gerçeklerine uygun olarak sürgün günlerinde başladığı basın yayın faaliyetlerini sürdürmüştür.

Ahmet Cevat Muhit dergisinde bir yandan Cumhuriyet'in temel prensipleri yönetimin ideolojisi doğrultusunda halka benimsetme yönelik yayın yaparken bir yanda da genç Cumhuriyet'in kuruluş felsefesini ve ideolojisi sağlam temelleri üzerine oturarak bütüncül bir doktrin inşa etmeye çalışmıştır. Muhit'te de bu yönde bir yayın politikası takip etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHİT’TE KADIN FİĞÜRÜ

3.1. Muhit’te Siyaset ve Kadın

Türk Kadınının değişiminin ilk adımları İkinci Meşrutiyet döneminde atılmıştır. Bu dönemde kadınlar politikaya ilgi duymaya başlamıştır. Kadınlar kurdukları dernekler ve basın vasıtasıyla siyasal, toplumsal ve ekonomik haklarını talep etmeye başlamıştır. Bu sayede kadınlar eğitim ve aile gibi konularda birtakım haklar elde etmişlerdir. Ancak bu edinim siyasal haklar alanında karşılık bulamamıştır. Cumhuriyet’in radikal reformları sayesinde kadınların elde ettiği toplumsal ve ekonomik haklar geçmişle kıyaslanamayacak kadar ileri bir noktaya erişmiştir.¹⁵⁵ Ancak yine bu dönemde de kadınların siyasal hakları bir adım geride kalmıştır.

Türkiye’nin her anlamda ciddi bir değişim sürecine girdiği günlerde yapılan devrimlerin halka benimsetilmesi noktasında basın önemli bir araç olarak görülmüştür. Ahmet Cevat da Muhit dergisinde bu anlayışa uygun bir yayın politikası takip etmiştir. Bu noktada, Muhit’in önemle üzerinde durduğu konulardan birisi de Türk Kadınının siyasi ve sosyal haklarının kazanması için gösterdiği duyarlılık olmuştur. Muhit’te kadınların kıyafet değişimi, kadının toplumsal ve aile hayatında hak ettiği yerde olmayışı, eğitim görmesinin gerekliliği, yeni yönetim şekli olan Cumhuriyet’in kadını esaretten kurtaran bir yönetim olduğu vurgulanmıştır.¹⁵⁶

Dergide Ahmet Cevat Bey¹⁵⁷ tarafından ideolojik olarak nitelendirilebilecek olan yazılar kaleme alınırken bir yanda da aile, kadın ve çocuk gibi konular da ihmal edilmemiş, dönemin pek çok kadın aydını bu dergide görüşlerini açıklama fırsatı bulmuştur.

¹⁵⁵ Suzan Ünal, “*Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkının Kazanması ve Basın*”, **Turkish Studies**, C.9, S.7, Yaz 2014, s.525.

¹⁵⁶ Doğaner, *a.g.m.*, s.1658.

¹⁵⁷ Ahmet Cevat aile ve kadın konusu üzerine hâlihazırda kafa yoran bir insandır. Zira 1912 yılında bu konularla ilgili olarak “Aile Arasında Malûmat-ı Ahlâkıyye ve Medeniye Dersleri” ve “Bizde Kadın” adlı kitaplar kaleme almıştır. Ayrıca bu konularla ilgili konferanslar vermiştir. Özellikle “Bizde Kadın” adlı eserinde kadının aile ve toplum içindeki rolünü üzerindeki değerlendirmeleri ve eleştirileri kayda değer bir nitelik taşımaktadır.

Türk Kadınlarının siyasal anlamda verdiği bu mücadele 1928 yılının son aylarında yayın hayatına başlamış olan Muhit dergisinde de karşılık bulmuştur. Muhit Türk Kadınının siyasi ve sosyal haklarının kazanması konusuna son derece duyarlı bir şekilde yaklaşmıştır.

Derginin Mayıs 1929 tarihli sayısında Efzayiş Suat Hanım Kadın Birliği ile ilgili bir yazı kaleme almıştır. Bu yazısında, on, on beş seneden beri birçok kadın cemiyetlerinin parlak ve zengini programlarla toplumsal hayata atıldıklarını ancak hiçbirinin kalıcı olamadığından yakınmış ve bu sebeple de kadınların cemiyet hayatının henüz ilkel bir konumda olduğunu belirtmiştir. Memleketteki birkaç kadın cemiyetleri arasında amaç ve faaliyetleri bakımından en başta “Kadın Birliği”nin geldiğini söyleyen Efzayiş Suat Hanım bunun sebebini de kadınlarla ilgili bütün işlerin “Kadın Birliği” adı altında birleşmiş olmasına bağlamıştır. Ancak yine de bu birlik kendisini gösterememiştir. Üyelerin güçleri yettiği ölçüde çizilen program dâhilinde hareket etmesine rağmen iyi niyet ve birkaç kişinin bir araya gelmesinin yeterli olmadığını belirten Efzayiş Suat Hanım yüksek makamlarca desteklenmediği ve hatırı sayılır bir sermaye olmadığı sürece diğer çalışmaların bir sonuç vermeyeceğini ifade etmiştir. Kadın Birliğinin yapmış olduğu kongrede dört sahada faaliyet yapacağını ilan edilmiştir, bu sahalar şunlardır:

“I. Fikri sahada: a- gazete çıkarmak, b- bir kıraat salonu açmak, c- yeni harfleri kadınlarımıza öğretmek, ç- Fransızca kurları açmak, d- ay da bir kere birliğin gayesini anlatacak mahiyette konferanslar vermek, e- ecnebi kadın cemiyetleriyle temasta bulunmak.

II. İctimai sahada: a- ayda bir kere bütün azalarla temasa gelmek, b- yeniden aza bulmak için teşebbüsata girişmek, c- senede iki kere müsamere vermek, ç- yerli mamurâtın himayesi için bir sergi açmak.

III. Medeni hukuk sahasında: a- kanunu medeniye ve onun kadınlara müteallik maddelerini öğrenmek, b- belediyeçiliğe ve intihap mes'elerine vukuf peyda etmek.

III. Muavenet sahasında: a- maddi yardım, b- mağnen muavenette bulunmak, yani öğreterek himaye edilenlere bir meslek bulmak, c-

*dispanser açmak.*¹⁵⁸

Yazıda tüm bu sahalardaki faaliyetlerin ne aşamada olduğunu tek tek ele alınmıştır. Gazete imtiyaz meselesi ve maddi engeller sebebiyle henüz çıkarılamamıştır. Kıraat salonları açılmış ancak henüz istenen seviyeye ulaşılmasa da genç kızların taleplerini karşılayacak bir noktaya gelmiştir. Yeni harflerle iki kur olmak üzere cemiyet binasında ve Bakırköy kız mektebinde dersler verilmeye başlanmış; Fransızca kurlar için Maarif Vekâletinden gelecek emir beklenmiştir. Ayda bir verilmesi planlanan konferanslar kadınların topluluk karşısında konuşmaya hazır olmaması sebebiyle gerçekleştirilememiştir.¹⁵⁹

Haziran ayında düzenlenecek “Beynelmilel Kadın Cemiyetleri Kongresi”ne Birlikten bir delege katılması istenmiştir. Yerli kumaşların yer aldığı bir sergi düzenlenmeye çalışılmış ancak hem yeterli kumaş hem de birlik üyelerinin kumaşları deneme imkânı olmadığı için bu plan hayata geçirilememiştir. Medeni hukuk konusu henüz askıda olmakla beraber vatandaşa öncelikle hukuk öğretilmesine karar verilmiştir. Müsamere hâsılatı ile kırktan fazla çocuk giydirilmiş, mektep paraları, yol masrafları ve kitap ücretleri karışlanmıştır. Cemiyet binasında haftanın bazı günleri gönüllü doktorlar tarafından fakir hastalar muayene edilmiş ve ilaçları da yine birlik tarafından karşılanmıştır.¹⁶⁰

Muhit dergisinin Temmuz 1929 tarihli sayısında Türkiye dışındaki gelişmelere de satırlarını ayırmıştır. İmzasız bir yazı ile İngiltere’de yapılan seçim sonuçları değerlendirilmiş ve kadınlarının oy kullanması ile ilgili dikkat çekici ifadeler yer verilmiştir. Yazıda, İngiltere’deki kadınların ilk defa oy kullanmadıkları vurgulanmış ve oy pusulasını gayet güzel kullanabildiklerini söylenmiştir. Ayrıca bu seçimde kadın seçmen miktarının erkek seçmen miktarından bir buçuk milyon fazla olduğunun altı çizilmiştir. Yapılan seçim sonucunda hükümeti terk etmek durumunda kalan muhafazakârların kadınların kendilerine oy vereceğini ümit ettikleri için seçme seçilme hakkı verdikleri dile getirilmiştir. Ancak seçim sonuçları kadınların da erkekler gibi muhafazakâr ya da liberal olabileceği gibi sosyalist de olabileceğini göstermiştir. Ayrıca bu seçimde muhafazakâr sınıfa mensup kadınların daha fazla oy

¹⁵⁸ Efzayış Suat, “*Türk Hanımlarının İçtimai Faaliyeti*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, s.493-495.

¹⁵⁹ Efzayış Suat, “*Türk Hanımlarının İçtimai Faaliyeti*”, s.495-496.

¹⁶⁰ Efzayış Suat, “*Türk Hanımlarının İçtimai Faaliyeti*”, s.496.

pusulasının kullanmaktan feragat ettikleri, işçi ve sosyalist taraftarı olana kadınların da daha fazla faaliyet gösterdiği belirtilmiştir.¹⁶¹

Dergide, İngiltere’de yapılan seçimlerde oy kullanan kadınların, oy verme konusunda ne derece yetkin oldukları gözler önüne serilmiştir. Mecliste yer alan kadın mebusların fotoğrafları¹⁶² kullanılarak kadınların aynı zamanda kendilerini bizzat mecliste temsil edebilmesinin de mümkün olduğu izlenimi verilmiştir. Dergide böyle bir yazıya yer verilmesinin bir sebebi de Batı demokrasinin kadın hakları konusundaki ilerici hamleleri vurgulanarak dolaylı bir şekilde Türkiye’nin bu konuda geciktiği söylenmek istenmiş olabilir.

1929 yılında Berlin’de gerçekleştirilen on birinci Beynelmilel Kadınlar Kongresi’ne¹⁶³ kırk beş milletin beş yüzü aşkın temsilci katılmıştır. Bu kongrede Türk Kadınlar Birliğini Efzayiş Suat Hanım¹⁶⁴ temsil etmiş ve bu kongredeki izlemlerini Muhit’teki okuyucularına aktarmıştır. İlk kurulduğu zamanlar “*sufraj*” (oy) hakkı için çalışan Beynelmilel Kadınlar Cemiyeti programına “*siyasi müsavat*” (siyasi eşitlik) adı altında yeni ve önemli bir faaliyet sahası eklemiştir. Çünkü birçok memlekette kadınlar seçme ve seçilme hakkına kavuşmuştur. Ancak iş bununla bitmemiştir. Bundan başka kadınlara her sahada serbestçe çalışabilme imkânı sağlamak gerekmiştir. Efzayiş Suat Hanım siyasi müsavattan maksadının çoğunlukla

¹⁶¹ “İngiliz İntihabının Neticesi”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz 1929, s.647-649.

¹⁶² Bkz. EK-4

¹⁶³ “Uluslararası Kadın Birliği, her üç senede bir, umumî bir kongre akdederek, idare heyetini seçer ve ertesi devrenin çalışma programını tesbit eder. Birlik kurulalıdan beri 1929 tarihine kadar on bir kongre aktetmiştir. 1902’de Vaşingtonda, 1904’te Berlinde, 1906’da Kopenhagta aktolunan kongrelerde, münhasıran kadınların intihab hakları mevzuu bahsolmuştur. 1908’de Amsterdam kongresi-Bunda da esas itibarile aynı mesele görüşülmüştür. Kadınların intihab hakkına malik oldukları bazı memleketler murahhasları tarafından dikkate değen raporlar okunmuştur. 1909’da Londra kongresi-Fevkalâde surette aktedilen bu kongrede gene umumiyet itibarile intihab meseleleri mevzu olmuş, program haricinde bir miting tertib edilerek, intihab taraftarlarının noktai nazarları dinlenmiştir. 1911’de İstokholm Kongresi-İlk defa olarak şu meseleler müzakere edilmiştir: Kurtulan memleketler, uluslararası kadın seçim meselesine nasıl yardım edebilirler? Seçim hakkının verilmesi kadınların yasama şartlarını ne suretle ıslah etti? Kadınların siyasal firkalara intisabı. 1913’te Peşte kongresi-Bu kongre esnasındaki başlıca hâdise, Uluslararası Seçiciler Birliğinin, kadınların intihab hakkı iddialarına iştiraki olmuştur. 1920’de Cenevre kongresi-Harbden sonra ilk uluslararası kadın kongresidir. Yirmiden fazla memlekette kadınlara intihab hakkının verildiği bu kongrede ilân edilmiştir. 1923’te Roma kongresi-Amerika kadınlarının intihab hakkını kazandıkları bu kongrede kaydolundu. 1926’da Paris Kongresi-Uluslar Kurumunun mesaisine yardım ederek, sulh davasını ilerletmek üzere kadınların, siyasal haklarını nasıl kullanmaları lâzım geleceğini tetkik etmeğe memur daimî bir komisyon teşkili kararlaştırılmıştır. 1929’da Berlin kongresi-Birliğin yirmi beşinci yıldönümü kutlanmış ve bir çeyrek asır zarfında kadınlığın elde ettiği terakkiyat ehemmiyetle kaydedilmiştir.” “Kadınlar Kongresi İçin Hazırlıklar Başladı”, **Cumhuriyet**, 9 Nisan 1935, Salı, s.4.

¹⁶⁴ Bkz. EK-5

iddia edildiği gibi kadını erkekleştirmek veya erkeğin elinden mesleğini almak olmadığını belirtmiştir. Tam tersi kadın, kadın kalmak niyetiyle fakat kadına özgü bir anlayış ve görüşle her alanda insanları mutluluğa ve özgürlüğe erişmek istediğini dile getirmiştir. Kadınların annelik şefkatine vurgu yapan Efzayiş Suat onların kendinden önce çocukları, muhtaçları, açları ve çıplakları düşündüğünü söylemiş ve siyasal eşitlik elde etmekle nüfuz sahibi olacak olan kadınların bu insanlara yardım edeceğinin altını çizmiştir. Beynelmilel Kadınlar Cemiyeti'nin amacının da kadını erkekle eşit bir yere ulaştırarak insanların mutluluğunu temin etmek olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁵

Efzayiş Suat yakın temasta bulunduğu Fransız, İngiliz ve Alman heyetleri oluşturan kadınların özelliklerini ayrı ayrı ele alarak değerlendirmiştir. Henüz seçme seçilme hakkına sahip olmayan Fransız kadınlarını “heyecanlı ve zarif” olarak tanımlarken çoktan bu hakları elde etmiş İngiliz kadınlarını “sakin ve soğukkanlı” olarak tanımlamıştır. Alman kadınlarını ise bu iki milletin kadınlarında daha ayrı bir yere koyarak “her sahada dengeli ve düzenli çalışan kadınlar” olarak nitelemiştir ve *“İşte cihan harbini hazırlayan milletler, şimdi kadınlariyle cihan sulhunü hazırlıyorlar. Birbirlerini öldürmek için erkekleri vaktiyle top, tüfenk, zehirli gazlar kullanırken, kadınlar şimdi ‘müsavat’, ‘ahlak’ ve ‘esasperverlik’ bayrağıyle, birbirine ellerini uzatıyorlar ve kongreler akdediyorlar.”*¹⁶⁶ demiştir.

Kadınların tüm bu çabaları sonuç vermiş; 3 Nisan 1930 tarihli 1580 sayılı yasa ile Türk Kadınına ilk kez belediye seçimlerinde seçme-seçilme hakkı verilmiştir.¹⁶⁷ Kadınlara belediye seçimlerinde seçme-seçilme hakkı verildikten sonra bu konuya dair ilk konferans Ankara Musiki Muallim Mektebi muallimlerinden Afet Hanım tarafından Ankara Türk Ocağında verilmiştir. Mustafa Kemal, Kazım ve İsmet Paşaların, mebusların, kadın erkek bütün Ankara aydınlarının huzurunda verilen bu önemli konferans Muhit dergisinde aynen nakledilmiştir. Afet Hanım sözüne önce çeşitli hükümet sistemleri ile ilgili bilgi vermekle başlamış ve şöyle devam etmiştir: *“Kadının siyasi ehliyetsizliğine mantıki hiçbir sebep yoktur. Bu husustaki tereddüt ve menfi zihniyet, mazinin içtimai bir halinin can çekişen bir*

¹⁶⁵ Efzayiş Suat, “Beynelmilel Kadınlar Konferansı”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:10, Ağustos 1929, s.730-799.

¹⁶⁶ Efzayiş Suat, “Beynelmilel Kadınlar Konferansı”, s.730-799.

¹⁶⁷ **T.C. Resmi Gazete**, 14 Nisan 1930, Pazartesi, 1471.

*hatırasıdır. Hatırasından bahsettiğimiz zihniyet paspas zihniyetidir. ... Türk kadınının belediye intihaplarına iştirak hakkının tanınması: Teşrii Meclise aza intihap olunmak hakkının yakın zamanda tasdik olunacağına şüphesiz, mesut bir mukaddimdir. Türk tarihinin bu devrine kadar, Türk kadınına, çoktan çok layık olduğu bu siyasi hak kini vermek tabiatıyla mazinin istibdat idarelerinden beklenmezdi: fakat, demokrat Türk Cumhuriyetinin bu hususta da, faziletli şiarının yüksek eserini görmek, elbette lüzumundan fazla, gecikmiyecektir.*¹⁶⁸

Konuşmasında seçimin hak mı yoksa vazife mi olduğunu tartışan Afet Hanım, seçimin milli hâkimiyet ilkesinin uygulaması olduğu için “hak” ve aynı zamanda da vatandaşların ortak çıkarlarına karar verirken dikkatli olmalarını gerektiren bir “vazife” olduğunu sonucuna varmıştır. Cumhuriyetin eşitlik ilkesine vurgu yapan Afet Hanım seçim sandığı önünde en cahil biriyle en büyük devlet adamının eşit olduğunu bu yüzden de kadınların bu eşitliğin dışında olmasının doğru olmadığını söylemiştir.¹⁶⁹

Kadınların erkeklerle eşit olduğu ilkesinin kabulünün ardından siyasal anlamdaki ilk fiili uygulamanın gerçekleştirilmesinin müjdesi Ahmet Cevat’ın kaleme aldığı “*Büyük Türk İnkılâbı Bir Merhale Daha İleri*” adlı başyazı ile derginin ilk sayfasından verilmiştir. Yazı, derginin ve dönemin “*kadın hakları*” konusuna olan bakışını yansıtan bir nitelik taşımaktadır. Kadınlara belediye seçimlerinde seçme seçilme hakkının verilmesi “*yeni ve paha biçilemez bir lütuf*” olarak tanımlanmıştır. Bu hakkın verilmesinde Mustafa Kemal Paşa’nın oynadığı öncü rolünün altı önemle çizilmiştir. Yazı da ayrıca kız çocuklarının yıllardır erkek çocukları gibi okullarda okuyup erkeklerin yaptığı meslekleri yapmaya başladıklarından söz edilmiş ve kadınların basın ve eğitim gibi alanlarda gösterdikleri başarılarla dikkat çekilmiştir. Bu noktada siyasi haklarını aramak ve toplumsal faaliyetler gösterme yönünden Türk Kadınlarının erkeklerden geri kalmadığı vurgulanmıştır. Özellikle Kadınlar Birliğinin siyasal eşitlik konusundaki girişimleri ve çabalarının öneminden bahsedilmiş ve hakları teslim edilmiştir. Kadınların Cumhuriyet’e karşı olan minnettarlıklarını bütün özel toplantılarda gösterdikleri gibi gelecek seçimlerde de açıkça oy pusulaları ile gösterme olanağı

¹⁶⁸ “*Afet Hanımın Konferansı*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs 1930, s.6-7.

¹⁶⁹ *A.g.m.*, s.6-7.

bulacağının altı çizilmiştir. Ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkası ocaklarına olan başvuruların çokluğu da kadınların meseleye olan eğilimlerinin kanıtı olarak sunulmuştur. Yazının sonunda kadınlara elde ettikleri tüm bu haklar karşılığında nasıl davranmaları gerektiği de hatırlatılmadan geçilmemiş ve *“Kadınlığın en büyük meziyetlerinden biri de hakiki menfaatlarını takdir etmek ve her iyiliğe karşı kadirşinaslık göstermektir.”*¹⁷⁰ denilmiştir.

Dergide, kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verilmesi sebebiyle İstanbul Kadınlar Birliğinin yaptığı gösteriden bir kareye¹⁷¹ yer verilmiştir. Kalabalık bir kadın grubu ellerinde Türk bayrakları, Türk Kadınlar Birliği flaması ve çelenklerle coşkulu bir manzara oluşturmuştur. Aynı kareye Nezihe Muhittin bir fotoğrafı iliştilererek *“kadın haklarının en eski savunucusu”* notu düşülmüştür.¹⁷²

Muhit’in Mayıs 1933 tarihli son sayısı olan 55. sayısına kadar kadın ve siyaset konusu ile ilgili bir herhangi bir başlığa, yazıya ve makaleye rastlanmamıştır. Derginin son sayısında ise 1933 yılında Beynelmilel Kadınlar Konferansına delege olarak katılan Seniha Sami Hanım’ın görüşlerine yer verilmiştir. Üç yılda bir toplanan kongre büyük bunalım sebebiyle 1932 yılında toplanamadığı için ilk kez olarak bir tetkik konferansı yapılmasına gerek görülmüştür. 18-22 Mart 1933 tarihleri arasında Marsiya’da gerçekleşen konferansa Türk Kadınlar Birliğinden iki temsilci göndermiştir. Seniha Sami konferansta Türk Kadınlarının İslam’dan önce ve sonraki vaziyetleri, tarihteki konumlarını ve Cumhuriyet dönemindeki ilerlemelerinden bahsetmiştir. Konferansın sonunda Alliance’nin programını aynen kalmasına ve gelecekteki temennilerin tamim edilmesine karar verilmiştir:

“1- Kadınların çalışarak maiyetlerini temin etmelerine mümanaat edilmemesi: işsizlik meselesi hakkında ittihaz edilen tedbirlerde cinsin nazarı itibara alınmaması.

2- Kadın ve iki cinsten çocukların ticaretinin önüne geçilmesi için buna sebebiyet veren bilumum müesseselerin kapatılması; her iki cinsten gençlerin fikri ve ahlaki seviyelerini yükseltmek, kendilerinde

¹⁷⁰ Ahmet Cevat, *“Türk İnkılâbında Bir Merhale Daha İleri”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs 1930, s.1-2.

¹⁷¹ Bkz. EK-6

¹⁷² *“Kadınlar Birliğinin Tezahürü”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs 1930, s. 65.

çalışma kabiliyet ve imkânını beslemek ve bu suretle kendi kendilerini korumaya alıştırmak için çalışılması.

3-Silahları bırakma konferansında müsavata riayet edilmesi, milletlerin yeniden silahlanmalarına sebep bırakmayacak surette yardım ve terki teslihata ait tedbirlerin ittihazı: Hususi silah fabrikalarının lağvı, silah ticaretinin beynenmilel kontrol altına alınması (yani silah fabrikalarının devletler tarafından inhisara alınarak harpten menfaat bekliyen hususi ticaretlerin men edilmesi.)”¹⁷³

Seniha Sami Hanım, Fransa’da kadınların henüz siyasal haklardan mahrum olduğunu ve bunun sebebinin de fırkaların kadınların rakip fırkaya oy vereceğinden ve “siyasi müsavata” bozulacağından korkulması olduğunu söylemektedir. Ancak hiçbir memlekette kadınların oy kullanmasının fırkaların muvazenesini bozmadığını belirtmiştir.¹⁷⁴

Türk Kadınlarının siyasal kazanımları bunlarla sınırlı kalmamıştır. 26 Ekim 1933 tarihinde 442 sayılı köy kanununun 20. ve 30. maddeleri değiştirilip¹⁷⁵ 2329 sayılı kanunun çıkarılmasıyla kadınlar köy ihtiyar heyetlerine ve muhtarlığa seçme ve seçilme haklarını elde etmişlerdir. 5 Aralık 1934 tarihli ve 2599 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 10. maddesi; “22 yaşını bitiren kadın-erkek her Türk, milletvekili seçme hakkına sahiptir”, 11. maddesi ise, “30 yaşını bitiren kadın-erkek her Türk milletvekili seçilebilir” şeklinde değiştirilmiştir.¹⁷⁶ Böylece Türk Devriminin önemli bir ayağını oluşturan, kadın modernleşmesi alanında önemli engeller ortadan kaldırılmıştır.

¹⁷³ Seniha Sami, “Beynelminel Kadınlar Konferansı”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:55, Mayıs 1933, s.13-14.

¹⁷⁴ Seniha Sami, “Beynelminel Kadınlar Konferansı”, s.47.

¹⁷⁵ **T.C. Resmi Gazete**, 28 Teşrinievvel (Ekim) 1933, Cumartesi, 2540.

¹⁷⁶ **T.C. Resmi Gazete**, 11 Kanunuevvel (Aralık) 1934, Salı, 2877.

3.3. Aile Yaşamı ve Çocuk Bakımı

Türk modernleşmesi ile toplumsal hayattaki rolü Batılı bir anlayışla yeniden çizilen kadınların aile içindeki ilişkilerdeki yeri de yine bu anlayış çerçevesinde yeniden ele alınmıştır. Bu noktada kadınlardan aile içindeki ilişkilerine önem vererek geleneksel rollerini sürdürmeleri beklenmiştir. Kamusal alana dâhil edilen kadınların okuması, çalışması ve eşleriyle birlikte ortak alanları paylaşması dışındaki en önemli görevinin “annelik” olduğunu vurgusu yapılarak kadınların özel alandaki rollerini yerine getirmesini sağlamak hedeflenmiştir Devrimin ilkelerini halka benimsetmeyi hedefleyen kurucu kadro basınından da bu yönde bir yayın politikası takip etmesini beklenmiştir. Dönemin kadın dergilerinde ve gazetelerinde de buna paralel olarak yayımlanan makale ve yazılarda çalışan kadın imajının yanında kadınların ev kadını ve aile kadını rolünü muhafaza etmesini teşvik eden içeriklere yer verilmiştir. Dergilerde çocuk eğitimi, evlilik, ahlak, ev idaresi, moda çocuk bakımı, terbiyesi ve sağlığı gibi kadınların ilgi ve görev alanlarına giren eğitici ve öğretici konulardaki yazılara ağırlık kazanmıştır.¹⁷⁷

İdeoloji olarak Kemalizm’i benimseyen Muhit dergisinde de benzer başlıklara rastlanmaktadır. Kadın, aile ve çocuk bakımı ile ilgili konular her sayının sonunda yer alan fihristlerde şu başlıklar altında toplanmıştır: Kadın ve Kadınlığa Mütteallik, Kadınlar ve Kadınlara Dair, Kadın Sahifeleri, Ev Hanımı, Cumhuriyet ve Türk Hanımları, Çocuk Sahifeleri, Çocuklar Kısmı, Çocuklar ve Çocukluk İçin, Çocukluğa Mütteallik, Çocuk Bakımı, Çocuk Eğlenceleri, Şen Çocuklar, Gençliğe Dair, İctimai Hayat Meseleleri, İctimai ve İktisadi Yazılar, İctimai Yazılar, İlaveler, Moda, El İşleri, Elbise Kalıpları, Aile Bahçeciliği, Aile Çiçekçiliği, Beden Terbiyesi, Güzellik ve Sıhhat, Sıhhat, Müteferrik ve Terbiye Bahisleri. Görülebileceği gibi, başlıklar her sayıda aynı anlama gelecek şekilde farkı sözcüklerle oluşturulmuş ve bu konuda son sayıya kadarda bir istikrar sağlanamamıştır.

“*Resimli Aylık Aile Mecmuası*” olma ideali ile yayın hayatına başlayan Muhit dergisinde kadının, geleneksel ev ve aile kadını rolünü pekiştirmeye yönelik birçok içeriğe yer verilmiştir. Bununla beraber Cumhuriyet’in idealize ettiği bir diğer kadın

¹⁷⁷ Ayça Gelgeç Bakacak, “*Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C:11, S:44, Güz 2009, s.634.

kimliği olan, kamusal ve ekonomik alanda varlık gösteren, çalışan eğitimli kadın rolünü pekiştirecek içeriklere de yer verilmiş ve çalışan kadınların sorunları ele alınmıştır. Derginin 1., 2. ve 4. sayılarında Belkıs Sami tarafından kaleme alınan “*İş Âlemine Atılmış Bir Genç Kızın Mektupları*” adlı yazı dizisinde yüksek tahsilini yeni tamamlamış olan Selma’nın bir bankada işe başlaması konu edilmiştir. Ailesi Yozgat’a taşınan Selma’nın İstanbul’a ve iş hayatına tutunma çabalarının anlatıldığı mektuplarda, bir yandan bunların başlarda kolay olmayacağı ancak kadınların bu zorlukları zamanla aşarak iş yaşamına adapte olacağı vurgulanmıştır. Mektuplarda ayrıca bankada çalışan diğer kadınlarında konu edilmiş ve bu kadınlardan bazılarının banka için çok önemli pozisyonlarda görev yaptığı belirtilmiştir. Örneğin; bankada müdürün kâtibesi olan kadının bankada ne kadar mühim bir rolü olduğu şu sözlerle anlatılmıştır: “... müdür-i umumiye’nin kâtibesi bankanın en nüfuzlu memuru, müdürlerin de sağ kolu imiş. O olmazsa bankasının işleri beş dakika yürüyemezmiş, bütün müessese intizamını kaybedermiş. Maaşı da o kadar yüksek ki! Tam üç yüz lira!”¹⁷⁸

Dönemin dergilerinde bekâr ve çalışan kadın profilinden ziyade evli, evinin ve sorumluluklarının bilincinde sağlıklı çocuk yetiştirme vazifesi ile yüceltilen eğitimli Türk Kadını imajı yaratılmaya çalışılmıştır.¹⁷⁹ Bu bağlamda Muhit dönemin diğer dergilerinden farklı olan bir kadın profiline yer verdiği söylenebilir.

Dergide, iş bulma konusu ile ilgili bir makaleye de yer verilmiştir. Daha ziyade psikolojik ve idari olan bu mesele hakkında Amerikalı bir uzmanını fikirleri ve tecrübeleri başvurulmuştur. İş başvurusu ve mülakat gibi konularla ilgili tavsiye niteliğinde bilgiler sunulmuştur.¹⁸⁰

Amerika’da iş hayatına atılmış kadınlardan, Teksas hükümetinin en zengin ailelerinden birinin kızı olan Corpus Christi şehri ticaret odasının ilk kadın reisi, Miss Lrline Jones Spoons’in sade bir vatandaş sıfatıyla vazifesini ne kadar başarılı bir şekilde yaptığı anlatılmıştır. Spoons’un işini yaparken erkeklemiş, kaba bir kadın

¹⁷⁸ Belkıs Sami, “*İş Âlemine Atılmış Bir Genç Kızın Mektupları*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:1, 1 Teşrinisani 1928, s.53-56; **Muhit**, Sene:1, Sayı:2, 30 Teşrinisani 1928, s.121-122, 156. **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, s.294-295.

¹⁷⁹ Esra Işık, “*Erken Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergilerinde Kadın İmajı: Ev Kadın Dergisi Örneği*”, **Folklor / Edebiyat**, Yıl:27, Sayı:106, 2021. s. 222.

¹⁸⁰ “*Kendinize İş Bulmağı Bilir Misiniz?*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:8, Haziran1929, s. 614.

olduğu, ince, zarif işlerden hoşlanmadığı veya böyle nazik işleri beceremediği zannedilmemesi aksine benzersiz iş ve idare kabiliyetine sahip olan bu saygın şahsiyetin bütün zarafetiyle erdemlere de sahip ve kadınlığın bütün manasıyla bir kadın olduğunun altı çizilmiştir. Bununla beraber Miss Spoonts için “... bazı işlerin ancak erkekler tarafından layıkıyla yapılabileceğini, bu hakikati kadınların teslim etmeleri lazım geldiğinde tekrar tekrar söyleyerek, bu vazifeleri erkeklerin uhtesine tevdi etmekte zerre kadar tereddüt etmiyor.”denilmiştir.¹⁸¹ Bir yandan kadınların iş hayatında ne kadar başarılı olacakları vurgulanırken bir yandan da kadınların iş hayatındaki varlığının erkekler için bir tehdit olmadığını cinsiyetçi bir şekilde dile getirilmiştir. Yine Amerika Teksas’ta on yedi yaşında olan Miss Bessi Frimen’nin dokuz yaşında babasını kaybettikte sonra ailesini geçindirmek için yaptığı işlerde sağladığı başarıdan bahsedilmiştir.¹⁸² Böylelikle Muhit, Batıyı da takip eden ve yabancı kadınların da iş hayatından örnekler sunan, modernist bir bakış açısı ortaya koymuştur. Bu durum özellikle Türk kadını için başka bir perspektif ve örnek teşkil etmesi açısından oldukça önemlidir.

Muhit’te bunun dışında kadının, ev kadını ve aile kadının rollerine ağırlık veren yazılara ve makalelere de yer verilmiştir. Derginin 2. sayısında yer alan bir yazıda ev kadınlarının sorunlarını çözmek için nasıl bir yol izleneceğini şu şekilde açıklanmıştır: “Her ev hanımının halli müşkül ve sıkıcı vaziyetlere düştüğü zamanlar olduğunu takdir eden ‘Muhit’ karinlerine bu hususta ciddi ve samimi bir surette hizmet etmek istiyor. Ev işlerinde, çocuk bakımında, yemek pişirmek ve dikiş dikmek hususunda tecrübe görmüş hanımlardan müteşekkil bir heyetin, ‘Muhit’ karinlerinden vaki olacak karinlere cevap vermeği ve arzolunacak müşkülleri halletmeğe deruhte edecektir.” Yazıda ayrıca her ay en dikkat çeken soruların ve cevapların, soruyu soranın ismi verilmeden, yayınlanacağı söylenmiştir. Kadınların müşküllerinin yine kadınlar tarafından oluşturulmuş olan tecrübeli kadınlar tarafında çözüleceği vurgulanmıştır.¹⁸³ Bu yazıda dikkati çeken diğer bir nokta da Muhit’in okuyucularını “karin” yani çok yakın kimse olarak nitelemiş olmasıdır. Dolayısıyla

¹⁸¹ “İş Hayatına Atılmış Kadınlardan”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:14, Kanunievvel 1929, s.1095.

¹⁸² “İş Hayatına Atılmış Kadınlar 2- Amerikanın En Hakiki İş Kadınları”, (çev. Mefharet Nazmi) **Muhit**, Sene:2, Sayı:15, Kanunisani 1930, s.1185.

¹⁸³ “‘Muhit’ Ev Hanımlarının Müşküllerini Halletmek İçin Ne Düşünüyor?”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:2, 30 Teşrinisani 1928, s.141.

kadın okuyucularına da yakın bir çizgi takip etmiş ve onların yaşadıkları zorluklara samimiyetle yaklaşmıştır.

Muhit'te "Ev Hanımının Sahifeleri" başlığı altında elma ve limon pide, fondan, tuzlu badem, çikolata, sünger pandispanya, jelâtinli soğuk söğüş, taklit havyar sandviç, sardalya sandviçi, keşkül, krema, pasta, dondurma, lokum, akide şekeri, hurma şekerlemesi, şeker kurabiyesi, üzümlü kurabiye, hindistan cevizli kurabiye, ekler, ayva ve elma peltesi, yumurta yemekleri, balık yemekleri, çorbalar, yaz tatlıları gibi birçok yemek, tatlı ve atıştırmalık tarifine yer verilmiştir.

Muhit'in verdiği yemek tarifleri incelendiğinde derginin geleneksel Türk mutfağından ziyade Batı mutfağına ait tariflere ağırlık verdiği rahatlıkla görülebilir. "Ev Hanımlarının Sahifesi" adlı bölümün altında yer alan yemek tariflerinin yine büyük bir oranı kadın görselleri ile sunulmuştur ve yemek yapma vazifesinin kadına ait bir yükümlülük olduğu imajı çizilmiştir.

Yemeklerle ilgili kadınlara tavsiye veren bir yazıda şu dikkat çekici ifadelerle yer verilmiş:

*"Biz, can boğazdan gelir, deriz. Frenklerin de kalbin yolu mideden geçer, deye bir darbı meselleri vardır. Bunun mânası erkeğini zapt etmek isteyen kadın yemek pişirirken gözünü dört açsın, demeğe de çıkar. Asıl marifet evine yorgun ve bezgin dönen erkeğin yalnız karnını doyurmak değil, onun önüne iştihasını açacak şeyler koymak, yemeğin manzarasıyla keyfini getirmektir. Kapıyı çalarken dün akşamki rostoyu hatırlayarak bugün mutlak soğuk söğüş yiyeceğini tahmin eden erkek daha acıkmadan doymuş, tıkanmış demektir."*¹⁸⁴

Bu yazı özellikle aile içinde eş ilişkilerine dair öğüt niteliği taşıması açısından da dikkate değerdir. Bu bağlamda ev hanımlığının değeri vurgulanmıştır. Böylece kadın ve erkek arasındaki ev içi rollerini geleneksellikten taviz vermeden pekiştirilmiştir.

Daha sonra da yemekleri daha lezzetli olması ve güzel görünmesi için bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bunun dışında su geçirmez cila, lake ve tepsileri

¹⁸⁴ "Eski Ağza Yeni Yemek", **Muhit**, Sene:4, Sayı:44, Haziran 1932, s.69.

temizleme, ince kumaşları sarı boyama, bulaşık sabunundan tasarruf etme, soğan soyarken gözleri yaşartmama, eski tüyleri tazeleme, eski fırçaları yenileme, lame ıskarpinleri temizle,¹⁸⁵ bulaşık yıkama gibi konularda hem pratik hem de aile bütçesine katkı sağlayacak tavsiyeler verilmiştir. Bu bilgiler özellikle dünyada yaşanan ekonomik krizin Türkiye’de de etkilerinin devam ettiği süreçte kadın okuyucular tasarrufa yönlendirmesi açısından dikkate değerdir. Böylelikle Muhit’te, ev kadınlarını yerli ürün kullanma ve tasarruf konularında teşvik edecek içeriklere yer verilmiştir.¹⁸⁶ Bunda özellikle büyük buhranın yarattığı ekonomik kriz ve dönemin ekonomik politikaları etkisi olduğu söylenebilir.

Dergide bir diğer ele alınan konu da çevreye dair verilen bilgilerdir. “Aile Bahçeciliği” başlığı altında bahçenin nasıl tanzim edilmesi gerektiği, aylara göre hangi sebzelerin ve çiçeklerin ekilip dikileceği gibi konularda bilgiler verilerek bahçesi olanların bu alanları değerlendirmesi ve üretim yapması teşvik edilmeye çalışılmıştır.

Muhit’te kadın-erkek ilişkileri, evlilik ve evlilik hayatına dair konular da yer verilmiştir. Bu konu ele alınan tüm içerikler Fransız, İngiliz Alman ve Amerikan basınından alınarak nakledilmiştir. Bu içeriklerinin konusu olan çiftler belli bir eğitim seviyesine sahip erkek ve kadınlardan oluşmaktadır.¹⁸⁷ Dış basın kaynaklı bu yazılar kendi hür iradeleri ile evlenme imkânına sahip olan kadın ve erkekler açısından yol gösterici olabilmesi açısından önemlidir. Ancak bunun da şehirli ve eğitilmiş bir azınlığa tekâmül ettiğini de unutmamak gerekir. Bununla beraber bu içeriklerin tercih edilmesinin bir sebebinin de kurucu kadronun geleneksel geniş aile

¹⁸⁵ “Ev Kadını”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:38, Kanunievvel 1931, s.67.

¹⁸⁶ Ahmet Cevat (Emre), “Tasarruf ve İsrar”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:26, Kanunievvel 1930, s.21. Bkz. “Yerli Mallar”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:21, Temmuz1930, s.165-167, 237.

¹⁸⁷ Örnek yazılar için bkz. *Evlilik Hayatında Şikâyet Ettiğiniz Şey Nedir? 100 Kocanın Anlattıkları*, **Muhit**, Sene:1, Sayı:1, 1 Teşrinisani 1928, ss.24-27; “*Evlilik Hayatında Şikâyet Ettiğiniz Şey Nedir? 100 Zevcenin Söyledikleri*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:2, 30 Teşrinisani 1928, s. 118-120, 155; “*Mesut İzdivaç Mümkün Müdür?*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, ss.203-204; “*Niçin Evleniyorlar*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, ss.187; “*Muvaffak Olmuş İzdivaçlar*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, ss.274-276; “*Nişanlılık Nedir ve Neden Uzun Sürmelidir?*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:8, Haziran1929, ss.616-617; “*Erkeklerin Kadınlarda Kadınların Erkeklerde Bulduğu Kusurlar*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:11, Eylül 1929, ss.860-861; “*Nişan Bozma Modası*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:16, Şubat1930, ss.1227.

düzeninden Batılı tarzda modern çekirdek aile düzenine geçmek¹⁸⁸ için uyguladığı politikaların etkisi olduğu da söylenebilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Muhit'teki temel konulardan birisi çocuk bakımı olmuştur. Her sayıda çocuk terbiyesine, sağlıklı çocuklar yetirmeye dair tavsiyelere, çocukların ruhsal ihtiyaçlarına yönelik oyunlara ve oyuncaklara, çocuk hastalıklarına ilişkin bilgilere düzenli olarak yer verilmiştir. Ayrıca çocuklar için elbise kalıpları verilmiş ve giyim önerilerinde bulunulmuştur. Bunda da elbette ki Kemalist yönetimin sağlıklı nesiller yetiştirmek ve ulus inşasının temellerini sağlamlaştırmak isteği itici güç olmuştur.

Derginin sahibi olan Ahmet Cevat kaleme aldığı bazı başyazılarında çocuk meselesine yer vermiştir. “Çocuk Asrı” adlı yazısında yirminci yüzyılda çocuk eğitime ve terbiyesine ilişkin teorik ve pratik anlamda birçok gelişme yaşandığını ifade eden Ahmet Cevat ortaya yeni bir “*terbiyecilik tarzının*” çıktığını söylemiş ve sözlerini şu şekilde sürdürmüştür:

“Yirminci asır ‘insandanüstün’e sarsılmaz bir inan besliyor, ve bunun için bu günkü insan yavrusuna gelecek insanlığın en kıymetli bir sermayesi -sermaye değil, bir mayası- gibi bakıyor, o mayadan bugün yalnız zihinlerde yaşayan ‘salt hayal’e en kısa bir zaman devresi içinde gerçek bir varlık vermek için fennin şimdiden verdiği bütün vasıtaları kullanmağa çalışıyor.

*Yirminci asır aynı zamanda şiddetle halkçı ‘Demokrat’tır da, Yalnız şunun veya bunun çocuğu için bir terbiye usulü istemiyor; halk kütlelerinin yavrularını, hep birden, dimağca ve bedence, mümkün olduğu kadar açıp genişletmek, en sağlam vücutları en açılmış ve genişlemiş dimağlarla çehizlemek; kütlelerce, milletçe, bütün insan cinsince ‘İnsandanüstün’ü hazırlamak yollarını arıyor.”*¹⁸⁹

Yine Ahmet Cevat tarafından kaleme alınan “Çocuk Meselesi” adlı yazıda çocuk konusu ve Kemalizm’in çocuk politikası değerlendirilmiştir ve “Kemalizm ‘Çocuk mes’elesini’ Türk çocuğuna bizde olmayan hassa ve meziyetleri vermekle

¹⁸⁸ Ayşenur Bilge Zafer, “Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadın”, U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C:14, S:24, 2013, s.123.

¹⁸⁹ Ahmet Cevat, “Çocuk Asrı”, Muhit, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, s.401.

hall edecek! Ve bu dikenli yolda en büyük müşküller çocuklara bizde olmayan yeni bir ruh, yeni bir ma'neviyat vermede çekilecektir.” demiştir. Batılı medeniyetlerindeki kadınların çocuk bakımı konusunda son derece usta olduğunun dile getiren Ahmet Cevat Türkiye'deki çocuk meselesindeki sorunun özellikle iyi çocuk yetiştirebilecek bilinçli ve eğitilmiş annelerin olmamasından kaynaklandığını söylemiştir. Henüz ilkokul öğrenimi bile yaygınlaştırılmayan bir ülkede çocuk koruması ve çocuk bakımının yaygınlaştırılması için büyük bir gayret ve çaba sarf edilmesine ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir.

Çocuk meselesini nüfus, ekonomi, eğitim, maneviyat ve ahlak boyutlarıyla da ele alan Ahmet Cevat, Kemalizm'in *“inkılâpçı tedbirleriyle”* ile bu meselenin çözümüne yönelik birçok adım attığı belirtmiştir. Aşar vergisinin kaldırılması ile çiftçinin omzundaki yükünün azaldığı ve çocukların bu sayede daha fazla gıdaya erişebildiği, harf devrimi ile eğitim ve öğretim yolunun genişlediği bu sayede ilkokul eğitiminin misliyle kolaylaştığını, meslek okullarına önem verildiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda devrimler, istenilen topluma kavuşmanın bir ölçütü olarak ortaya konulmuştur. Bununla beraber bu konunun çözümü için birtakım önerilerde bulunmuştur. Köylünün arazi ve sayım vergisinden muaf tutulmasını, işçi sınıfının hayatının asgari düzeyde güvence altına alacak bir iş kanunu hazırlanması ve emekli aylığı verilmesini, ilkokullara kütüphane açılmasını, annelere rehberlik edecek eserler hazırlanmasını önermiş ve her şeyden önce medeni bir eğitim sisteminin inşa edilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁹⁰ Ahmet Cevat çocuk meselesini nüfus ile ilişkilendirerek *“Bizim için nüfus noksanlığı milli mevcudiyetimizi talluk eden büyük bir tehlikedir”*¹⁹¹ diyerek çocukları bir nevi Türkiye'nin gelecekteki güvenliği açısından kilit bir noktaya oturtmuştur.

Bu bağlamda da Muhit'te kadınları anne olmaya teşvik eden ve anneliği yücelten içerikler yer verilmiştir. *“Anne Olmanın Bahtiyarlığı”* adlı yazı *“Dünyada anne olmak bahtiyarlığı kadar devamlı, onun kadar tatlı, onun kadar değerli bir zevk yoktur”* denilmiştir. Anneliğin bir kadının hayattaki en mühim, en nefis, en tatmin edici devresi olduğu, çocukların en kıymetli, en güzel şeyler olduğu, onları yetiştirme terbiye etmek, onları uzun uzun incelemenin bir milletin en esaslı vazifesi olduğu

¹⁹⁰ Ahmet Cevat, *“Çocuk Meselesi”*, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, s.1-4.

¹⁹¹ Ahmet Cevat, *“Çocuk Meselesi”*, s.1.

dile getirilmiştir.¹⁹² Bu da uzun savaş yılları boyunca azalan nüfusu canlandırmak ve genç nüfusun çoğunlukta olduğu zinde bir toplum yaratmak amacıyla devrim ideolojisinin önemli bir basamağını oluşturmuş ve Muhit de üzerine düşen görevi yerine getirmiştir.

Çocuk terbiyesi hususunda özellikle çocukların anne babadan ayrı başlı başına birer kişiliği olan bireyler olarak değerlendirilmesi üzerinde ısrarla durulmuştur. “Çocuk bir hayal ve gölge değildir. Terbiye bir san’at derecesinde kalır. Çocuk bir şahsiyettir. Herhalde hem kendisinin, hem de hem cinsinin menfaatına muvafık olacak bir tarzı terbiye almak ister. İlk aldığı tesirler namütenahi mühim ve kat’idir. Çünkü insanın hayatı şahsiyetin bu ilk şuaları içinde taayyün etmeğe başlar.”¹⁹³ denilerek bir insanın kişiliğinin oluşmasında çocukluk yılların önemine vurgu yapılmış, çocukların birer mal ya da ebeveynlerin kendilerini gerçekleştirecek bir araç olmadığı, birer birey olduğunun altı çizilmiştir.

Çocuk terbiyesinin esasının sevgi olduğu ifade edilmiş ve “... anne bilmelidir ki kucağındaki çocuk insanın bütün kuvvei-hayatiyesini nefsinde sığıştırmış bir insan çekirdeği, daha doğrusu bir insan tomurcuğudur. İlk işinizin onun yalnız cismine hizmet etmek olduğunu zann etmeyiniz. Ona, alabileceği en iyi terbiyeyi verebilmek için daha doğduğu günden itibaren onunla kalb kalbe bağlanınız. Çünkü çocuk her şeyden evvel ve bütün hislerden evvel senpati ister. Sevmeyi bilememek ve anlatamamakla beraber yine en çok sevmeye muhtaçtır.”¹⁹⁴ Aynı zamanda anne babaların doğal olarak çocuklarını yalnızca sevdiğini anlamakta ise yetersiz kaldığı dile getirilmiştir.

“Evlat Terbiyesinde Muvaffakiyetli Anne ve Babalar”, “Büyük Âlim Çocuğunu Nasıl Yetiştiriyor”, “Altı Kızımızı Nasıl Büyüttük?” başlıklı dış basın kaynaklı yazılarda Batılı ailelerin çocuklarını yetiştirirken edindikleri tecrübeleri bir nevi tavsiye niteliğinde Muhit okurlarına sunulmuştur. İlk yazıda çocuk yetiştirirken asıl mühim olan şeyin çocukların kendi hareket tarzından ziyade anne ve babanın çocuğa rol model olan halleri olduğu ifade edilmiştir ve “Çocuğun nefesine karşı itimat-kâr olması da aynı derecede mühimdir. Ebeveyn çocuklarında bilhassa bu

¹⁹² “Anne Olmanın Bahtiyarlığı”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, s.408-414.

¹⁹³ “Çocuk Bir Gölge Değil Şahsiyettir”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, s.417-419.

¹⁹⁴ Mustafa Şekip, “Annelerle Hasbihal”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, s.7.

hissin inkişafının çalışmalı ve onları karar sahibi olarak yetiştirmelidirler.” denilmiştir.¹⁹⁵ İkinci yazı özellikle bir babanın kızını yetiştirirken onun bakımı ve ihtiyaçlarıyla bizzat ilgilenmesini konu alınmış ve çocuk bakımının yalnızca annenin değil aynı zamanda babanın da sorumluluğu olduğu vurgulanmıştır.¹⁹⁶ Son yazıda ise çok sayıda çocuk sahibi olmanın dışarıdan acınacak bir durum gibi algılandığını ancak bu durumdan asla şikâyetçi olmadıkları dile getirilmiştir.¹⁹⁷

Çocuk konusunun çok boyutlu bir şekilde ele alındığı dergide, değinilen başka bir konu da beslenme olmuştur. Çocukların beslenmesinin ciddiyetle düşünülerek makul bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtilerek çocukların hangi yaşta hangi besinleri tüketebileceklerine dair önerilerde bulunulmuştur. Özellikle yeni doğan bebekleri anne sütü ile beslemesinin önemi anlatılmış ancak herhangi bir sebepten dolayı anne sütünden mahrum kalan çocukların da ne şekilde besleneceğine dair tavsiyeler verilmiştir.¹⁹⁸ Okula giden çocuklar için kahvaltının hayati bir önemi olduğu vurgulanmıştır. Okula giden çocuklar için beslenme çantasına koyulabilecek yemek tarifleri verilmiştir. Çocuk yemeklerini hazırlarken kaynatma yönteminin vitaminleri öldürdüğünden mümkünse buharda pişirilmesini veya az kaynatılması önerilmiştir.¹⁹⁹ Çocuklarda asri bir hastalık olarak tanımlanan iştahsızlık için de bir dizi öneride bulunulmuştur. İştahsızlık sorunun yemeği kıt ailelerde değil de özellikle yemeği bol olan ailelerde görüldüğünün altı çizilerek bunun kabahatinin annelerde olduğu söylenmiştir. İştahsız çocukların öncelikle doktora götürülerek fiziki bir hastalık olup olmadığına muayene ettirilmesi önerilmiştir. Eğer çocukta fiziksel bir hastalık varsa bunun tedavi edilmesi eğer yoksa çocuğun yemek saatini değiştirilmesi, yemekleri sevdiği tabaklarda servis edilmesi gibi yemeği zevk alabileceği bir hale getirilmesi tavsiye edilmiştir.²⁰⁰ Bu öneriler aslında günümüzde de geçerliliğini taşıyan ve faydalı olabilecek bakış açıları olması açısından dikkat çekicidir.

¹⁹⁵ “Evlat Terbiyesinde Muvaffakiyetli Anne ve Babalar”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, s.380.

¹⁹⁶ “Büyük Âlim Çocuğunu Nasıl Yetiştiriyor”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, s.520.

¹⁹⁷ “Altı Kızımızı Nasıl Büyüttük?”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:27, Kanunusani 1931, s.66.

¹⁹⁸ “Çocuk Bakımı”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, s.312-313.

¹⁹⁹ “Çocukların Gıdası”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:48, Teşrinievvel 1932, s.44, 47.

²⁰⁰ “Çocuk Bakımı-İştahsızlık”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, s.392-393.

Diğer yandan da çocuklar için arkadaşları ile serbestçe oynamanın gıda kadar mühim ihtiyaç olduğu²⁰¹ ifade edilerek öğretim yöntemlerinin cazip olmadığı, yorucu ve zahmetli olduğu vurgulanmıştır. Çocukların hareketsizliğe mahkûm edilmenin onların tabiatına zıt olduğu, çocukların açık hava hayatı ile beden hareketlerinin ihmal edilmesi eleştirilmiş ve “Çocuk için iyi gıda, bol hava ve kanın tam devranı fizyolojik bir zarurettir. Çocuğun bedenini ihmal ederek sadece kafasını bilgi deposu haline sokmağa çalışmak, mezara girecek bir adamı süslemeğe benzer!” denilmiştir.

Beden eğitimini temel alan bir pedagojinin lüzumunun kabul edilmesi ve buna göre okul ve terbiye sahasında kökten bir devrim yapılması gerektiği söylenmiştir.²⁰² Çocuklara hayatlarının ilk gününden itibaren yaptırılacak olan egzersizin kas gelişiminin kuvvetlendireceği söylenmiştir. Ayrıca çocuklar her gün güneş banyosu yaptırmanın sağlıkları için son derece önemli olduğu vurgulanmıştır.²⁰³ Bebeklerin hassas cildi için bakım önerilerinde bulunulmuştur.

Ayrıca, okula başlayan çocukların bulaşıcı veya fiziksel bir hastalığa sahip olup olmadığına dair rapor istenirken zekâ ve karakter yönlerinden muayenelerinin ihmal edildiği belirtilmiştir. Bu yüzden birçok öğrencinin kendi yaşlarındakilerle birlikte dersleri takip etmekte zorlandıkları için sınıfta kaldığı, özgüvenlerinin sarsıldığı, intihar girişiminde bulunduğu veya okulu bırakarak toplum için tehlike arz eden bir hale büründürdüklerinin altı çizilmiştir.²⁰⁴ Bu da aslında toplum sağlığının yanı sıra huzurunun da sağlanması açısından çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiğini göstermesi açısından belirtilmeye değerdir.

Özel durumu olan çocuklarla ilgili de şu önerilerde bulunulmuştur: “İleri memleketlerde, mektep tedrisatından istifade edemiyen anormal çocuklar için, hususi sınıflar açılmaktadır. Hatta, anormal çocuklara mahsus sınıfların mevcudiyeti umumiyetle, normal sınıfların iyi organize edildiğine de delil olarak kabul olunuyor. ... Anormal çocuklar mes'elesindeki şuur, ve bu mes'eleye karşı gösterilen alaka, o memlekette terbiye işlerinin tekamülile mepsutan mûtenasıptir. Anormal çocuklar

²⁰¹ “Çocuk ile Anne Arasındaki Rabıta”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:11, Eylül 1929, s.874

²⁰² Nevzat Mahmut, “Bedeni Esas Tutan Bir Pedagoji Terbiye Sistemi”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz1929, s.664-665.

²⁰³ “Bebeğin İdmanı”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:26, Kanunievele 1930, s.70-72.

²⁰⁴ Fahrettin Kerim, “Mektepte Çocukları Sınıfta Bırakan Sıhhi Sebepler”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs1930, s.19.

için ayrı sınıflar açmakla, normal sınıfların hem talebesini hem muallimlerini ölü bir yükten kurtarmış oluyoruz.”²⁰⁵

Çocuklar için münasip cezalar arayan, yaptıkları herhangi bir yaramazlığı yana yakıla anlattıktan sonra “*Şimdi böyle bir hal karşısında kalsanız ne yaparsınız ?*” diye akıl danışan annelere “*verilecek en musip cevap: ‘Böyle bir hal olmamalı idi’ den ibarettir. Asri psikologlar, ana babanın, yeni cezalar değil, cezaya sebep olacak şeyleri kaldırmak çaresini aramaları lazım geldiği kanaatindedirler. Cezaların çoğu nahak yere tatbik edilmektedir. Mamefi bir çocuk hakkında dört, alt veya daha büyük yaşta ceza ihtiyacını kaldırmak için, hemen doğduğu andan itibaren kendisine a’zami müsamaha ve hüsnü-niyet gösterilmeli, ve islahtan ziyade irşat arzusu ile mücehhez bulunmalıdır.*”²⁰⁶ denilmiştir.

Muhit’te aile mutluluğu meselesi aynı zamanda bir çocuk meselesi olarak ele alınmış, onların sağlığı, eğitimi, hayattaki başarıları başlı başına bir mevzu olarak değerlendirilmiştir. Çocukların başarılı ve mutlu olmaları için iyi bir eğitim vermenin gerekliliği sürekli vurgulanmıştır. Çocukların vücut temizliği, eğitimine ve beslenmesi özen gösterilmesinin altı çizilmiştir.²⁰⁷

Muhit’te çalışan annelerin yaşadığı zorluklara dikkat çeken bir yazıda kadınların en önemli vazifesinin annelik olduğu şu sözlerle hatırlatılmıştır: “*Bütün bu pek faal hanımların hakiki hissiyatı araştırılacak olsa hepsinin en mes’ut dakikalarını çocuklarına hasr edebildikleri zamanlarda idrak ettiklerinde şüphe yoktur: bir kadının hakiki saltanatı yurdu, ve en kıymetli süsü de ‘anneciğim’ deye boynuna sarılan güzel bir çocuğun tonbul kollarıdır.*”²⁰⁸

Cumhuriyet’in ilk yıllarında kurucu kadro toplumun temel birimi olan aileye çağdaş bir mahiyet kazandırmayı ve bu aileden uygar bir nesil yaratmayı temel bir hedef olarak benimsemiştir. Yaratılmak istenen yeni Türk ailesi görünümünün Osmanlı aile yapısından tamamen farklı olmakla beraber kendine özgü kültürünü de içinde barındıran Batılı modern ve yeni bir yapıda olması amaçlanmıştır. Bu bağlamda da yeni bir anne ve baba görünümü yaratılırken bir yandan da ebeveynlerin

²⁰⁵ Nevzat Mahmut, “*Anormal Mektep Çocukları*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, s.438.

²⁰⁶ Helen K. Chemplin, “*Çocukları Cezalandırma Meselesi*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, s.30.

²⁰⁷ J. Tomine, “*Çocuk*”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:40, Şubat 1932, s.50.

²⁰⁸ Seniha Sami, “*Annelerin Çalışması*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:35, Eylül 1931, s.70-71.

çocuklarına karşı olan görevleri, verecekleri eğitim, iletişim yöntemleri ve yaklaşım biçimleri gibi konularda yeni esaslar belirlenmiştir. Özellikle Batıda yapılan çocuk pedagojisi konusundaki çalışmalar yakından takip edilmiş ve çocukların terbiye ve talimlerinde bu yöntemlerin kullanılması dönemin basın ve yayın faaliyetleri ile ebeveynlere benimsetilmeye çalışılmıştır.²⁰⁹ Muhit dergisi de yayın hayatı boyunca ülkenin geleceği olarak addedilen çocukların eğitimini ve gelişimini destekleyecek ve ebeveynleri bu konularda bilinçlendirecek bir tarzda bir yayın anlayış takip etmiş ve çocuğu ailenin merkezine konumlandırmıştır.

3.4. Giyim Kuşam ve Moda

Cumhuriyet'in ilanından sonra giyim kuşam anlamında ilk radikal değişim erkeklere yönelik olarak 1925 yılında ilan edilen Şapka Giydirilmesi Hakkındaki Kanun ile gerçekleşmiştir. Kadınların giyim kuşanma dair doğrudan ya da yasal olarak bir müdahalede bulunulmasa da Mustafa Kemal Paşa 28 Ağustos 1925 tarihinde İnebolu'da yaptığı konuşmasında kadınların peçelerini atmasını istemiştir.²¹⁰ Bunun dışında da kadınları giyim kuşam konusunda değişime ikna etmek için basın bir araç olarak kullanılmıştır. Basında kadınlar arasında şapka kullanmanın olumlu karşılandığına dair haberlere yer verilmiştir. Yine bu süreçte hem Mustafa Kemal Paşa'nın açıklamalarında hem de basında "Yeni Türk Kadını" söylemi sıklıkla kullanılmıştır. Dönemin gazete ve dergilerinde Batılı tarzda giyinmiş kadın fotoğraflarına yer verilerek Türk Kadınları bu tarz giyinmeye özendirilmek istenmiştir.²¹¹

Muhit'te kadın kıyafetlerinin uğradığı değişim ele alınmıştır. 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'da kadınların ev dışındaki kıyafetinin çarşaf olduğu, şehirli kadınlar arasında nadiren تنها sokaklarda peçe giyilmediğini ifade edilmiştir. Kışın en soğuk günlerinde bile kadınların manto ile sokağa çıkmasına müsaade edilmediği söylenmiştir İstanbul'da kadınların ancak küçük bir zümresinin 1917 kışında manto ile sokağa çıktıkları ve peçelerini atabildikleri belirtilmiş ve. *"Bugün cumhuriyet idaresinin temin ettiği şahsi hürriyet sayesinde, Türk kadınları serbest serbest garp*

²⁰⁹ Gül Çakır, **Atatürk Dönemi'nde Çocuk, Kadın ve Aile Algısı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2019, s.87, s.89-90.

²¹⁰ İnebolu'da Bir Konuşma 28.8.1925", **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.II. , s.221.

²¹¹ Yellice, *a.g.m.*, s.341.

medeniyetinin en ileri mümessili milletlerin kadınlar gibi başında şapka, arkasında manto, etekleri diz kapakları hizasında, sokağa çıkabiliyor, ise bir saygısız söze, ne de bir takibe maruz kalıyor. Fakat Anadolu'nun her tarafında bu şahsi hürriyet ruhu henüz nüfuz etmiş değildir. Medeni şehir hayatına taammüm edemediği yerlerde kadın hala kendi kendini, kendi şeref ve namusunu idareye gayrilâyık bir mahluk gibi telakki ediliyor. Yüzünü gözünü açıp tabiatın zıyasını görmesine müsaade olunmıyor. Hâlbuki o kadın yazın kızgın güneş şuaları altında, tarlada didinerek yediğimiz ekmeği yetiştiriyor: inekleri sağıyor, ev işlerini görüyor. Bundan fazla olarak gürbüz Türk çocuklarını doğurarak vatanın bütün hayat kudretini yaratıyor... Kadın yeni Türk cemiyeti içinde, ve Türkiye Cumhuriyetinin her tarafında içtimai ve iktisadi mevkiile mütenasip olarak şahsi hürriyetini de ele geçirecektir. ²¹² denilmiştir.

Muhit her sayısında verdiği elbise kalıpları ile modern kadın giyiminin detaylarını vererek kadınların sosyal, siyasi ve iktisadi yaşama katılımını sağlayacak temeli oluşturmaya çalışmıştır. Aynı zamanda verilen elbise kalıpları sayesinde kadınlara evde üretim yapması desteklenmiş ve tasarruf yolu açılarak aile bütçesine katkıda bulunulmuştur. Muhit'te verilen elbise kalıpları şu kıyafetlere yöneliktir: Çocuk paltosu ve pantolonu, manto, bluz, ceket, erkek çocuk elbisesi, alt tarafı çan şeklinde genişleyen kloş etek, tek parça elbise olan yazlık rob, yazlık şapka, tayyör üzerine giyilecek ceket, zarif kolsuz yaz elbisesi, yazlık hanım mantosu, iki güzel sokak elbisesi, iş elbisesi, müsamere elbisesi, son moda rob, bere, pardesü, yazlık bluz, elbise takımı, sonbahar elbisesi, şapka, kostüm, gelinlik, çamaşır, korse, manto altına giyilecek elbise ve pijama.

Dergide metot dersleri başlığı altında beden ölçülerinin nasıl alınacağı²¹³, patron²¹⁴ çıkarmaya gerek duymadan elbise kalıbının nasıl çıkarılacağı²¹⁵ tarif edilmiş ve biçki-dikiş konusu ile ilgili ipuçları verilmiştir.

Muhit'in moda sayfalarında yer alan elbise modellerinin büyük bir kısmı Fransız terzilerin koleksiyonlarında seçilmiş ve Türk Kadınına tamamen Batılı bir görünüm kazandırılmaya çalışılmıştır. 1928 yılının son aylarında yayın hayatına

²¹² “Kadın Kıyafetlerinin Uğradığı Değişimler”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, s.249-250.

²¹³ “Metot Dersleri”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:44, Haziran 1932, s.73.

²¹⁴ **Patron:** Terzilikte, bir giysi örneğindeki parçaların biçimine göre kesilmiş olan ve bir kumaşın üstüne konularak onun biçilmesine yarayan, biçki kalıbı olarak kullanılan kâğıt.

²¹⁵ “Metod Dersleri”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:46, Ağustos 1932, s. 65.

başlayan Muhit'te, 1920'lerin sonlarında ve 1930'ların başlarında, Türk Kadını dönemin modası hakkında bilgilendirmiştir. Aynı zamanda hangi kıyafetin hangiyle giyileceği, gidilecek olan mekâna ve günün saatine göre hangi kumaşın ve modelin tercih edilmesinin uygun olacağı gibi temel giyim konusu ve şıklık ile ilgili tüyolara yer verilmiştir.

Dergideki bir yazıda da şıklığın tanımı “*elle tutulamayan zevk ile seyredilen*” şeklinde yapılırken, şıklığın zenginlikle alakası olmadığı, bunun elbiseyi taşımak ve yürüyüş ile ilgili olduğu belirtilmiştir.²¹⁶

Yine aynı yazıda, büyük terzilerin koleksiyonlarının gayet basit ve sade olduğuna dikkat çekilmiş ve hiçbir elbisenin süslenmek arzusu ile lüzumsuz yere abartılmadığı belirtilmiştir. Giyimde yeni bir unsur olarak ön plana çıkan şapkaların seçimi hususunda nelere dikkat edilmesi gerektiği açıklanmıştır. Öncelikle şapkanın rengi, eğer doğrudan doğruya elbisenin veya mantonun rengine değilse ya çantada, ya çorapta, ya eldivende, mümkünse her üçüyle de aynı rengin tercih edilmesi önerilmiştir. Tabii bunun tamamen bir zevk meselesi olduğunun da altı çizilmiştir. Ancak elbise ve şapka sayısı sınırlı ise basit, sade ve göze çarpmaya renklerin tercih edilmesinin “*kat'i olan bir kaide*” olduğu söylenmiştir.²¹⁷ Muhitteki şapka modelleri²¹⁸ de incelendiğinde son derece sade olduğu görülebilir.

1929 yılının ilk aylarında elbise modellerinde sade ve düz hatlar tercih edilmiştir. Kumaş olarak gece için kadife, ipekli bir kumaş türleri olan krep saten²¹⁹, krep roman, benekli ve beneksiz tüller, akşam için kadife, krep saten ve ince yünler rağbet görmüştür. Çay elbiselerinde yenilik olarak asimetrik kesim etekler, uzun şal gibi sarılan yakalar ve belde geniş bir büzgü toplanılan bolluklar kullanılmıştır.²²⁰ Akşam elbiselerinde ise omuzda bir çiçek veya belde eteğe geniş, tek bir noktadan

²¹⁶ “*Son Elbise ve Şapka Modelleri*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisanı 1929, s.226-227.

²¹⁷ “*Son Elbise ve Şapka Modelleri*”, s.227.

²¹⁸ Bkz. EK-7

²¹⁹ Krep, çok bükümlü ipliklerden yapılmış ince bir kumaş türüdür. **Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük**, II. Cilt, s.1392.

Türkiye’de açılan Altın Mekik Farikasında, Avrupa üretimin olan krep kumaş türlerine karşılayacak şekilde yerli krep türü kumaşlar üretilmiş bunlara; Krep Saten, Krep Ankara ve Krep Gazi gibi adlarla verilmiştir. “*Yerli Mallar*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:21, Temmuz 1930, s.167.

²²⁰ “*Son Modellerde Sade ve Düz Hatlar Sürüyor*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, s.308.

bolluk veren ve bir çeşit pile olan, geniş godeleri tutan büyük taş tokalar kullanılmıştır.²²¹

Bahar ayları için pardösüler ve hafif mantolarda çizgili İngiliz kumaşları tercih edilmiştir.²²² Yaz aylarında eteklerin bolluğunu sağlamak için arkada, diz kapağından aşağı geniş volanlar (giysinin uç kısımlara daire şeklinde kesilerek eklenen kumaşlarla elbiseye yaratılan hareket) ve godeler kullanılmıştır. 1928 yazına nazaran beller biraz daha yukarıda, etekler biraz daha uzun tutulmuştur. Özellikle gece elbiselerinde arkadan çok geniş ve çok uzun godeler ve volanlar sayesinde asimetrik ve akışkan bir hat elde edilmiştir. Resmi elbiselerin etekler de ise, yüksek ve düz bir bel ve diz kapağından aşağı genişleyen, prenses biçimi kullanılmıştır. 1929 yılını en çok kullanılan ve en şık addedilen rengi beyazdır. Beyazdan sonra siyah, kırmızı ve sarı sezonunu tercih edilen diğer renkleri olmuştur.²²³

Yaz aylarında tenis ve diğer sporlar için kolsuz elbise modellerinde pamuklu ve kabartmalı bir kumaş olan pikeye önemli bir yer verilmiştir.²²⁴ Yazın son aylarındaki modellerde bellerin yukarı çıkması temelleşmiş bir unsur haline gelmiştir. Yaz boyu rağbet gören ceket ve etekten oluşan ensembler (ya da tayyör) bazen elbisenin içinde bulunan bir renkten fakat farkı bir kumaştan, bazen de elbisenin kumaşından bir ceket veya pardösü ile yapılmıştır. Büyük bir kürk yakalara gelecek şekilde kullanılmıştır. Şehir elbiseleri ile giyilen şapkalar başını biçimini sık sıkı takip eden ve bir kulak üstüne inene fötrler ve hasırlar; ince yazlık elbiselerle giyilen şapkalar ise kenarlı, bazen de gayet geniş kenarlı ve ince hasırlar tercih edilmiştir.²²⁵

1929 senesinin kış modasının genel hatları önceki birkaç seneye nazaran tamamıyla değişmiştir. Beller yukarı bel yerine çıkmış, etekler uzamış, gerek mantolara gerekse elbiseler “prenseler” denileni yani bedene oturtulmuş belde aşağı genişleyerek uzun bir etekten oluşan hat tercih edilmiştir. Garnitürlerde, elbiselerin ayrıntılarında önceki mevsimlerde hüküm süren erkekçe sadelik yerini muhteşem

²²¹ “Akşam Elbiseleri”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, s.394.

²²² “Mantolar”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, s.395.

²²³ “Bu Seneni Yaz Modellerinde En Çok Ehemmiyet Elbiselerin Arkalarına Veriliyor”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:8, Haziran1929, s.634-635.

²²⁴ “Tenis İçin”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz1929, s.713.

²²⁵ “Yaz Sonu Modelleri Son Bahar Modellerinin Alacağı Cereyanı Gösteriyor”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:10, Ağustos 1929, s.796-797.

kumaşlara, girift bıçki hünerlerine volanlara, eşarplara bırakmıştır. Geçen mevsimlerde de rağbet gören talep gören ensemble denilen takımlar kış aylarında da kendine genişçe yer bulmuştur. Resmi akşam ve gece tuvaletlerinde bu takımlar en muhteşem kumaşlarla, ipekli kadifeler, renkli ve desenli bir baskı tekniği ile olan emprime ile pamuk ve ipek karışımı bir kumaş türü olan vualler, krep satenlerle yapılmıştır. Takımların mantoları da çeşitli ihtiyaçlar için çeşitli boylarda kullanılmıştır. Gece mahsus kumaşların akşam çay elbiselerinde kullanılarak modada daha süslü olmaya doğru bir adım daha atılmıştır. Etek boylarında da geçmiş senelere nazaran epey değişmiştir. Gündüz için etekler diz kapağından on-on beş santimetre aşağıda, çay elbiselerinde epeyce daha uzun, diz kapağıyla ayakların arasındaki mesafenin yarısına kadar, gece elbiseleri ise ayaklara kadar uzanmıştır. Bu sezonda siyah ve beyazdan sonra kahverengi, mavi ve yeşil tercih edilmiştir. Şapkaların neredeyse tamamı kenarsız alından yukarı çıkıp yüzü açık bırakan sonra kulakların üstüne inerek arkada toplanan hatlar kullanılmıştır.²²⁶

1929 kış modellerinde kürkler kendisine genişçe bir yer bulmuştur. Kürkler koleksiyonlarda siyah, bej ve bejrose renklerinde kısa tüylü olarak kullanılmıştır.²²⁷

Muhit'te 1930 yılının ilk aylarında Paris'ten gelen bazı moda mecmualarında kış aylarında yerleri süpüren elbise ve etek modası eleştirilmiş ve modaya körü körüne baş eğmenin zamanının geçtiği dile getirilmiştir. Yerlere kadar uzanan eteklere ne dans etmenini ne de sokakta yürümenin mümkün olduğu ve tehlikeli birçok duruma neden olacağı belirtilmiştir.²²⁸

1930 senesinde tasarruf etmenin kılıksız olmak anlamına gelmeyeceğini dile getiren yazılara yer verilmeye başlanmıştır. Bunda elbette büyük buhranın yarattığı ekonomik krizin etkileri olduğu söylenebilir. Para harcarken beyni ve zevki kullanılırsa aynı paradan iki kat istifade edilebileceğinin altı çizilmiştir. Sınırlı bütçeli fakat iyi giyinen, müsrif fakat kılıksız birçok kadının olduğu söylenmiş ve 1930 senesinde giyim meselesinde bütçe dostu ve çok masraf yapmayı engelleyecek

²²⁶ "Mevsimin Yeni Hatları Taayyün Etmeye Başladı", **Muhit**, Sene:2, Sayı:14, Kanunievvel 1929, s.1116-117.

²²⁷ "Kürkler", **Muhit**, Sene:2, Sayı:13, Teşrinisani 1929, s.1035.

²²⁸ "Uzun Etekler", **Muhit**, Sene:2, Sayı:15, Kanunisani 1930, s.1198-1199.

fikirler verileceği belirtilmiştir. Elde olan eski giysilerin ne şekilde değerlendirilebileceği anlatılmıştır.²²⁹

Muhit'te 1930 yılı boyunca Paris'teki moda akımları yakından takip edilmeye devam edilmiş aynı zamanda da yerli kumaş kullanımı teşvik edecek ifadeler kullanılmıştır.²³⁰ Daima değişen ve değiştikçe her zevke uygun bir yeniliğe bürünen modaya uygun yeni elbise modellerine de yer verilmiştir. Bu yeni modellerde dar kollar, büzgülü, dalgalı dantel ve eşarp yakalar, asimetrik kesim etek uçları kullanılmıştır.²³¹ Bluzların yakalarında sürmekte olan gemici yaka modeli ile beraber düz, dantelli ve benekli kumaşlardan yaka önerilerinde bulunmuştur. Sert tayyörler ile giymek pileli bluzlar ve çiçekli kolsuz bluzlar modelleri verilmiştir.²³² 1930 senesi boyunca etek ve bluz modelleri ön plaka çıkmıştır.²³³

Muhit'te 1929 yılının sonlarına doğru daha süslü olama yönünde bir ivme kazanan moda özellikle 1930'ların başında ekonomik koşullar sebebiyle tekrar sade ve düz hatlarına dönmeye başlamıştır. Dergi yayın hayatının sonuna kadar aksesuarlarla ilgili detaylardan ziyade elbisenin ana bölümleri olan yaka, kol kapağı ve boyunbağı gibi parçaları ile nasıl tamamen değiştirilebileceğine dair tüyolara yer verilmiştir.²³⁴

Muhit'te 1931 yılı boyunca moda ile ilgili tüyolara, haberlere ve elbise modellerine yer verilmeye devam edilmiş ancak Paris moda akımları ve Fransız tarzlarının koleksiyonlarına dair yapılan atıflara yer verilmemiştir.

Her giydiğini yakıştıran kadınların en önemli özelliğinin kendi yüz tiplerini tanımaları olduğu vurgulanmış ve hangi yüz tipine hangi dekoltenin uygun olduğu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.²³⁵ 1931 yılında şallar tekrar moda haline gelmiştir. Geçmiş yıllara göre hafif ve zarif şekillerde, elastik ve dökümlü bir duruşa sahip

²²⁹ "Moda", **Muhit**, Sene:2, Sayı:16, Şubat 1930, s.1274-1275.

²³⁰ "İlkbahar Pardesüleri", **Muhit**, Sene:2, Sayı:17, Mart 1930, s.1355.

²³¹ "Modanın Yenilikleri", **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, s.1436.

²³² "Güzel Bluzlar", **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, s.1437.

²³³ "Etek ve Bluzlar", **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs1930, s.74-75.

²³⁴ "Moda", **Muhit**, Sene:3, Sayı:25, Teşrinisani 1930, s.71

²³⁵ Emine Saffet, "Dekoltenizi Yüzünüze Uydurunuz", **Muhit**, Sene:3, Sayı:28, Şubat 1931, s.70.

ipekli bir kumaş olan, krepdöşinlerden²³⁶ yapılan şallar büyük saçaklı ve çeşitli nakışlarla işlenmiş olarak tercih edilmiştir.²³⁷

1930 senesinde eleştirilen uzun etek modellerinin yerinin makul boyda etek modelleri almıştır. Bel yeri ise geçmiş senelerde olduğu konum olarak bel hizasını korumuştur. Kol şekillerinde göze çarpacak değişiklikler gerçekleşmiştir. Kumaşın kat kat dökümlü şekilde dikilmesiyle oluşan, bol drape kollar yeniden moda olmuştur; yaz için ise pratik ve zarif bir model olan kısa balon kol moda tercih edilmiştir. Dirseğin üstü süslü kollar ve eldivenlerde 1931 senesi modasına yön vermiştir.²³⁸

1931 yaz modasının esas hatların gösteren modeller ise tunikli elbiseler ve kazaklar olmuş²³⁹ ve elbiseler tekdüzelikten çıkıp renklenip çeşitlenmiştir.²⁴⁰ Sezonun sonbahar modelleri ağırlıklı olarak görseller üzerinden tanıtılmış ve önceki yıllar göre büyük değişimler göz çarpmamaktadır.

1932 yılının kış modasında yeni kollar ve yakalar ön plana çıkmıştır. 1930 yılında olduğu gibi yerli kumaş vurgusu sıklıkla dile getirilmiştir. Kontrastlı iki renkli yerli kreplerden yapılan elbiseler moda olmuştur. Elbiselerde yeni geniş omuz modelleri tercih edilmeye başlanmıştır.²⁴¹ Dağ Modası başlıklı bir yazıda *“Memleketimizde ilerlemiş bulanık trikotaj bu kıyafetlerin yapılmasına müsaittir. Külotların kumaşları da yerli dokumadan yapılabilir.”*²⁴² denilerek yerli üretim de desteklenmiştir.

Bahar aylarında manto altına giyecek elbiseler çiçekli kreplerde, düz renk ipeklerden elbiselerle düz renk eşarplar, kravatlar, kuşaklar kontrast yaratılabileceği söylenmiştir.²⁴³ Yine bu sezonda krepler, kareli yünlü, ince yünlü, çizgili, benekli kumaşlar ve şifon ön plana çıkmıştır. Giysilerin göğüs ile omuz arasında kalan bölümüne eklenen bir parça olan, robalar oldukça geniş kullanılarak daha geniş omuz

²³⁶ Krepdöşin ya da Çin krep

²³⁷ “Şal Modası”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:28, Şubat 1931, s.70.

²³⁸ “Moda Haberleri”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, s.75.

²³⁹ “1931 Modasının Esas Hatlarını Gösteren Modeller”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, s.74.

²⁴⁰ “Bu Yaz Modalar ı Yeknasaklıktan Çekiniyor”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:33, Temmuz 1931, s.33.

²⁴¹ “Yeni Kış Modaları Yeni Kollar; Çok Yakışan Yakalar”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:39, Kanunievvel 1932, s. 68-69.

²⁴² “Dağ Modaları”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:40, Şubat1932, s.49.

²⁴³ “Manto Altına Giyilebilecek Elbiseler”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:41, Mart 1932, s.70.

ve ince bel görünümü elde edilmeye çalışılmıştır. Kısa, kollu ya da kolsuz kadın ceketi olan bolerolar, ceketler ve bluzlar rağbet görmeye devam etmiştir.²⁴⁴

1932 yazından itibaren Parisli tasarımcıların modelleri tekrar Muhit sütunlarının süslemeye başlamıştır. Üzeri çiçek desenli ince dokunmuş pamuklu bir kumaş olan markize, basma gibi hafif kumaşlar, ipekler ve ketenler tercih edilmiştir.²⁴⁵ Özellikle ipek ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: “İpek işi kumaş yalnız Türkiye’de değil bütün cihanda modalara hâkim olmağa layık bir nefis bir san’at eseridir.”²⁴⁶ Paris’teki son moda elbise modellerinin, büyük tuvaletlerin yerli krep kumaşlarla ve ipek kumaşlarla hazırlanabileceği vurgusu yapılmıştır. Derginin²⁴⁷ bir sonraki sayısında da ipek kumaş vurgusu yinelenmiştir. 1932 senesinin son aylarında farklılık olarak kare desenleri olan ekose kumaşlar, japone kesim elbiseler görülmeye başlamıştır.²⁴⁸

Muhit’te 1932 yılı kadın modasını belirleyen ana unsurlar yerli kumaşlar kullanımı teşvik etmek ve yerli üretimi desteklemek şeklinde olmuştur. Ayrıca kadın bedeni de modanın bir parçası olarak algılanmış geniş omuzlar, ince bel gibi unsurlar ön plana çıkarılmaya çalışılmış ve yıllardır süren sade ve düz hatlar egemenliğini yitirmiştir. Böylelikle modada kadın fiziğinin de ölçütleri önem kazanmaya başlamıştır.

Dergide saç modasını konu alan bir yazıda moda kelimesi kadar yanlış anlaşılan az kelime olduğu vurgusu yapılmış ve yakışıp yakışmadığına bakılmadan körü körüne modayı takip eden kadınlara bakıp da modaya karşı olmanın mümkün olabileceği söylenmiştir. “Hakkile ‘şık’ bir kadın demek modanın vazettiği, esaslı hatlardan ayrılmadan kendisine en yakışan şekli keşf ve tatbik eden kadın demektir.” denilmiştir. Dönemin saç modası da şu şekilde açıklanmıştır: “Saç boyları enseye meydanda bırakacak kadar kısa olacak ve başın arka kavisini takip eden bir teşkil edecek.”²⁴⁹

²⁴⁴ “Bahar İçin Modeller”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:42, Nisan 1932, s. 71; “Bahar Modelleri”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:43, Mayıs 1932, s.74.

²⁴⁵ “Mevsim Modaları”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:46, Ağustos 1932, s.62.

²⁴⁶ “Mevsim Modaları Büyük Tualetler”, **Muhit**, Sene:4, Sayı: 47, Eylül 1932, s.44-45, “Mevsim Modelleri” **Muhit**, Sene:4, Sayı: 48, Teşrinievvel 1932, s.45.

²⁴⁷ “Mevsim Modelleri”, **Muhit**, Sene:4, Sayı: 48, Teşrinievvel 1932, s.45.

²⁴⁸ “Mevsim Modelleri”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:50, Kanunievvel 1932, s.44-45.

²⁴⁹ “Saç Modası”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:46, Ağustos 1932, s.61.

Muhit'in son yayınlandığı yıl olan 1933 senesinin ilk dört ayında “*Mevsim Modelleri*” başlığı altında birçok elbise, ceket, manto, tayyör, bluz ve etek modellerine yer verilmiştir. Bunlar arasında en dikkat çekici model de 1933 modası geniş reverli (revere ya da devrik yaka) spor elbise olmuştur.²⁵⁰ Derginin son sayısında da çok şık bir tayyör, vücuda oturan, eteğe doğru bollaşan, altına ve üstüne giysi giyilmeden kullan bir robmanto, zarif bir sokak elbise ve geçlere yönelik sade ve şık bir elbise modeli verilmiştir.²⁵¹

Cumhuriyetin ilk yıllarının toplumsal ve iktisadi alanlarda boy gösteren şehirli kadınlar cinsiyet özelliklerini mümkün mertebe gizleyecek tarzda tek tip ceket-etek gömlek giyinmiş, makyajsız, ciddi görünüşe sahiptir.²⁵² Şehirli ve farklı yaşam alanlarına katılan kadınlar bile cinsiyetlerinden soyutlanmış görüntüye sahip olduğu bir dönemde köydeki kadınlar doğal olarak geleneksel giysileriyle yaşamaya devam etmiştir.²⁵³

Bu sebeplerden dolayı Muhit'te yer alan Batılı kadın görsellerinin yaşayan Türk Kadınına yansıttığını söylemek elbette mümkün değildir. Aslında Muhit yayın hayatı boyunca çizdiği kadın imajı ile mevcut kadını yansıtmaktan ziyade ona bir rol model oluşturmayı amaçlamış olması ile ilintilidir. Hâlihazırda dönemin kadınlarının da, geleneksel bağları düşünüldüğünde, Muhit'in çizdiği kadın imajını kabul edip benimsemesinin pek kolay olmayacağını söylemek mümkündür.

Türk modernleşmesini inşa eden devrimci kadronun da kadınların giyim kuşamına doğrudan müdahale etmediği hesaba katıldığında da kadınlara yönelik görsel dönüşümün zamana bırakıldığı da rahatlıkla söylenebilir.

²⁵⁰ “*Mevsim Modelleri*”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:53, Mart 1933, s.44.

²⁵¹ “*Mevsim Modelleri*”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:55, Mayıs 1933, s.44-45.

²⁵² Fatma Acun, “*Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960)*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:16, Aralık 2007, s. 106.

²⁵³ Edip Bukarlı, “*Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadın Kıyafetinin Dönüşümü*”, **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C:12, S:1, 2017, s.64

4.5. El İşleri ve Kadın

Muhit dergisinde kadınlara yönelik olarak hazırlanan konu başlıklarından biri de el işleri olmuştur. Kadınların evlerini güzelleştirmesi, çocukları için oyuncaklar, giysiler hazırlaması, kendileri için giysiler, çantalar, aksesuarlar yapması için birçok el işi örneklerine yer verilmiştir. Hem kullanışlı hem de ekonomik olan el işi modelleri kadınları hem ev içi üretim hem de aile bütçesine katkı yapmaları sağlamaya çalışılmıştır.

“Biraz becerikli olan her kadın ve genç kız, gerek kendi evini süslemek, gerekse ahpaplarına hediye etmek için bu kolay şeyleri biraz emek ve pekaz para sarfederek, aynı zamanda da eğlenceli vakit geçirerek yapabilir.

Kendi muhayyelesini kullanarak ve gösterdiğimiz bu modellerden bir fikir alarak her kadın yapılacak daha bin bir türlü eşya tasavvur edebilir. Bunlar için herkesin parça bohçasında kolaylıkla bulunabilecek yünlü parçaları birbirine raptetmek için muhtelif renklerde yünler den başka bir şey lâzım değildir.”²⁵⁴

Dergide, el işi başlığı altında verilen örneklerin büyük bir kısmı, kadınların yaşam alanlarını güzelleştirmesi ve evlerini süslemesine yönelik tavsiyeler içermektedir.

Özellikle mutfak ve yemek servisi araç gereçlerine dair ipuçları başı çekmektedir. Yemek takımları ile kullanılan örtüler arasındaki uyumun önemine dikkat çekilerek masa örtüsü ve peçeteleri için desenlerine ve işlemelerine yer verilmiştir. Yemek takımlarının renklerine ve desenlerine göre çeşitli kumaşlardan kesilerek başka bir kumaşın üzerine işlenen aplikeli, benekli, dantelli ve düz masa örtüsü önerilerinde bulunulmuştur.²⁵⁵

Okuyucuları el işi örneği bulma zahmetinden ve kumaş üzerine yazdırma zahmetinden kurtarmak amacıyla kolaylıkla kumaşa geçebilecek çay ve bardakaltı

²⁵⁴ “Çocuklarınıza Kendiniz Güzel Oyuncaklar Yapabilirsiniz”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisanı 1929, s.218.

²⁵⁵ “Sofra Takımlarımızla Kullandığımız Örtüler Arasında Ahenk Lazımdır”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz1929, s.716-717.

örtüleri için el işi örnekleri verilmiştir.²⁵⁶ Yünden örülüp çaydanlığa hırka gibi giydirilen kullanışlı, süslü ve aynı zamanda yapılması kolay bir ev eşyası olan çaydanlık kılıfı tarifi; biri tığla diğeri şişle yapılabilecek şekilde detaylı olarak verilmiştir.²⁵⁷

Muhit'te çay masası süslemeye yönelik verilen bir başka el işi de masa örtüleri, çay masası örtüler, bardakaltı ve servis örtülerinin kenarlarını işlemek küçük meyvelerden oluşan applike desenleri olmuştur. Aynı zamanda bu aplikelerin perdeler de uygulanabileceği belirtilmiştir.²⁵⁸

Bir başka sayıda kumaş üzerine açılan deliklerin etrafının nakışlanması ile yapılan rişölye tekniği ile nasıl tepsi örtüsü, dikdörtgen bir yapıya sahip masa ya da sehpa örtüsü olan şömendötbl ve tabak altı yapılabileceği aşama aşama anlatılmıştır.²⁵⁹ Keten üzerine yapılan kolay ve zarif bir şömendötbl tarifinde de başak ve ekin figürleri okurların beğenisine sunulmuştur.²⁶⁰

Elbiseler, gecelik torbaları, perdeler, yastıklar ve perdeler için kullanılabilecek işleme ve applike örnekleri verilmiştir.²⁶¹ Her kumaşa uyan matlase ya da matelasse denilen pamuklu ve dikişli bir işleme modeli verilerek bunun mantolarda, matinelerde, bebek paltolarında, yastıklarda ve araba örtülerinde kullanılabileceği belirtilmiştir.²⁶²

Yapımı son derece aşamalı ve çeşitli malzeme kullanımı gerektiren kanepa yastığı örneği verilmiştir.²⁶³ Kalıp ve tellerle saatlerce uğraşmadan ince kumaş ve kâğıtlar ile nasıl kolay ve şık abajurlar yapılabileceği anlatılmıştır.²⁶⁴

Muhit'te şalları, eşarpları, mendilleri, giysileri ve çeşitli örtüleri boyamak için kullanılan yöntem olan batığın en basit şekli olan kırıştırma tarifi verilmiştir. Java adalarından gelen bir yöntem batığın esas kumaşın bir kısmını balmumu ile kaplayıp

²⁵⁶ “El İşleri”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:16, Şubat 1930, s.1272-1273.

²⁵⁷ “El İşleri Çaydanlık Kılıfı”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:22, Ağustos 1930, s.314-315.

²⁵⁸ “Evinizi Süsleyecek Kolay El İşleri”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:28, Şubat 1931, s.68.

²⁵⁹ “İşleme İşleri”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, s.1431.

²⁶⁰ “El İşleri”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:25, Teşrinisani 1930, s.73.

²⁶¹ “El İş Modeli”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:35, Eylül 1931, s.72.

²⁶² “El İş Modeli”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, s.73.

²⁶³ “El İşleri”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:37, Teşrinisani 1931, s.72.

²⁶⁴ “Yapılması Kolay Abajurlar”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:44, Haziran 1932, s.71.

kumaşı boyaya batırmak olarak anlatılmış ve yapımı detaylı bir şekilde verilmiştir.²⁶⁵ Bir sonraki sayıda da bir başka batık yöntemi olan yastık, eşarp, boyun atkısı, tepsi altı ve örtü oyması olarak kullanılabilecek desenli batık tarifi verilmiştir.²⁶⁶

Dergide kadınların modaya uygun, şık ve zarif görünmeleri için el işi tarifleri verilmiştir. Renk uyumuna vurgu yapılarak detaylı bir şekilde şiş ile el örgüsü elbise,²⁶⁷ ilkbahar için Rus motiflerini taklit eden işlemeli bir elbise ve bir monta²⁶⁸ örneği verilmiştir. Kanaviçe ile hazırlanan köylü bluzları için verilen bir tarifte yerli kumaş kullanımı vurgusu yapılmıştır.²⁶⁹

Dergide fikir ve görünüş olarak yeni olan, sıkı fakat ince örülmüş yün bir kumaş türü, jarse üzerine rişölyöli elbise tarif verilmiştir.²⁷⁰ Muhit'te verilen aksesuar olarak çantalar için el işi örnekleri verilmiştir. Çiçekli pompon çanta²⁷¹ ve o dönem moda olan kanaviçe üzerine işlenmiş güzel bir çanta el çantası²⁷² modeli Muhit okuyucuları ile paylaşılmıştır. Böylelikle kadınlar, çok da para harcamadan modayı takip etmeye ve üretici olmaya yönlendirilmiştir.

Diğer yandan elbise dolaplarında altta kalan kıyafetlerin buruşmasının sebebinin ince kumaşların askılardan düşmesi olarak ifade edilmiş ve buna çözüm olarak elbise askılarına kaymayan kumaşlardan kılıf geçirilmesi tavsiye edilmiştir. Bu sorunu çözmek için yünlü parçalardan ve kalın yünlerden yapılmış çiçeklerle süslenen askı modelleri verilmiştir.²⁷³

Çocuk meselesinde son derece hassas olan Muhit dergisinde el işleri başlığı altında annelere az emekle çocuklarının giysilerini nasıl cazip hale getirebileceği anlatılmış ve tarifler verilmiştir. Çocukların misafir elbiseleri ve günlük okul elbiseleri için küçük, renkli dikişlerle kolay bir şekilde nasıl süslenebileceği aşamalı olarak anlatılmış ve model örnekleri verilmiştir.²⁷⁴ Çocukların psikolojik ve

²⁶⁵ "El İşleri Batık", **Muhit**, Sene:1, Sayı:10, Ağustos 1929, s.792-793.

²⁶⁶ "El İşleri Desenli Batık", **Muhit**, Sene:1, Sayı:11, Eylül 1929, s.872-873.

²⁶⁷ "Şiş ile El Örgüsü Elbise", **Muhit**, Sene:1, Sayı:2, 30 Teşrinisani 1928, s.144.

²⁶⁸ "Elişleri", **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, s.474.

²⁶⁹ "El İşleri Köylü Bluzları", **Muhit**, Sene:2, Sayı:17, Mart 1930, s.1351.

²⁷⁰ "El İşleri", **Muhit**, Sene:2, Sayı:24, Teşrinievel 1930, s.472.

²⁷¹ "El İşleri-Pompon Çanta", **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, s.553.

²⁷² "El İşleri-Kanaviçe Üzerine İşlenmiş Güzel Bir El Çantası", **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, s.1430.

²⁷³ "Kış İçin Faydalı ve Zevkli Elişleri", **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, s.219.

²⁷⁴ "Çocuk Elbiseleri", **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, s. 309.

fizyolojik gelişimi için son derece önemli olan oyuncak modelleri de el işleri başlığı altında yer verilmiştir.²⁷⁵

Dergide yer alan tüm el işi örneklerinin kadınlara ithafen yazılarak yaşam alanlarını güzelleştirme, evi süsleme, çocuklar için giysi ve oyuncak hazırlama görevleri, tıpkı yüzyıllardır süregeldiği gibi, kadınlara yüklenmiştir. Böylece Muhit dergisi bu konu da geleneksel kodlardan ödün vermeden bu işlerin kadının olduğuna dair mevcut fikri pekiştirmiştir.

Dergi yayın hayatı boyunca hitap ettiği kadın kitleye zihinsel olmaktan son derece uzak, geleneksel ve şekilsel değişim önerilerinde bulunmuştur. Muhit kısaca kadına; güzel giyin, bakımlı ol, sağlıklı ve zeki çocuklar yetiştir, evini güzelleştir, güzel sofralar kur, eşine sosyal ortamlarda en iyi şekilde eşlik et, gerekiyorsa ekonomik alanda var olmaya çalış ancak her zaman önceliğin evin, ailen, eşin ve çocukların olsun mesajı vermektedir.

²⁷⁵ “Çocuklarınıza Kendiniz Güzel Oyuncaklar Yapabilirsiniz”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisanı 1929, s.218.

SONUÇ

Cumhuriyet'in ilanından sonra kurucu kadro Türk halkını modelleştirmek için yeni bir birey ve buna bağlı olarak da yeni bir toplum inşa etme sürecine girmiştir. Doğal olarak, bu dönemde kadın kimliği yeniden ele alınarak yeni, modern bir kadın kimliği yaratılmaya çalışılmıştır. Kadınları özgürleştirmek ve her alanda erkeğe eşit bir seviye getirmek devrimin en önemli ideolojilerinden biri olarak görülmüş ve bu konuda birçok ilerici adımlar atılmıştır.

Muhit dergisinin kurucusu olan Ahmet Cevat daha önce de belirtildiği gibi iki güçlü kadın figürü ile büyümüş, birçok dil bilen, farklı kültürden kadınlarla iletişim kurmuş, birçok ülke gezmiş, çok yönlü okumalar yapmış renkli bir kişiliktir. Ahmet Cevat hayatının bir döneminde kadın ve aile konusu üzerine düşünmüş, bu konularda konferanslar vermiş ve çeşitli kitaplar yayımlamıştır. Ahmet Cevat'ın kadın hakkındaki düşüncelerinin Muhit'in kadın ile ilgili içerikleri yansıdığı da rahatlıkla söylenebilir.

Yayın hayatının ilk döneminde bir magazin dergisi mahiyetinde olan Muhit bir süre sonra bir düşünce dergisine evrilmiş ve Türk devrimlerinin bayrağını taşıyan bir süreli yayın haline gelmiştir. Dergi yayın hayatının son döneminde ise tam olarak magazinleşmiştir. Bunda elbette ki dönemin iç ve dış dinamikleri belirleyici olmuştur denilebilir. Muhit dergisi yayın hayatına başlamasından bir süre sonra çizdiği yayın politikası ve benimsediği ideolojiyi tamamen Kemalizm üzerine odaklamıştır. Dolayısıyla, bir yandan sağlamlaştırılmaya çalışılan bir ideoloji yani başka bir deyişle halka iletmeye çalışılan değişimler bu derginin genel yayın ilkesini belirlerken, pek çok yan unsur da göz ardı edilmemiştir.

Derginin yayın hayatına atıldığı dönem ise Türkiye'de köklü değişimlerin bir kısmının gerçekleştiği ve yenilerine ise hazırlık yapılan bir dönemi işaret etmesi açısından oldukça önemlidir. Aynı dönem dış politika üzerinden değerlendirildiğinde İki Savaş Arası dönemin en hareketli sürecini işaret etmektedir. 1928 yılında yayın hayatına başlayan derginin 1933 yılına kadar okuyucuyla buluşan sayıları her alanda farklı konularda incelenmeye muhtaçtır. Ancak burada derginin yayımlandığı konjonktür pek çok açıdan değerlendirilebilir. Dış politika açısından iki savaş arası dönem, iç politika açısından devrimler dönemi, dünya açısından ise 1929 krizinin

etkisi altındaki yıllar bağlamında Muhit aslında zorlu bir dönemde yaklaşık beş yıl yayın hayatını sürdürmeyi başarmıştır denilebilir.

Şu bir gerçektir ki Muhit, Türk devrimine bağlı, Kemalizm'i destekleyen bir yayın politikası benimsemiş bir süreli yayındır. Ve bu alanda da öncü bir rol üstlenmiştir. Aynı zamanda kadınlara yönelik içerikleriyle de yeni bir kadın tipi yaratmaya çalışmıştır.

Cumhuriyet'in ilk döneminde kadınlar çağdaşlaşmanın simgesi yapılmış, cinsiyetsizleştirilmiş ve vatan ile bir tutularak kutsallaştırılmıştır. Bu imajın farklılaşması ise zamanla mümkün olabilmektedir.

Muhit dergisinin sütunlarında Batılı kadın görsellerine bolca yer vermiştir. Bu noktada özellikle Türk Kadınının dış görünüşünde tamamen Batılı bir çizgi yakalamak amaçlanmıştır. Ancak yine de Batılı kadın görsellerinin de geleneksel ölçütlerle ters düşmemesine dikkat edildiği de bir gerçektir.

İsmiyle müsemma bir dergi olan, Muhit dergisi incelendiğinde şehirli ve eğitilmiş kadınlardan oluşan dar bir çevreye ve okuyucu kitlesine hitap ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Zira Muhit'in özellikle kadın ile ilgili yabancı basın kaynaklı içeriklerinin Anadolu kadınının ihtiyaçlarına cevap verecek bir nitelikte olmadığı açıktır. Bundan başka Anadolu kadını arasındaki okuryazarlık konusundaki yetersizlikler de derginin hitap ettiği zümreyi sınırlayan bir etken olduğu söylenebilir.

Tüm bu koşullar göz önüne alındığında derginin ulaşabileceği şehirli bir kadın okuyucu hedef kitlesine yönelik bir yayın politikasını takip ettiği söylenebilir. Şehirli kadınları modernleştirip güçlü bir modernleşme yakalamaya çalışan Muhit'in sütunlarında taşıdığı Batılı kadın görselleri, her ne kadar döneminin koşulları için feminen bir imaja sahip olsa da, zamanla Türk Kadınının evirildiği dış görünüşü yansıtmaktadır.

Ancak neredeyse birçok açıdan, dönemin Türk Kadınını, Muhit dergisi üzerinden okumak ve anlamlandırmak ise mümkün değildir. Zira Muhit kendi ölçütleri çerçevesinde yeni bir kadın tipi inşa etmeye çalışmış, adeta bir kadın tasarımında bulunmuştur. Kısaca dergi kendisine bir “muhit” inşa etmeye çalışmıştır. Öte yandan, yaratılmak istenen çalışan kadın tipi de sadece şehirli kadınlara

yöneliktir zira dergide çiftçi ya da köylü kadınlara yönelik herhangi bir örnek ya da öneri yoktur.

Ayrıca derginin harf devrimi ile paralel bir şekilde yayın hayatına başlaması ve aynı dönem Türk basınında yaşanan tiraj kayıpları, devletin basına yapacağı yardımların gecikmesi, büyük buhranın yarattığı olumsuz ekonomik koşullar gibi sebepler de Muhit'i İstanbul merkezli bir hedef kitlesi belirlemeye itmiş olabilir. Aynı zamanda derginin İstanbul'da basılması ve dağıtım sürecinin de maliyeti hesaba katıldığında Anadolu'nun büyük bir kısmını ihmal edilmiş olması mümkündür. Zira bahsi geçen dönem gazetecilik ya da basın yayın faaliyetleri açısından ele alındığında, bu yayınların tüm ülkeye ulaşacağını düşünmek hayalperestlik olacaktır.

Muhit'teki kadın görselleri her ne kadar feminen de olsa son derece tutarlı bir ölçüdedir. Bu nokta da Muhit'in son derece ilerici bir diğer hamlesi olarak değerlendirilebilir. Elbette Muhit'in böyle bir yol izlemesinde kurucu kadronun kadının dış görünüşündeki değişime doğrudan müdahil olmamasının da etkisi olduğu söylenebilir. Kurucuların kadının dış görünüşünde aşırılığa gitmemesini önemseydiği de bilinen bir gerçektir.

Muhit'in kadınlara yönelik değişim hamlesi, zihinsel bir değişim olmaktan son derece uzak, ağırlıklı olarak şekilsel bir dönüşümden ibarettir. Muhit dergisinin yaratmak istediği kadın tipi bir yandan güzel, zarif, çağdaş, Batılı bir görüntüye sahip bir yandan da ailenin toparlayıcısı, evde daha geleneksel ve evcimen aynı zamanda da her işe yetişen bir kadın modeli olduğu söylenebilir. Ayrıca dergi kadınların dışarıda çalışmasını ve üretmesini teşvik ederken bir yandan da Türk toplumunun gelenek ve göreneklerine uygun olarak ev iç görevlerinden, iyi bir anne ve iyi bir eş vasıflarından taviz vermemelerini vurgulamıştır.

Muhit'te özellikle dönemin nüfus politikası gereği, sağlıklı bir nesil yetiştirmek ile ilgili birçok içeriğe yer vermiştir. Bu içeriklerden çok az bir kısmı her iki ebeveyne yöneliktir. İçeriklerin çok büyük bir kısmı kadınlara nasıl çocuk yetiştirmesi gerektiğini “anneliğin kutsallığı” üzerinde sunulmuştur. Ailenin merkezine çocuk konumlandırılmış ve bu çocuğun tüm sorumluluğu, iyi bir şekilde yetiştirme vazifesi kadına yani anneye yüklenmiştir.

Hâlihazırda sınırlı bir “muhit”e hitap eden derginin kadınların ilerleyen yıllardaki kadının şekli dönüşümüne olan katkısı ise yadsınamaz bir gerçektir. Adından da anlaşıldığı üzere kendine bir çevre yaratmak isteyen Muhit, kendi muhitindeki kadınlara da kayıtsız kalmamış onların hayatını kolaylaştıracak ve hatta modern dünyaya özendirecek bir yayın politikası takip etmiştir.

İdeolojik anlamda kurucu kadro ile son derece uyumlu bir yayın politikası izleyen Muhit, haklı olarak birçok araştırmacı tarafından eleştiri yapmaktan uzak durması ile eleştirilmiştir. Kadın konusunda da yine resmi ideolojiye benzer bir yol izlemekle beraber yukarıda bahsedilen farklılıklarla dönemindeki diğer kadın dergileriyle benzer bir yayın politikası takip ettiği de bir gerçektir.

Sonuç olarak, Muhit dergisinin kadınlara Batılı bir görünüme sahip ancak geleneksel vazifelerini sürdüren bir rol biçildiği ve yeni bir kadın tipi yaratmaya çalıştığı söylenebilir. Ancak bu kadının tipinin dönemin kadını, yani Türk Kadını yansıttığını söylemek ise neredeyse imkânsızdır. Zira Muhit’in kadına biçtiği bu rol, kadına olan bakış açısı bugüne kadar uzanan bir sorunsalın da ilk basamağını oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Abadan Unat, Nermin, “*Toplumsal Değişme ve Türk Kadını*”, der. Neriman Unat Abadan, **Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği**, Ankara, 1979, ss. 15-43.

Ahmad, Feroz, **Modern Türkiye’nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2008.

Ahmet Cevat, **Muhtaç Olduğumuz Lisan İnkılâbı Hakkında Bir Kalem Tecrübesi**, İstanbul, Marifet Matbaası, 1928.

Akbulut, Erden, **Milli Azadlık Savaşı Anıları (Affan Hikmet, Ahmed Cevat Emre, Kazım Kip, Cemile Selim Nerşirvanova, Ziyetullah Nevşirvanov)**, Tüstav, İstanbul, 2006.

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C.II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997.

Atay, Hüseyin Korhan, **Serteleller**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

Bilal Şimşir, **Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

Caporal, Bernard. **Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını**, C.III, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 1999.

Çakır, Serpil, **Osmanlı Kadın Hareketleri**, Metis Yayınları, İstanbul, 2011.

Emre, Ahmet Cevat, **Atatürk’ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi**, İstanbul, 1956.

Emre, Ahmet Cevat, **Bizde Kadın**, Tarih ve Toplum Kitaplığı, 1988.

Emre, Ahmet Cevat, **İki Neslin Tarihi**, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1960.

Ertan, Temuçin Faik, **Kadroocular ve Kadro Hareketi**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

Hayata Dair Genel Bilgiler: Hakimiyet-i Milliye’de Altı Sayfa Yazıları, der. Temuçin Faik Ertan, Çağla Derya Tağmat, Libra Kitap, İstanbul, 2019.

İnan, Afet, **Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Tarih Boyunca Türk Kadınına Hak ve Görevleri**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1982.

Kandiyoti, Deniz, **Cariyeler, Yurttaşlar, Bacılar**, İstanbul, Metis Yayınları, 2011.

Kurnaz, Şefika, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını(1839-1923)**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilimsel Serisi 4, Ankara 1991.

Mustafa Suphi ve Yoldaşları, Sol Tarih Yayınları, İstanbul 2021.

Oral, Fuat Süreyya, **Türk Basın Tarihi 1919-1965 Cumhuriyet Dönemi**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1968.

Sancar, Serpil, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Tekeli, İlhan, Selim İlkin, **Kadrocuları ve Kadro'yu Anlamak**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul. 2003.

Tekeli, Şirin, “*Türkiye’de Kadının Siyasi Hayattaki Yeri*”, der. Neriman Unat Abadan, **Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği**, Ankara, 1979, ss. 393-413.

Toprak, Zafer, **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014.

Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler, C.I**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.

Türkiye Tarihi 4- Çağdaş Türkiye 1908-1980, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul, 2011

Zihnioğlu, Yaprak, **Kadınsız İnkılâp**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

MAKALELER

Acehan, Abdullah, “*Osmanlı Devleti’nin Sürgün Politikası ve Sürgün Yerleri*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C:1, S:5, Sonbahar 2008, ss.12-29.

Acun, Fatma, “Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S:16, Aralık 2007, ss. 91-112.

Altıntaş, İlhan, “Ahmet Cevat Emre’yi Anarken-Hayatı ve Eserleri”, **Karınca Kooperatif Postası**, Sayı:303(29), 1962, ss.8.11.

Arat, Zehra, “Kemalizm ve Türk Kadını”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, /Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımırzaoglu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, ss.51-70.

Arıkan, Gülay, “Atatürk, Cumhuriyet ve Kadın Hakları”, **Erdem**, Cumhuriyet Özel S:2, C.11, S:32, 1998, ss.357-367.

Balcı, Meral, Tuzak, Mervenur , “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi”, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, 2017, ss.43-51.

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı, “Ahmet Cevat Emre ile Görüşüm”, **Yeni Adam**, Sayı:470, 30 Aralık 1943,ss.6-8.

Baykal, Bekir Sıtkı, “Milli Mücadele’de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C:I, S.II, 1985, ss.413-434.

Berktaş, Fatma, “Cumhuriyet’in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımırzaoglu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, ss.1-8.

Bilge Zafer, Ayşenur, “Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadın”, **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2013, C:14, S:24, ss.121.134.

Bukarlı, Edip, “Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Kadın Kıyafetinin Dönüşümü”, **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C:12, S:1, 2017, ss. 55-78.

Çomak, İhsan, “Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi ve Burada Okuyan Türk Öğrenciler Hakkında Bir Rapor”,**Bilgi**, S:76, Kış 2016, ss.87-116.

Doğaner, Yasemin, “*Muhit Dergisi’nin Türk Basınındaki Yeri*”, **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri 19-21 Ekim 2016 Elazığ**, Cilt 3, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018, ss.1641-1660.

Doğramacı, Emel, “*Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını*”, **Erdem**, S. 1, 1985, ss.111-124.

Durakbaşı, Ayşe, “*Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve ‘Münevver Erkekler’*”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, ss.29-50.

Erdem, Ali Rıza, “*Atatürk’ün Kadına ve Kadın Eğitime Verdiği Önem*”, **Belgi Dergisi**, S:9, Kış 2015/I, ss.1266-1277.

Ertan, Temuçin Faik, “*Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit*”, **Kebikeç**, Sayı:5, 1997, ss.17-34.

Faik Ertan, Temuçin, “*Cumhuriyetin İlk Yıllarında Muhalefete Muhalif Bir Gazete: İnkılâp*”, **VI. Uluslararası Atatürk Kongresi**, Ankara, 13 Kasım 2007, ss. 805-814.

Gelgeç Bakacak, Ayça, “*Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C:11, S:44, Güz 2009, ss.627-638.

Işık, Esra, “*Erken Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergilerinde Kadın İmaji: Ev Kadın Dergisi Örneği*”, **Folklor / Edebiyat**, Yıl:27, Sayı:106, 2021, ss.211-228.

Kadıoğlu, Ayşe, “*Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları*”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, ss.89-100.

Kara, Nilgün Nurhan, “*Türk Çağdaşlaşmasının Bir Ögesi: Atatürk ve Kadın*”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 17, S: 1, Mart 2019, ss.227-242.

Kartal, Cemile Burcu, “*II. Meşrutiyet’tin Cumhuriyet’e Mirası: “Makbul Kadınlar”*”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 38, Mart 2008, ss.215-238.

Kaymaz, İhsan Şerif, “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S: 46, Güz 2010, ss.333-366.

Kırkpınar, Leyla, “Cumhuriyet ve Kadın”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C:3, S:8, 1998, ss.93-114.

Kırkpınar, Leyla, “Türkiye’de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaç Hacımırzaoglu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, ss.13-28.

Müezzinoğlu Ersin, Yakup Kaya, “Milli Mücadele Sonrasında Türk Kadınına Siyasal Haklar Tanınmasına Yönelik Arayışlar (1923-1924)”, **Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:2017, Sayı:18, ss.137-158.

Okur, Mehmet, “Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.5, S:1, 2010, ss.199-217.

Saka, Remzi, “Meşrutiyet Türkiyesi Kooperatifçiliği Ahmet Cevat Emre”, **Karınca Kooperatif Postası**, Sayı: 303 (29), 1962, ss.3-7.

Toprak, Zafer, “Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti, Kadın Askerler ve Milli Aile”, **Tarih ve Toplum**, Sayı 51, Mart 1988, s.34-38.

Toska, Zehra, “Cumhuriyetin Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar”, **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler/Bilonço 98**, ed. Ayşe Berktaç Hacımırzaoglu, İşBankası ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, ss.71-88.

Uzun, Ayşe Şeyda, “Ahmet Cevat Emre’nin Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri İle İlgili Görüşleri”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, C:4, S:2, (2019), ss.35-60.

Uzun, Hakan, “Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları”, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:IX, Sayı:20-21, 2010/Bahar-Güz, ss.233-271.

Ünal, Suzan, “*Türk Kadının Seçme ve Seçilme Hakkının Kazanması ve Basın*”, **Turkish Studies**, C.9, S.7, Yaz 2014, ss.

Yellice, Gürhan, “*Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını Modernleştirme Girişimleri, Türk ve Dünya Basını (1926-1934)*”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ**, 2018, C.16, S:24, s.321-368.

Yellice, Gürhan, “*Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını Modernleştirme Girişimleri, Türk ve Dünya Basını (1926-1934)*”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ**, 2018, C:16, S:24, s.321-368.

Yüceer, Saime, “*Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması*”, **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C:9, S:14, 2008/1., s.131-151.

MUHİT KAYNAKÇA

Ahmet Cevat, “*Ahenktar Cemiyet*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:36, Teşrinievvel 1931, ss.1-4.

Ahmet Cevat, “*Büyük Türk İnkılâbına Dair 15-Kemalizmin İkinci Safhası*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:21, Temmuz 1930, ss.182-184.

Ahmet Cevat, “*Büyük Türk İnkılâbına Dair*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, ss.482-484.

Ahmet Cevat, “*Çocuk Asrı*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, ss.401.

Ahmet Cevat, “*Çocuk Meselesi*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, ss.1-4.

Ahmet Cevat, “*Dördüncü Büyük Millet Meclisi*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, ss.5. Ahmet Cevat, “*Halk Evleri*”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:41, Mart 1932, ss.16.

Ahmet Cevat, “*Kemalizm ve Demokrasi*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, ss.1-3.

Ahmet Cevat, “*Muhit Ne İçin İnkışaf Ediyor?*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:1, 1 Teşrinisani 1928, ss. 1-2.

Ahmet Cevat, “*Sınıflar Arasında Ahenk*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:32, Haziran 1931, ss.1-3.

Ahmet Cevat, “*Sınıflar Arasında Ahenk-2*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:33, Temmuz 1931, ss.1-2.

Ahmet Cevat, “*Tasarruf ve İsraf*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:26, Kanunievvel 1930, ss. 21.

Ahmet Cevat, “*Türk İnkılâbında Bir Merhale Daha İleri*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs 1930, ss.1-2.

Ahmet Cevat, “*Memleketin Siyasi ve İctimai Meseleleri*”, **Muhit**, Sene: 3, Sayı:25, Teşrinisani 1930, ss.1.

“*‘Muhit’ Ev Hanımlarının Müşküllerini Halletmek İçin Ne Düşünüyor?*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:2, 30 Teşrinisani 1928, s.141.

“*1931 Modasının Esas Hatlarını Gösteren Modeller*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, ss.74-75.

“*Afet Hanımın Konferansı*”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs 1930, ss.6-7.

“*Akşam Elbiseleri*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, ss.394.

“*Altı Kızımızı Nasıl Büyüttük?*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:27, Kanunusani 1931, ss.66-67.

“*Anne Olmanın Bahtıyarlığı*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929,ss.408-414.

“*Bahar İçin Modeller*”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:42, Nisan 1932, ss.71.

“*Bahar Modelleri*”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:43, Mayıs 1932, ss.74.

“*Bu Seneni yaz Modellerinde En Çok Ehemmiyet Elbiselerin Arkalarına Veriliyor*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:8, Haziran 1929, ss.634-635.

“*Bu Yaz Modaları Yeknasaklıktan Çekiniyor*”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:33, Temmuz 1931, ss.33.

“*Büyük Âlim Çocuğunu Nasıl Yetiştiriyor*” **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, ss.520-523.

“*Çocuk Bakımı*”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, ss.312-313.

- “Çocuk Bakımı-İştahsızlık”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, ss.392-393.
- “Çocuk Bir Gölge Değil Şahsiyettir”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, ss.417-419.
- “Çocuk Elbiseleri”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, s.309.
- “Çocuk ile Anne Arasındaki Rabıta”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:11, Eylül 1929, ss.874-876.
- “Çocukları Cezalandırma Meselesi”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, ss.30-31.
- “Çocukların Gıdası”, **Muhit**, Sene:4, Sayı: 48, Teşrinievvel 1932, ss.44, 47.
- “Çocuklarınıza Kendiniz Güzel Oyuncaklar Yapabilirsiniz”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3,Kanunısani 1929, ss.218.
- “Dağ Modaları”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:40, Şubat1932, ss.49.
- “El İşı Modeli”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, ss.73.
- “El İşı Modeli”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:35, Eylül 1931, ss.72.
- “El İşleri Batık”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:10, Ağustos 1929, ss.792-793.
- “El İşleri Çaydanlık Kılıfı”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:22, Ağustos 1930, ss.314.
- “El İşleri Desenli Batık”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:11, Eylül 1929, ss.870-871.
- “El İşleri Köylü Bluzları”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:17, Mart 1930, s.1350-1351.
- “El İşleri”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:16, Şubat 1930, ss.716-717.
- “El İşleri”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:24, Teşrinievel 1930, ss.472.
- “El İşleri”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:25, Teşrinisani 1930, ss.73.
- “El İşleri”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:37, Teşrinisani 1931, ss.72-73.
- “El İşleri-Kaneviçe Üzerine İşlenmiş Güzel Bir El Çantası”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930,ss.1430.
- “El İşleri-Pompon Çanta”,**Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, ss.553.
- “Elişleri”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, ss.474-475.
- “Eski Ağza Yeni Yemek”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:44, Haziran 1932,ss, 69.

- “Etek ve Bluzlar”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs1930, ss.74-75.
- “Evinizi Süsleyecek Kolay El İşleri”*, **Muhit**, Sene:3, Sayı:28, Şubat 1931, ss.68.
- “Evlat Terbiyesinde Muvaffakiyetli Anne ve Babalar”* **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, ss.378-380.
- “Gazi Hazretlerinin Seyahatleri”*, **Muhit**, Sene:3, Sayı:26, Kanunuevvel 1930, s.7.
- “Güzel Bluzlar”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, ss.1437.
- “İlkbahar Pardesüleri”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:17, Mart 1930, ss.1355.
- “İngiliz İntihabının Neticesi”*, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz1929, ss.647-649.
- “İş Hayatına Atılmış Kadınlar 2- Amerika’nın En Hakiki İş Kadınları”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:15, Kanunisani 1930, ss.1185
- “İş Hayatına Atılmış Kadınlardan”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:14, Kanunievel 1929, ss.1095.
- “İşleme İşleri”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, ss.1431.
- “Kadın Kıyafetlerinin Uğradığı Değişimler”*, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, ss.249-250.
- “Kadınlar Birliğinin Tezahürü”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs 1930, ss.65.
- “Kadınlar Kongresi İçin Hazırlıklar Başladı”*, **Cumhuriyet**, 9 Nisan 1935, Salı, ss.1-4.
- “Kendinize İş Bulmağı Bilir Misiniz?”*, **Muhit**, Sene:1, Sayı:8, Haziran1929, ss.614-616.
- “Kış İçin Faydalı ve Zevkli Elişleri”*, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, s.219.
- “Kürkler”*, **Muhit**, Sene:2, Sayı:13, Teşrinisani 1929, ss.1035.
- “Manto Altına Giyilebilecek Elbiseler”*, **Muhit**, Sene:4, Sayı:41, Mart 1932, ss.70.
- “Mantolar”*, **Muhit**, Sene:1, Sayı:5, Mart 1929, ss.395.
- “Metod Dersleri”*, **Muhit**, Sene:4, Sayı:46, Ağustos 1932, ss.65.
- “Metot Dersleri”*, **Muhit**, Sene:4, Sayı:44, Haziran 1932, ss.73.

“Mevsim Modaları Büyük Tualetler”, **Muhit**, Sene:4, Sayı: 47, Eylül 1932, ss.44-45.

“Mevsim Modaları”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:46, Ağustos 1932, ss.62-64.

“Mevsim Modelleri” **Muhit**, Sene:4, Sayı:48, Teşrinievvel 1932, ss.45.

“Mevsim Modelleri”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:50, Kanunievvel 1932, ss.44-45.

“Mevsim Modelleri”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:53, Mart 1933, ss. 44-45.

“Mevsim Modelleri”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:55, Mayıs 1933, ss.44-45.

“Mevsimin Yeni Hatları Taayyün Etmeye Başladı”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:14, Kanunievvel 1929,ss.1116-117.

“Moda Haberleri”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:30, Nisan 1931, ss.75.

“Moda”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:16, Şubat 1930, ss.1274-1275.

“Moda”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:25, Teşrinisani 1930, ss 71

“Modanın Yenilikleri”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:18, Nisan1930, ss.1436.

“Muhit 5 Yaşında”, **Muhit**, Sene:5, Sayı: 49, Teşrinisani 1932, ss.48.

“Muhit’in Mükafatlı Anketi”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, ss.239.

“Muhit’in Tekamülü”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, ss.160.

“Muhterem Okuyucularımıza”, **Muhit**, Sene:4, Sayı: 48, Teşrinievvel 1932, ss.48.

“Muhterem Okuyucularımıza”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:47, Eylül 1932, ss.48.

“Saç Modası”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:46, Ağustos 1932, s.61.

“Sofra Takımlarımızla Kullandığımız Örtüler Arasında Ahenk Lazımdır”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz1929, ss.716-117.

“Son Elbise ve Şapka Modelleri”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, ss. 226-227.

“Son Elbise ve Şapka Modelleri”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:3, Kanunisani 1929, ss.227.

“Son Modellerde Sade ve Düz Hatlar Sürüyor”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:4, Şubat 1929, ss.308.

“Şal Modası”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:28, Şubat 1931, ss.70.

“Şiş ile El Örgüsü Elbise”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:2, 30 Teşrinisani 1928, ss.144-145.

“Tenis İçin”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz1929, ss.713.

“Uzun Etekler”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:15, Kanunisani 1930, ss.1198-1199.

“Yapılması Kolay Abajurlar”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:44, Haziran 1932, ss.71.

“Yaz Sonu Modelleri Son Bahar Modellerinin Alacağı Cereyanı Gösteriyor”. **Muhit**, Sene:1, Sayı:10, Ağustos 1929, ss.796-797.

“Yeni Kış Modaları Yeni Kollar; Çok Yakışan Yakalar”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:39, Kanunievel 1932, ss.68-69.

“Yerli Mallar”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:21, Temmuz1930, ss.165-167, 237.

Efzayış Suat, “Beynelminel Kadınlar Konferansı”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:10, Ağustos 1929, ss.730-731, 799.

Efzayış Suat, “Türk Hanımlarının İçtimai Faaliyeti”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:7, Mayıs 1929, ss.493-496.

Emine Saffet, “Dekolteniizi Yüzünüze Uydurunuz”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:28, Şubat 1931, ss.70.

Fahrettin Kerim, “Mektepte Çocukları Sınıfta Bırakan Sıhhi Sebepler”, **Muhit**, Sene:2, Sayı:19, Mayıs1930, ss.19, 75.

Helen K. Chemplin, “Çocukları Cezalandırma Meselesi”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, s.30-31.

J. Tomine, “Çocuk”, **Muhit**, Sene:4, Sayı:40, Şubat1932, ss.50-51.

Mustafa Şekip, “Annelerle Hasbihal”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:31, Mayıs 1931, ss.6-9.

Nevzat Mahmut, “Anormal Mektep Çocukları”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:6, Nisan 1929, ss.438-439.

Nevzat Mahmut, “Bedeni Esas Tutan Bir Pedagoji Terbiye Sistemi”, **Muhit**, Sene:1, Sayı:9, Temmuz 1929, ss.664-665.

Seniha Sami, “Annelerin Çalışması”, **Muhit**, Sene:3, Sayı:35, Eylül 1931, ss.70-71.

Seniha Sami, “*Beynelminel Kadınlar Konferansı*”, **Muhit**, Sene:5, Sayı:55, Mayıs 1933, ss.13-14, 47.

ANSİKLOPEDİLER VE SÖZLÜKLER

Ana Britannica, 8. Cilt.

Işık, İhsan; **Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, 3. Cilt, Elvan Yayınları, Ankara, 2007.

Meydan Larousse-Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, 4. Cilt.

Özkırımlı, Atilla, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, II: Cilt, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987.

Topaloğlu, Bekir, *Muhit*, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDV)**, 31. Cilt, İstanbul, 2006, ss.40.

Tukin, Cemal, *Girit*, **Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslam Ansiklopedisi**, 14. Cilt, İstanbul, 1996, ss.85-93.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, I. Cilt, TTK Basım Evi, Ankara, 1998

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, II. Cilt, Basım Evi, Ankara, 1998.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 3 Cilt. Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 6. Cilt Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984.

TEZLER

Atalay, Lemi, **Atatürk Dönemim Düşünürlerinin Gözüyle Kemalizm ve Büyük Türk İnkılâbı**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, 2014.

Ayşe Seyda, Uzun, **Ahmet Cevat Emre'nin Türk Dili ve Türk Dili Eğitimi ile İlgili Görüşleri**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Baykal, Özlem, **Fotoğraflar Üzerinden Mili Mücadele'de Türk Kadını**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, 2019.

Çakır, Gül, **Atatürk Dönemi'nde Çocuk, Kadın ve Aile Algısı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2019.

Sezen, Fatma, **Kenan Hulusi Koray'ın Muhit Dergisindeki Nesir Yazıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012.

EKLER

EK-1

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 1

30 Teşrinisani, 1928

Af 2

GÂZİNİN SON NUTKU

Cümhuriyet hükûmetinin umranı ve iktisadî programı

Üçüncü Büyük Millet Meclisinin ikinci ic-timai Gâzinin son derece mühim bir nutku ile açılmıştır. Bu nutuk, cümhuriyet hükûmetinin uzun bir sulh ve asayiş devresine layık mükemmel ve yepyeni bir umran ve iktisat programıdır. Bir kaç noktası birinci defa olarak doğrudan doğruya inkışaf gayeleriniz arasına girmektedir.

Son derece mühim olan bu noktalar şunlardır:

1) Toprağı olmayan çiftçilere toprak tedariki.

2) Geniş su siyaseti.

3) Cümhuriyet bankasının açılması.

4) Yeni alfabe.

(Bunlara, «kimsesizlerin kimsesi» olduğunu fiilen ispat eden cümhuriyetin ihdas ettiği, ve bir senede sermayesi 6 küsur milyon liraya baliğ olan Eytam Bankasını tesis etmek; halkın sana'ata rağbetini teşvik için tesis olunan Sanayi ve Muadin Bankasının mali kudretini artırmak; bir senede yeniden 500 kilometrelik demiryolu açmak; mesleki ve ihtisasi tahsil ve terbiyeye yeni yeni ehemmiyetler atfetmek noktalarını da ilâve etmeliyiz.)

Son nutukta, umran ve inkışafımızın en mühim gayeleri olarak zikredilen dört mühim nokta, hakikaten, Gâzinin dediği gibi, büyük Türk milletinin önüne pek varth bir medeniyet ufku açacaktır.

Saltanatın toprak kanunlarında, her köyün toprağı, köylülere ait olduğu yazılı idi. Fakat, buna rağmen, bir çok vilâyetlerde

tekmiil bir — hatta birkaç — köyün toprağı bir adanın mülkâ olabiliyor, bilfiil o toprağı ekip biçen çiftçi köylüler o adanın haraç veren raiyetli bulunuyordu. Köyün beyi, ağası, raiyetinden (serflerinden) istediğini alıyor, istediğini onlara bırakıyordu. Yakındaki diğer köyleri de talan (yağma) edebilirdi.

Padişahların Sultan Selim ve Kanuni gibi, en ziyade ihtisam ve kudret sahipleri bile bu derebeylerinin nüfuzunu kıramamıştı. Mithat Paşa islahatından sonra başlayan yarı meşrutiyet, 1908 den sonraki meşrutiyet hükûmetleri de bu derebeyliğe ilişememiş, bilakis, tegallübü Anadolunun diğer taraflarına da sirayet ettirmişti. Yalnız Gâzinin açtığı feyzli ve nurlu cümhuriyet devrindedir ki 1924 isyanı hakiyle bastırılarak, derebeylik kökünden sökülüp kaldırılmıştır. Şimdi de o mütegalip asrın gaspen elleri arasında bulundurdıkları toprakları istihsal vasıtalarından mahrum çiftçilere vermek gibi inkılâbî ve muazzam tedbirler hükûmetin iktisadî programına konulabilmektedir.

Reisicümhur Hz. yalnız Şark vilâyetlerinde değil, memleketin diğer kısımlarında da topraksız çiftçilere toprak tedarik etmek lüzumundan bahsediyorlar. Bu itibarla, bu sene meclise toprak mülkiyetini, ve tasarruf bakımını ihtiya etmek üzere tam bir acil kanun verilecek demektir. İşte cümhuriyet hükûmeti bu sene bu mühim ve muazzam mes'eleyi halletmeğe karar vermiştir. Bütün gönüllü ve muvaffakiyetler temenni ederiz.

MUHIT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 1

1 Teşrinisani, 1928

№ 1

«محيط» نەيجون انتشارىدور

خالدە «محيط» مختلف نثرىيات ساحەلىرى، كەندى باشىنە،
امكان دائىرەسىدە اشغاله جالېشەق ضرورتى حس ايتمەكەدور.
بۇدە ستونلارنى مثلاً يالگىز او ادارەسىنە، مودايە، ويا
طيارەجىلەكە تەخىيىس ايەدەجك؛ صرف فنى ترقىيادىن، صرف
ادىيات ويا تياترودىن، فلسفە ويا پەداغوزىدىن بىت ايەدەجك
بىر مجموعهك، مىندىراتى عمومە مخصوص دە اولسە، علاقەدار
ايەدەسىلەجى قارنلار كىتەبى بىر محدود اولور. دىكر طرفدە
هر مىنور عالمەك بوتون بو حرنى ومدنى شەبەلەدن از جوق
مستفید اولغە جدى بىر احتياجى واردر. ايشته «محيط»، بو
آبرى آبرى احتياجارى دوشونەرك اولارى معتدل بىر «نورما»
داخلەدە تەمىن اىتمە جالېشاقدر.

«محيط» هر شيدىن اول قارنلارنىك ائىتنى قازانچى اىستى.
«محيط»ك قارنلارى مجموعهلرېك:

(1) دائما هر شيدى اولدىنى كىي، حقيقتى اصلا دە كىشەلەر.
مەرك يازدىغىندى؛ وھىچ بىر مقەت مقابىلەدە كىشەلەر
آلداغادىغىندى؛

(2) اخلاقى افساد ايەدەجك، ياكىش ومضرفكرلەر، حىلەر،
تلقىلەر؛ خاستا وھالى هيجانلر وىرەجك هىچ بىر يازىنى
ستونلرېكە كچىرمەدىكەندى؛

(3) دائما اك دوغرو، اك فائەدى، اك صاغلام واك كوزەل

«محيط» مطبوعەمىزك اساسلى بىر بوشلغى دولدورمىق، بوبوك
بىر اكىكلەكنى تاماملىق اوزرە چىقيور:

بوتون فردلرى از جوق تەخىيىل كورمىش ويا تەخىيىل
چاغىندە، اوزنا حالى وداها يوكىت طبقەيە منسوب عالمەلر
عمومىتە اوزمىرە وئوكىرەمەك؛ ادىيات وصنعتدن، علم وفەدن
مستفید اولقى؛ توركەنەك ومدنىت عالمەك ترقىياتى تەقىب ايتىك
احتياجى تەمىن ايەدەجك، اولرە حفظالصحةدە، او ادارە
سىندە، جوجوق باقىمىندە، حياتك عملى ايشلرېندە رەبىرلەكە
بولوناجى بىر اورغان بوقدر.

مجموعەلەر، بۇدە، هر شيدىن اول قارنلارنى اكلەنەمەك،
بعضى مىراقلرېك سىطعى و شىطعى يازىلرە اوقشامىق، غىرىزى
بعضى السىاقلرېك حالى علاقەلرە حرەكە كىتىمەك غىرىتەلە
تەخىيە وستونلرېك دولدورمەدەدرلەر. بوبكى نثرىيات قارە كىتەلە.
لرېك سىكېرلرېك اوبىتاتىر، بورار، خىرپالار، فقط قىلارلرېك
ودماغلرېك حقيقتى آچلغى اصلا دوپوراماز.

«محيط» مدنىت عالمەك اك مشهور واك صنعتكارانە نشر
اولونان مجموعهلرېك، ماغازىنلرېك كىندىسە مودەل اولارق
آليور. شو قاداركە او عالمەك ھەن بوتون مطبوعات اورغانلرې
از جوق محدود واخصاصلى بىر ساحە داخلىدە انتشار ايتدىكى

کندیسندن بکه دکلری هر خدمتی ایفا ایده بیلیمک «محیط» ک
اُنک بو بوک غایه سیدر .

«محیط» ک مکافاتلی آنکه تی

«محیط» غایه سته کرکی کی ابرشه بیلیمک ایچین ، قارئیلره
اُنک صمیمی ذهنی مناسبانده بولوغتی ؛ اونلرک «محیط» دن نه کیی
خدمتکر بکه دکلری ، نه لر ایسته دکلری تی تمامیه بیلیمک ؛ ایلک
نسخه دن اعتباراً نشر یانندن هانکی قسملری ، هانکی نوعلری
اُنک زیاده اونلری تطمین ایتدیکنی آ کلامق ایسته بور . بومقصدله
قارئیمزه شو اوج سؤالی صورویورز :

1. — مندرجاتک هانکی قسملری ، هانکی نوعلری
اُنک زیاده آرزو ، احتیاج و تمیلریکزه موافق گلپور ؟
2. — داها نه کیی موضوعلرک منتظماً مجموعه به کیرمه سنی
آرزو ایدیورسکز ؟ هانکی قسملرک تمیدیل ویا الفاسنی
ایسته یورسکز ؟ عمومیتله مجموعه دن نه کیی شکایتلریکزه واردر ؟
3. — ویردیکمز هدیه لر (علاوه لر ، تابلولر ، اُلبسه
قلیلری) سزک حقیقی بر احتیاجکزه تقابل ایدیورمی ؟
هانکیلری داها زیاده ترجیح ایدیورسکز ؟

آلاجتمز جوابلرک اُنک کوزلری غنصر آ ، محررلریک
رسملریه برابر نشر ایده جکز .

بونلردن یوز تانه سنک صاحبلیه مختلف قیمتده مکافاتلر
قدیم اولونا جقدر .

محترم قارئیمزدن بو آنکه نه مطلقاً اشتراک ایتهلری رجا
ایدیورز ، بو صورتله مجموعه لریک تکمل ایته سته و حقیقی
احتیاجلریه هر صورتله جواب ویره بیلجک بر حاله کله سته
خدمت ایتش اولاجقدر .

جوابلر آدره سمزه کونده ریلر ، یا خود اداره خانه مزده کی
مکتوب قوطوسنه آتیلر .

آنکت قوبونک لف ایدیله سی اُزمدر .

شیلری ، دوشونجه لری ، دویقولری ، تلقلیری ویرمه به جالشدیفندن
آمین اولالیدرلر .

چونکه «محیط» قبول و نشر ایده جکی اعلانلرده بیله عقی
دوغرولتی تعقیب ایده جک و بوندن آبرئالاجقدر .

«محیط» حکایه و رومانلرنده ، و دیگر ادبی و آرتیستیک
مندرجانده ذهنه ، حسه ، قلبه مسعود بر کشایش ، صاعلام
بر نشئه ویره ن؛ عیله ی تطمین ایدن صنعت عنصرلری اصلا
احمال ایتیه جک و هیچ بر زمان مدنی انسانلرک اخلاقی حس
و تلقلیری ایتیه جک سفسطلی ویا احتیاطلر عنصرلرک صحیفه
لریه کجه سته مساعد ایتیه جکدر .

«محیط» ده انتشار ایده جک حکایه لری آتالر ویا پالر کندیلری
اوقویایله جکی کیی کتیج قیزلریک و اوغوللریک ده اوقوماسه
مانع اولق عقللریه بیله کجه جکدر .

«محیط» اُو خافک آبی و وفاکار آرقاداشی ؛ اُو باقیمنده ،
موتیاق ایشلرنده ، اُو ترزلیکنده ویا ثورو جیلکنده صادق
خدمتکاری وره بری اولاجقدر .

«محیط» ک نشر ایده جکی رنگلی تابلولر ، اوفورتلر ، دیگر
بر جوق رسملر ، چرچیوله نه لک دیوارلره آسیلا بیلجک
حقیقی صنعت آتیرلیدر .

«محیط» بیلیمجه لریه و آنکه تلیره قدار ، بوتون نشر یاننده
قارئیلریک اُنک بو بوک مادی و معنوی استفاده سنی تأمین ایتیه
جالیشیر . معنایه ، مقصدسز صورنده قارئی اشغالدن و او یالا
مقدن ، وقتی بوش یره کچیرتمکدن اجتناب ایدر .

«محیط» قارئیلریک حیسانده حس ایده جکلری هر تورلو
ادبی ، فنی ، حرئی احتیاجلره جواب ویره بیلجک بر حاله
کله یی آرزو ایدر ؛ بو خصوصده هر هانکی بر مدنی تملککنده
— فرانسه ، ایتالیا ، حتی آلمانیا ، انگلتره و آمریقاد — انتشار
ایدن آتلی مجموعه لردن کری قلامق ؛ اونلر قدار قارئیلریه

MUHİT NİÇİN İNTİŞAR EDİYOR

“Muhit matbuatımızın esaslı bir boşluğunun doldurmak, büyük bir eksikliğini tamamlamak üzere çıkıyor:

Bütün fertleri az çok tahsil görmüş veya tahsil çağında orta halli ve daha yüksek tabakaya mensup ailelerin umumiyetle okumak; edebiyat ve sanatın, ilim ve fenin müstefid olmak; Türkiye'nin ve medeniyet âleminde terakkiyatını takip etmek ihtiyacını tatmin etmek, onlara ev idaresi, çocuk bakımında, hayatın umumi işlerinde rehberlikte bulunacak bir organ yoktur.

Mecmualar, bizde, her şeyden evvel karinelerini eğlendirmek, bazı meraklarını sathi yazılarla okşamak, garizi bazı insiyaklarını hummalı alakalarla harekete geçirmek gayretiyle sayfa ve sütunlarını doldurmaktadırlar. Bu gibi neşriyat kari kitlelerinin sinirlerini oynatır, yorar, hırpalar, fakat kalplerinin ve dimağlarının hakiki açlığını asla doyuramaz.

“Muhit” medeniyet âleminin en meşhur sanatkârlarına neşrolunan mecmualarını, magazinlerini kendisine model olarak alıyor. Şu kadar ki o âlemin hemen bunun matbuat organları az çok mahdud ve ihtisaslı bir saha dâhilinde intişar ettiği halde “Muhit” muhtelif neşriyat sahalarını, kendi başında, imkân dairesinde işgale çalışmak zaruriyetini hissetmektedir. Bizde sütunlar mesela yalnız ev idaresine, moda veya tayyareciliğe tahsis edecek; sırf fenni tefrikada, sırf edebiyat veya tiyatrodan, felsefe veya pedagojiden bahsedecek bir mecmuanın, münderecatı umuma mahsus da olsa, alakadar edebileceği karinler kitlesi pek mahdud olur. Diğer tarafınsa her münevver ailenin bütün bu harfi ve medeni şubelerinden az çok müstefid olmaya ciddi bir ihtiyacı vardır. İşte “Muhit” bu ayrı ayrı ihtiyaçları düşünerek onları mutedil bir norm dâhilinde tatmin etmeye çalışacaktır.

“Muhit” her şeyden evvel karinlerinin emniyetini kazanmak ister.

“Muhit” in karinleri mecmualarının:

- 1. Daima her şeyi olduğu gibi, hakikati asla değiştirmeyerek yazdığından ve hiçbir menfaat mukabilinde kendilerini aldatmadığından;*
- 2. Ahlakı efsad edecek, yanlış ve muzır fikirler, hisler, telkinler; hasta ve hummalı heyecanlar verecek hiçbir yazıyı sütunlarına geçirmedeğinden;*

3. *Daima en doğru, en faydalı, en sağlıklı ve en güzel şeyleri düşünceleri, duyguları, telkinleri ve vermeye çalıştığından emin olmalıdırlar.*

Çünkü “Muhit” kabul ve neşredilecek ilanlarda bile aynı doğruluğu takip edecek ve bundan ayrılmayacaktır.

“Muhit” hikâye ve romanlarında ve diğer edebi ve artistin mündericatinde zihne, hisse, kalbe mesut bir küşayış, sağlam bir neşe veren; muhayyileyi tatmin eden sanat unsurlarına asla ihmal etmeyecek ve hiçbir zaman medeni insanların ahlaki his ve telkinlerini incitecek safsatalı veya ihtiyatsız unsurların sayfalarına geçmesine müsaade etmeyecektir.

“Muhit”te intişar edecek hikâyeleri analar ve babalar kendileri okuyabileceği gibi genç kızlarının ve oğlanlarının da okumasına mani olmak akıllarına bile gelmeyecektir.

“Muhit” ev hanımının iyi ve vefakâr arkadaşı; ev bakımda, mutfak işlerinde, ev temizliğinde ve hıfzı sıhhatte sadık hizmetkârı ve rehberi olacaktır.

“Muhit”in neşredeceği renkli tablolar, diğer birçok resimler, çerçevelenerek duvarlara asılabilecek sanat eserleridir.

“Muhit” bilmecelerine ve anketlerine kadar, bütün neşriyatında karinlerinin en büyük maddi ve manevi istifadesi temin etmeye çalışır. Manasız, maksatsız surette kari işgalden ve oyalamaktan, vaktini boş yere geçirtmekten ictinab eder.

Muhit karinlerinin hayatında hissedecekleri her türlü edebi, fenni, harfi ihtiyaçlara cevap verebilecek bir hale gelmeyi arzu eder, bu hususta herhangi bir medeni memleketinde -Fransa, İtalya, hatta Almanya, İngiltere ve Amerika’da- intişar eden aylık mecmualardan geri kalmamak; onlar kadar karinlerine kendisinden beklenenleri ifa edebilmek “Muhit”in en büyük gayesidir.

Muhit’in Mükâfatlı Anketi

Muhit gayesi ne gereği gibi erişebilmek için, karinleriyle en samimi zihni münasebette bulunmak; onların Muhitte ne gibi hizmetler beklediklerini; neler istediklerini tamamıyla bilmek; aylık nüshadan itibaren neşriyatından hangi kısımlar hangi nüveleri en ziyade onları tatmin ettiğini anlamak istiyor. Bu maksatla karilerimize şu üç suali soruyoruz;

- Münderecatımızın hangi kısımları, hangi nüveleri en ziyade arzu, ihtiyaç ve temennilerinize muvaffak geliyor?
- Daha ne gibi mevzuatların tadil veya ilgasını istiyorsunuz? Umumiyetle mecmuadan ne gibi şikâyetleriniz vardır?
- Verdiğimiz hediyeler (ilanlar, tablolar, elbise kalıpları) sizin hakiki bir ihtiyacınıza tekabül ediyor mu?
- Hangilerini daha ziyade tercih ediyorsunuz?

Alacağımız cevapların en güzellerinin muhtasaren, muharrirlerinin resimleriyle neşredileceğiz.

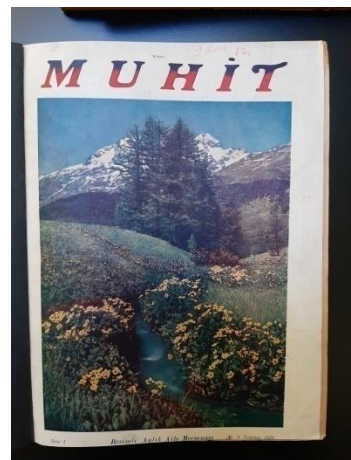
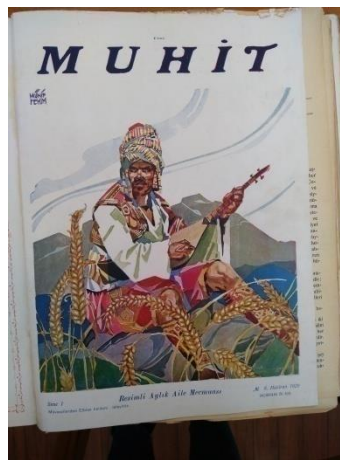
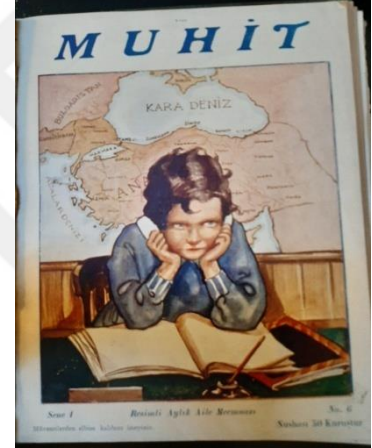
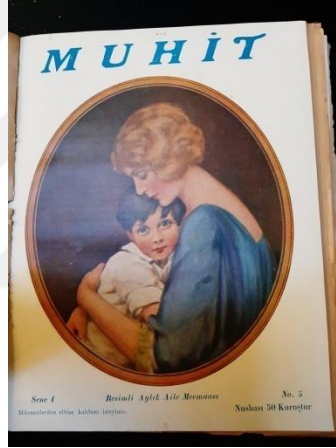
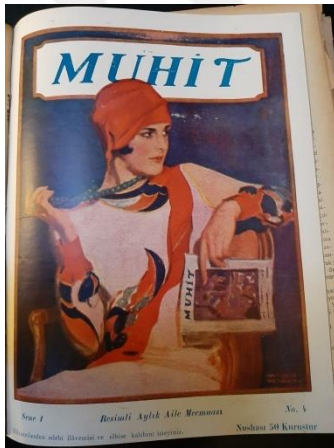
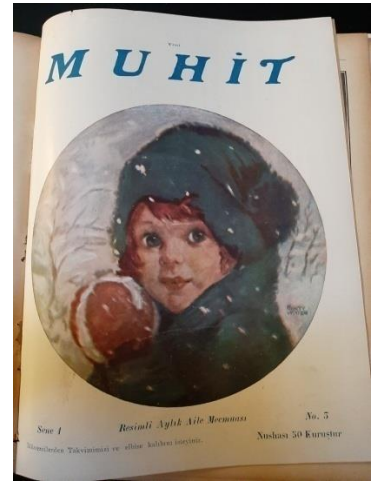
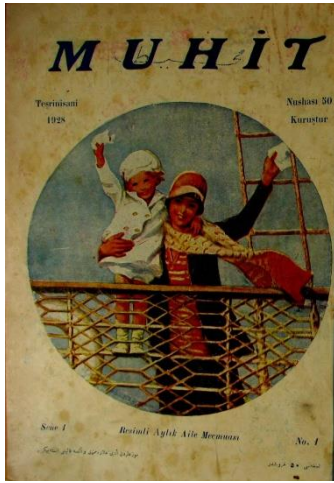
Bizim karinlerimizden bu ankete mutlak iştirak etmelerini rica ediyoruz, bu suretle mecmualarının tekmil etmesine ve hakiki ihtiyaçlarına her suretle cevap verebilecek bir hale gelmesine hizmet etmiş olacaktırlar.

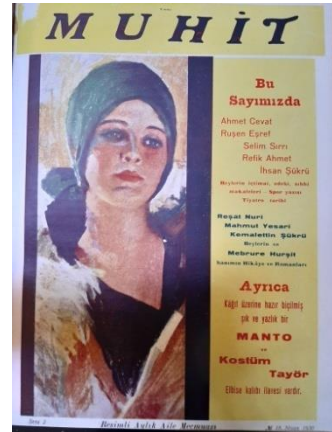
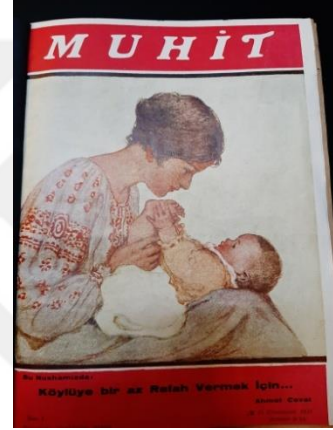
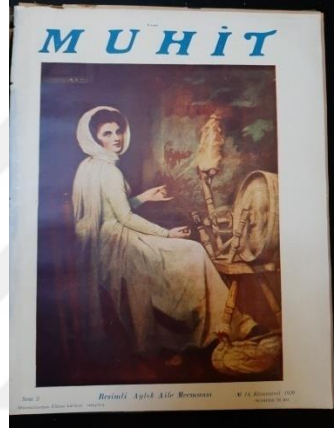
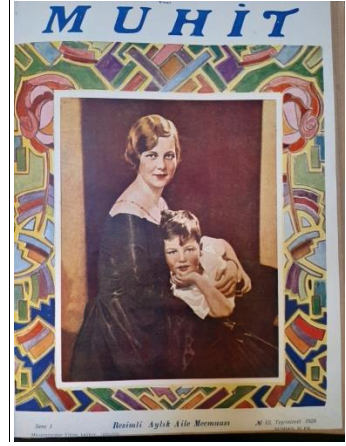
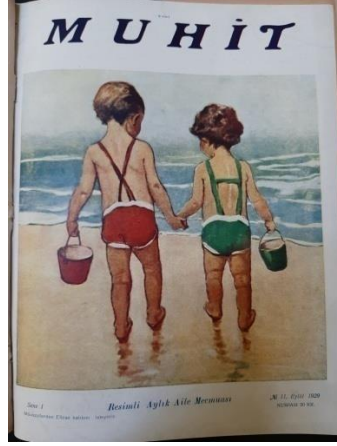
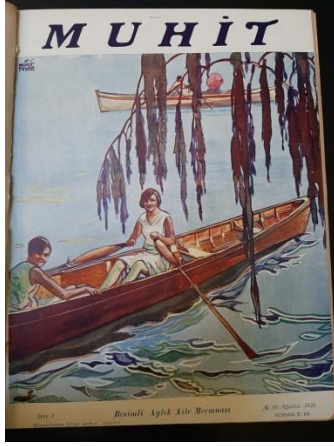
Cevaplarınızı adresimize gönderebilir yahut idarehanemizdeki mektup kutumuza atılır.

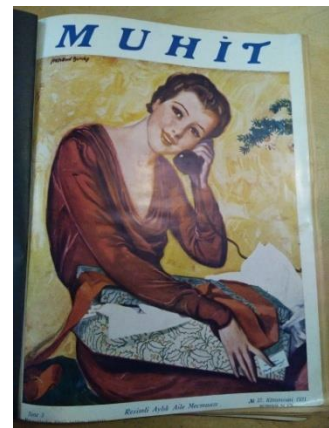
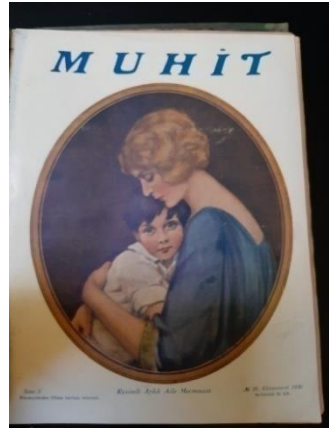
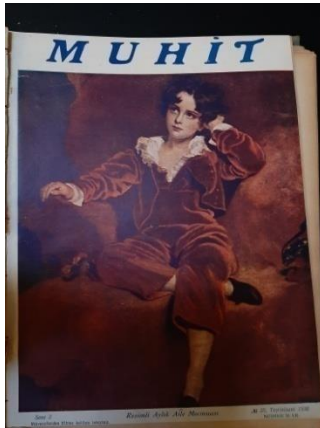
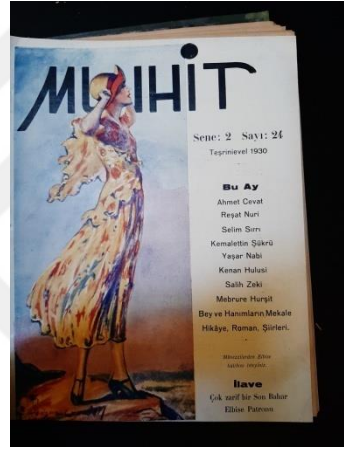
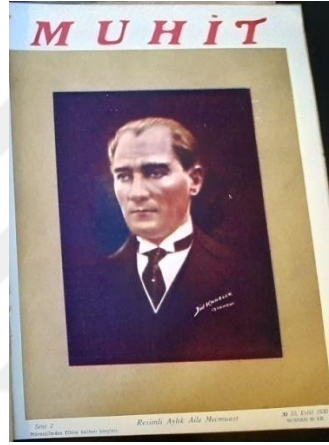
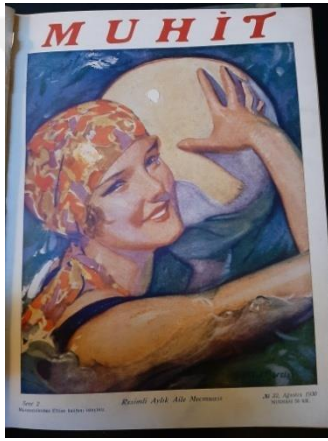
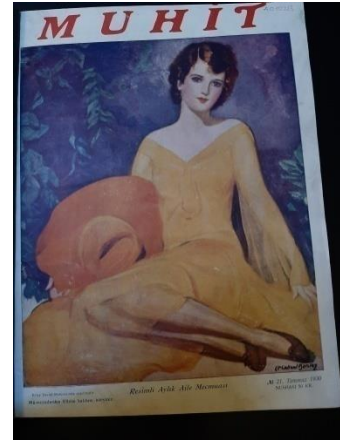
Anket kuponunun leff edilmesi elzemdir.”²⁷⁶

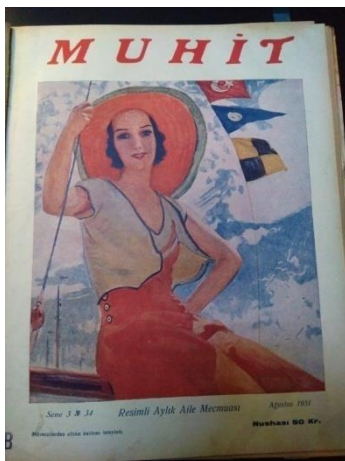
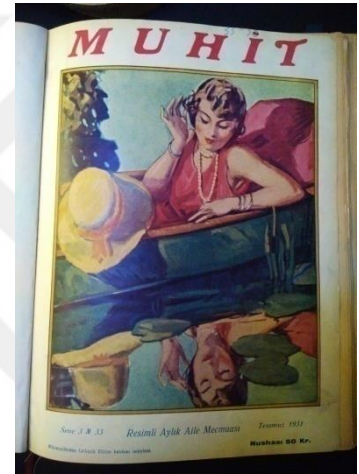
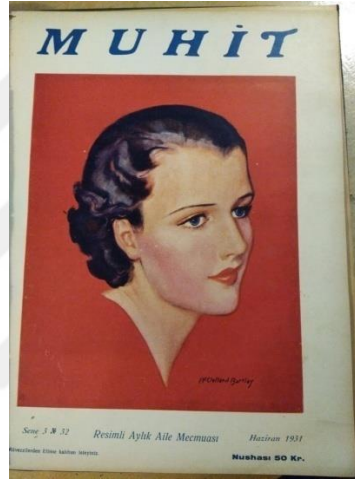
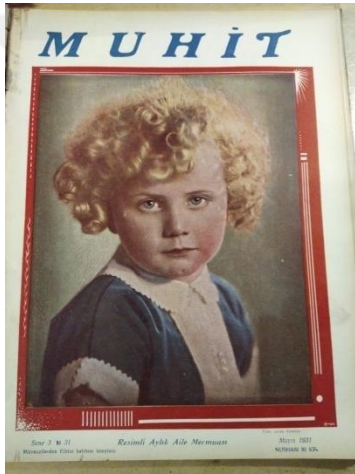
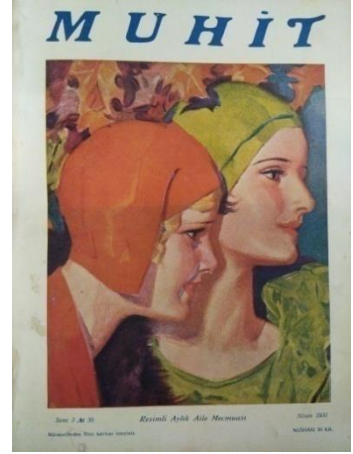
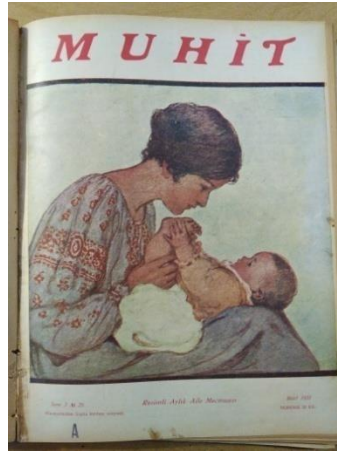
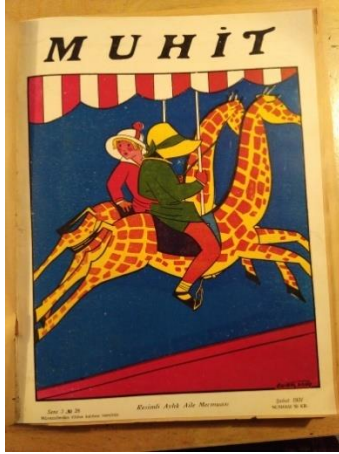
²⁷⁶ Ahmet Cevat, “Muhit Ne İçin İntişar Ediyor?”, **Muhit**, Sene:1 Sayı: 1, 1 Teşrinisani 1928, s. 1-2.

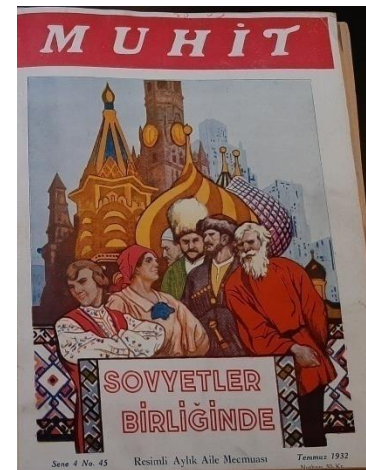
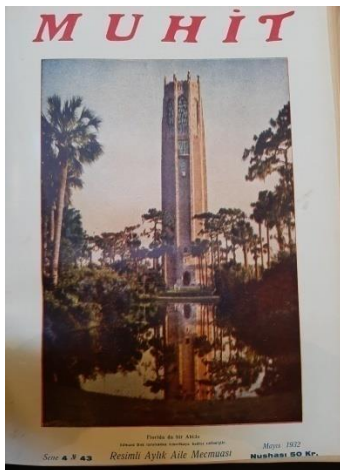
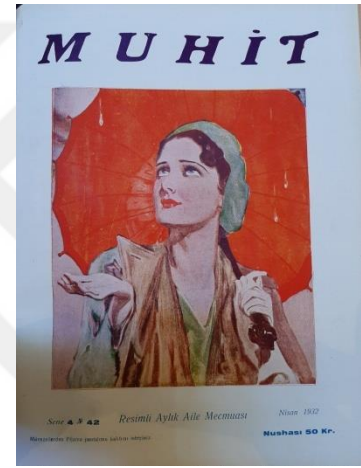
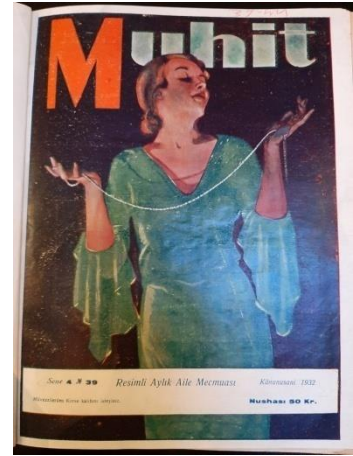
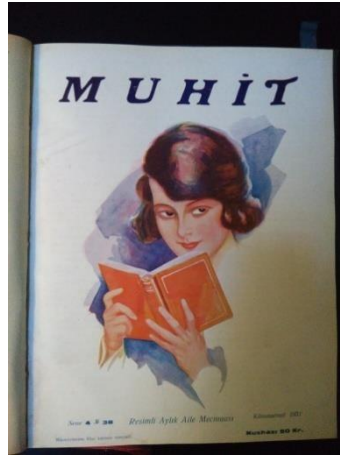
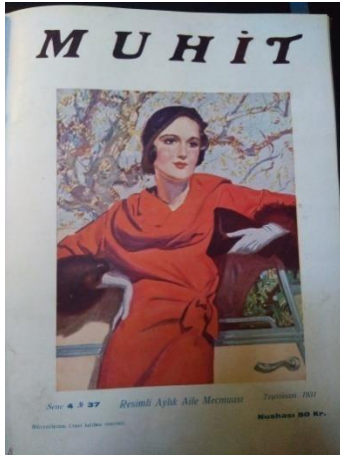
EK-3

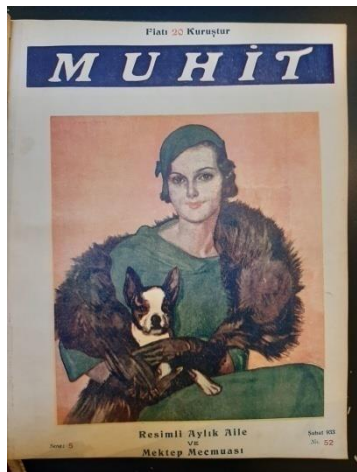
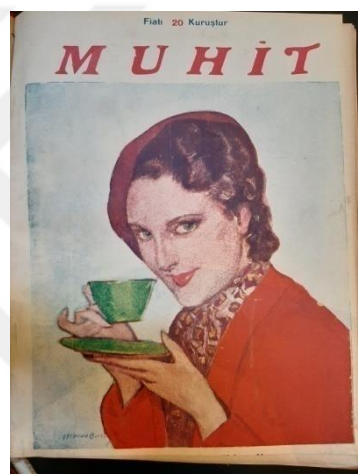
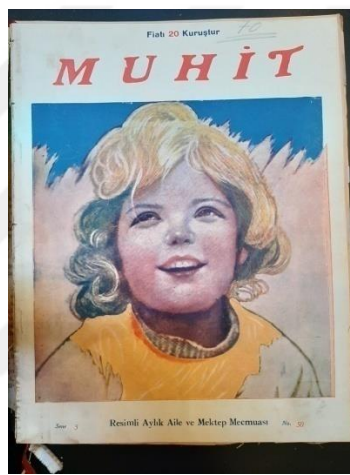
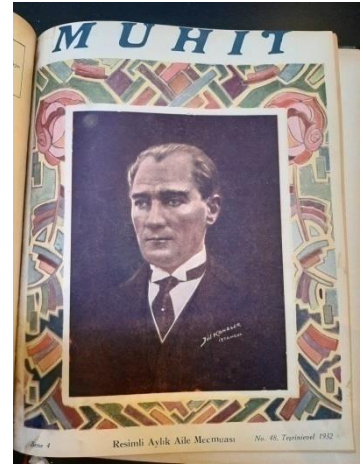

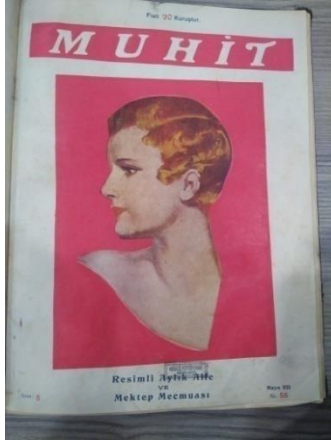

İngilterede Kadın Mebuslar

Yukardan ikinci sıranın başındaki kadın, Mis Margaret Bonfield, aynı zamanda Mesai Nazırıdır; dünyada ilk kadın nazır olarak şerefini kazanmıştır. Üçüncü sıranın ortasında yegane liberal kadın mebus Loyd Coré'un kızıdır.

EK-7

Muhit, S.3. Kanunuevel 1929.